

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

ERKEN DÖNEM İSLAM TARİHİNDE MEZHİC KABİLESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Fatma Zehra GÖKTAŞ

BURSA-2022

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

**ERKEN DÖNEM İSLAM TARİHİNDE MEZHİC
KABİLESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Fatma Zehra GÖKTAŞ

Danışman:

Prof. Dr. Adem APAK

BURSA-2022

TEZ ONAY SAYFASI
T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İslam Tarihi Anabilim / Ana sanat Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı'nda 701922012 numaralı Fatma Zehra Göktaş'ın hazırladığı “Erken Dönem İslam Tarihinde Mezhic Kabilesi” başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili savunma sınavı, 14/11/2022 günü 11.00-13.00 saatleri arasında yapılmıştır. Alınan cevaplar sonunda adayın başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)

Prof. Dr. Âdem APAK Bursa
Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. A. İhsan KARATAŞ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Halil İbrahim HANÇABAY
İstanbul Üniversitesi

.../.../ 20....

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum "Erken Dönem İslam Tarihinde Mezhiç Kabilesi" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Fatma Zehra GÖKTAŞ
Öğrenci No: 701922012
Anabilim Dalı: İslam Tarihi ve Sanatları
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Tezin Türü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı :Fatma Zehra GÖKTAŞ
Üniversite :Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim : İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim : İslam Tarihi
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Tezin Sayfa Sayısı : 69
Mezuniyet Tarihi : ...../...../2022
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Adem APAK

Erken Dönem İslam Tarihinde Mezhic Kabilesi

“Erken Dönem İslam Tarihinde Mezhic Kabilesi” adlı çalışmada Mezhic kabilesinin belirlenen dönem içindeki siyasi serencamı ortaya konulmuştur. Öncelikle kabilenin soyu, batınları, alt kolları ve yaşadığı coğrafya belirtilmiş, kabilenin sosyal ve dinî hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında birinci bölümde kabilenin Hz. Peygamber (sav) dönemindeki İslamlaşma süreci, kabileler ile Hz. Peygamber (sav) arasındaki ilişkiler üzerinde durulurken ikinci bölümde kabilenin Hulefâ-yi Râşidîn ve Emevîler döneminde gerçekleşen hadiselerdeki rolleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise kabileden çıkan meşhur şahsiyetlerin biyografilerine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mezhic, Kabile, İslam, Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler.

ABSTRACT

Name and Surname : Fatma Zehra GÖKTAŞ
University : Bursa Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Islamic History and Arts
Branch : History of Islam
Degree Awarded : Master
Page Number : 69
Degree Date : ...../...../2022
Supervisor : Prof. Dr. Adem APAK

The Madhhidj Tribe in Early Islamic History

In the study titled "The Madhhidj Tribe from the Beginning to the End of the Umayyads", the consequence of the Madhhidj tribe in the determined period is revealed. Firstly, the tribe's ancestry, its abdomens, sub-branches and the geography they lived in are mentioned, and then the information is given about the social and religious life of the tribe. In the first chapter, the Islamization process of the tribe in the time of the Prophet (saws) and the relations between the tribes and the Prophet (saws) are emphasized. In the second chapter, the roles of the tribe in the events that took place in the period of Rashid Caliphs and Umayyad are discussed. In the third chapter the biographies of famous personalities from the tribe are given.

Key Words: Madhhidj, Tribe, Islam, Rashid Caliphs, Umayyads, Biography

ÖNSÖZ

İslam tarihinde vuku bulan hadiselerin anlaşılabilmesi için İslam dinin zuhur ettiği Arap toplumunun sosyal, siyasî, dinî ve kültürel yapısının anlaşılması gerekmektedir. Arap toplumunun sosyal ve siyasî yapısının kabile sistemi üzerine inşa edildiği göz önünde bulundurulduğunda özellikle erken dönem İslam tarihindeki olayları anlayabilmek ve müphem yönleri açıklayabilmek için kabile çalışmaları büyük bir önem arz etmektedir. Zira Araplarda soy bağları, tüm sosyal ve siyasî ilişkilerin temelini teşkil etmiştir. Bu sebeple kabileler ile ilgili İslam tarihin ana kaynakları arasında dağınık olan bilgileri araştırıp toplamak ve satır arası olayları inceleyerek kabilelerin tarihi olaylardaki etkilerini izah etmek gerekmektedir. Bu nedenle İslam tarihine doğrudan ve dolaylı etkileri bulunduğu tespit edilen Mezhic kabilesinin çalışılması gerektiğine karar verilmiştir. Bu çalışmada İslam tarihine önemli izler bırakmış Mezhic kabilesinin İslam öncesi ve sonrasındaki faaliyetlerini incelemek, Mezhic kabilesi özelinde Arap kabilelerin sosyal ve kültürel tarihine ışık tutmak ve önemli şahsiyetlerinin İslam tarihindeki yerini incelemek amaçlanmıştır.

“Erken Dönem İslam Tarihinde Mezhic Kabilesi” adını taşıyan çalışma muhteva olarak önsöz, giriş ve üç bölüm ile sonuç kısmından oluşmuştur. Giriş kısmında tezin amacı, konusu, yöntemi, kullanılan kaynaklar ve Mezhic kabilesinin genel özelliklerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde Mezhic kabilesinden Medine’ye gelen heyetlerin Müslüman olma süreci ve Hz. Peygamber (sav) ile olan ilişkileri incelenmiştir. İkinci bölümde Mezhic kabilesinin Hz. Peygamber (sav) sonrası Râşid Halifeler ve Emevîler dönemindeki siyasî hadiselerdeki rolleri ve buna bağlı olarak hadiseye olan etkileri ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde ise kabileye mensup meşhur şahsiyetlerin biyografilerine yer verilmiştir.

Öncelikle çalışmanın her aşamasında yardım ve desteklerini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübesiyle yoluma ışık tutan kıymetli hocam Prof. Dr. Âdem Apak’a teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Tez konumu belirlemede yol gösterip teşvik eden Prof. Dr. Casim Avcı’ya, değerli fikirleri ile çalışmanın nihayete ermesine katkı sağlayan Prof. Dr. A. İhsan Karataş’a, Prof. Dr. Birol Akgün’e ve Doç. Dr. Halil İbrahim Hançabay’a teşekkürlerimi sunarım. Lisans ve yüksek lisans hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen değerli arkadaşım Yasemin Birişik Şahin’e, teşvik edici sözleri ile gücüme güç katan Kebire Karaoğlu’na ve Muazzez Dip’e teşekkür ederim. Büyük

emek vererek metnin son okumasını yapan kıymetli arkadaşım Hatice Ak’a katkılarından ötürü minnettarım. Maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ailemin her bir ferdine şükranlarımı sunarım. Tez yazım süresince en az benim kadar fedakârlık gösteren sevgili eşim Abdullah Ebrar Göktaş’a çok teşekkür ederim. Teşekkürün en büyüğü ise hayatım boyunca elimi hiç bırakmayan, türlü zorluklar içerisinde eğitim hayatımı inşa eden canım annem ile canım babamadır. Her daim dualarının manevi gücünü üzerimde hissettiğim ve tez yazım sürecinde aramızdan ayrılan canım neneciğim Semiha Dinçer’in aziz hatırasına saygıyla.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1) Araştırmanın Amacı, Konusu ve Yöntemi.....	1
2) Araştırmanın Kaynakları.....	2
3) Genel Özellikleriyle Mezhic Kabilesi.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER (SAV) DÖNEMİNDE MEZHİC KABİLESİ

1.1. Benî Sudâ Heyeti.....	13
1.2. Benî Cu'fî Heyeti	14
1.3. Benî Murâd Heyeti	16
1.4. Benî Zübeyd Heyeti	17
1.5. Benî Ruhâ Heyeti	17
1.6. Benî Sa'd el- Aşîra'ya Mensup Zübâb	18
1.7. Benî Ans'e Mensup Rebîa	19
1.8. Benî Hâris b. Ka'b Heyeti.....	20
1.9. Benî Neha' Heyeti.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER (SAV) SONRASI MEZHİC KABİLESİ

2.1. Ridde Hadiseleri.....	25
2.1.1 Mezhic'ten Esved el-Ansî'nin Peygamberlik İddiasında Bulunması	26
2.1.2. Mezhic'ten Kays b. Mekşûh'un ve Amr b. Ma'dîkerib'in İrtidâdı.....	30
2.2. Cemel Vak'ası.....	32

2.3. Sıffin Savaşı	34
2.4. Kerbela Hadisesi	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEZHİC KABİLESİNE MENSUP MEŞHUR ŞAHSİYETLER

3.1. Yâsir b. Âmir.....	43
3.2. Mâhmiyye b. Cez'	43
3.3. Hâni b. Yezîd	44
3.4. Ferve b. Müseyk.....	44
3.5. Kays b. Mekşûh.....	46
3.6. Ammâr b. Yâsir	47
3.7. Amr b. Ma'dîkerib	50
3.8. Üveys el- Kârânî	51
3.9. Eşter en-Neha'î.....	52
3.10. Kesîr b. Şihâb	53
3.11. Rebî b. Ziyâd.....	54
3.12. Alkame b. Kays.....	54
3.13. Amr b. Meymûn	55
3.14. Süveyd b. Gafele	56
3.15. İbrahim en-Nehâ'î	57
3.16. Amr b. Mürre	59
3.17. Şerîk b. Abdullah	60
3.18. Abdullah b. İdrîs	60
SONUÇ.....	62
KAYNAKÇA	66

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.s.	Aleyhisselam
B.	Bölüm
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
çev.	Çeviren
Hz.	Hazreti
İFAV	İlahiyat Fakültesi Vakfı
İSAV	İslami İlimler Araştırma Vakfı
r.a.	Radıyallahu anhu
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar
S.	Sayı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
Yay.	Yayınları

GİRİŞ

1) Araştırmanın Amacı, Konusu ve Yöntemi

Tarihi hadiselerin anlaşılması, hadiseye etkisi bulunan tüm saiklerin tespiti ve tahlili ile mümkündür. İslam tarihi söz konusu olduğunda ise gelişen olayların bağlamına uygun bir biçimde anlaşılabilmesi için Arap toplumuna ve sosyo-ekonomik kültürüne ilişkin temel unsurların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu unsurlardan biri de Arabistan'da merkezi yönetimin olmaması sebebiyle siyasî ve sosyal hayatın esasını teşkil eden kabileler ve bu bağlamda ortaya çıkan kabilecilik düşüncesidir. Öyle ki pek çok kabile arasından temayüz eden ve hem Arap tarihine hem de İslam siyasi ve sosyokültürel tarihine doğrudan etki eden belli başlı kabileler bulunmaktadır. Mevcut her bir kabilenin, İslam öncesinden Arabistan'ın İslamlaşması sürecine kadarki tarihinin, İslam tarihine etkisi bağlamında araştırılması ve incelenmesi gerekmektedir. Bu amaçla, hakkında henüz bir çalışma yapılmamış olan ve İslam siyasi tarihinde önemli etkilerinin olduğu düşünülen Mezhic kabilesi hakkında bir çalışma yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın konusu, Mezhic kabilesinin siyasi ve sosyo-kültürel açıdan İslam öncesi dönemden Emevîler'in sonuna kadar ki serencamı ve bu kabileye mensup olup İslam tarihine doğrudan veya dolaylı etkisi bulunan meşhur şahsiyetlerdir. Bölge, özelde Yemen ve çevresi iken genelde ise Arabistan yarımadasıdır. Çalışmanın kapsamı bu şekilde olmakla birlikte araştırma içerisinde öncelikli olarak Mezhic kabilesinin ismi, nesebi ve alt kolları tespit edilmiş, İslam öncesi dönemki durumları, diğer kabilelerle ilişkiler bağlamında incelenmiştir. Ardından sırasıyla Hz. Peygamber dönemindeki İslamlaşma faaliyetlerinde kabilenin tutum ve davranışları, Ridde hadiselerindeki rolleri, Sıffîn savaşı ile Kerbelâ hadisesindeki etkileri, kabilecilik olgusu bağlamında ortaya koyulmuştur.

Araştırmada tümevarım metodu benimsenmiş olup ilk olarak verilerin toplanması, sınıflandırılması, analizi ve güncel çalışmalarla karşılaştırılması gibi aşamalar takip edilmiştir. Tarih anlatılarında erken dönem rivayetlerine yer veren Müslüman tarihçilerin eserleri merkeze alınmakla birlikte modern döneme ait araştırmacıların çalışmalarından da faydalanılmıştır. Söz konusu kaynakların rivayetlerinden istifade ederken genel

kanaati destekleyen haberler çalışmaya dahil edilmiş, birbiriyle zıt olan rivayetler ise mümkünse telif edilmeye çalışılarak bilhassa genel anlatıda yaygın olan rivayetler tercih edilmiştir. Rivayetler konusunda bir olayla ilgili aynı rivayetin geçtiği bütün kaynaklara dipnotta yer vermek yerine klasik kaynaklarla yetinilmiştir. Klasik kaynakların konuya dair verdiği haberler incelenmekle birlikte modern çalışmalarda yer alan kabileciliğe ilişkin yorumlar da bu bağlamda kritik edilmiştir.

2) Araştırmanın Kaynakları

Araştırmada erken dönem kaynakları ile günümüze kadar oluşan akademik çalışmalardan istifade edilmiş, nesep, coğrafya, fütûhât, tabakât, siyer, megâzî ve genel tarih kitapları çalışmanın zeminini teşkil etmiştir. Coğrafya kitapları sadece mekân bilgisi değil aynı zamanda mekânların olaylarla ilişkilendirilmesi noktasında önemli imkân sağlarken fütûhât kitapları ise fetihler ve coğrafya arasındaki ilişkinin anlaşılmasında yardımcı olmuştur.

Arap soy biliminin temel kaynaklarından olan İbnü'l-Kelbî'nin (ö. 204/819) *Cemheretü'n-neseb*¹ adlı eser, Arabistan'daki kabilelerin nesebini ve alt kollarını belirleme konusunda büyük bir önem arz ediyor olmasına rağmen, eserin Kâhtanî kabilelerinin anlatıldığı ikinci kısmının kayıp olması sebebiyle bu eser yerine İbnü'l Kelbî'nin Yemen'deki kabileleri ve neseplerini anlattığı *Nesebu mead ve'l-yemeni'l-kebîr* isimli eserden yararlanılmıştır.² Bunun yanı sıra İbn Abdülber'in *el-İnbâh* 'ından³, kabilenin Câhiliye ve İslam dönemindeki durumlarından ve soylarından bahsetmesi sebebiyle istifade edilmiştir. Ebû Ubeyd el Bekrî'nin (ö. 487/1094) *Mu'cem mesta'cem*⁴ ve es-Sem'ânî'nin (ö. 562/1116) *el-Ensâb*⁵ baş vurulan kaynaklar arasındadır. Nesep kaynakları arasından Kalkaşendî'nin (ö. 821-1418) Mısır arşivinde bulunan Memlûk devri ile daha önceki dönemlere ait gizli ve nâdir belgeleri inceleyerek hazırladığı⁶ *Subhu'l-a'sâ'sı*⁷ ile yine aynı yazarın kabile ansiklopedilerinin öncüsü

¹ İbn Kelbî, *Cemheretü'n-neseb* (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1986).

² İbn Kelbî, *Nesebu Me'ad ve'l-Yemeni'l-kebîr* (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1988).

³ İbn Abdülber en-Nemerî, *el-İnbâh alâ kabâ'ili'r-ruvât* (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1985).

⁴ Ebû Ubeyd el-Bekrî, *Mu'cemu me'sta'cem min esmâ'i'l-bilâd ve'l-mevâzi* (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1404).

⁵ Sem'ânî, *el-Ensâb* (Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, 1982).

⁶ Mehmet İpşirli, "Kalkaşendî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2001) 24/ 264.

⁷ Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ fî şinâ'ati'l-inşâ* (Kahire: el-Müessesetü'l-Mısriyyeti'l-Amme, 1963).

sayılan *Nihâyetü'l-ereb fî marifeti'ensâbi'l-Arab*⁸ isimli eseri çalışma için büyük önem arz etmiştir. İslam öncesi dönemin toplumsal ve sosyokültürel yapısının anlaşılabilmesi açısından Cevâd Ali'nin *el-Mufasssal fî târihu'l-Arab kable'l-İslâm*⁹ isimli eseri de çalışmaya katkı sağlamıştır.

Nesep kitapları dışında tabakât kaynakları çalışma için son derece önem arz etmiştir. Bu konuda İbn Sa'd'ın (ö. 230/845) *et-Tabakât*'i¹⁰, Belâzürî'nin (ö. 279/892) *Ensâbü'l-eşrâf*'i¹¹ ile İbnü'l-Esîr'in (ö. 630/1233) *Üsdü'l-ğabe fî ma'rifetü's-Sahâbe*¹² adlı eseri, kabilenin meşhur şahsiyetleri ile alakalı malumat sağlaması açısından öncelik arz etmiştir.

Mezhic kabilesinin, Hz. Peygamber (sav) ile olan münasebetlerinin ve onun zamanındaki etkilerinin tespit edilebilmesi için başvurulmuş İbn İshâk'ın (ö. 151/768) *Sîretü İbn İshâk*'i¹³, İbn Hişâm'ın (ö. 218/ 833) *es-Sîretü'n-nebeviyye*'si¹⁴ ve Muhammed b. Habîb'in (ö. 245/860) *el-Muhabber*'i¹⁵ çalışmaya oldukça katkı sağlamıştır. Kabilenin Hz. Peygamber (sav) sonrası faaliyetlerinin ortaya konulabilmesi için ise faydalanılan genel tarih kaynakları arasında Taberî'nin (ö. 310/923) *Tarih*'i¹⁶, İbnü'l-Esîr'in (ö. 630/1233) *el-Kâmil fî't-Târih*'i¹⁷ ile İbn Kesîr'in (ö. 774/1373) *el-Bidâye*'si¹⁸ ile İbn Haldûn'un *Kitâbü'l-iber*'i¹⁹ bulunmaktadır.

Son dönemde Arap kabilelerini kapsamlı bir şekilde ele alan çalışmalar yapılmıştır. Bu sebeple, İhsan Nas'ın Arap kabilelerini, onların neseplerini, alt kollarını, yaşadıkları yerleri ve soy ağaçlarını verdiği kitabı; *el-Kâbâilü'l-Arabbiyye*'si²⁰ çalışmada sıklıkla kullanılmıştır. İslam öncesi ve sonrası dönemle alakalı yazılmış araştırma eserlerine de dipnotlarda yer verilmiştir. Mezhic kabilesinin, İslam öncesi ve erken dönem İslam tarihindeki faaliyetlerini ortaya koyan Yemenli Sa'd Abud Semar'ın *Kâbâilü*

⁸ Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb fî ma'rifeti'ensâbi (kabâ'ili)'l-Arab* (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-Lübnan, 1980).

⁹ Cevâd Ali, *el-Mufasssal fî târihi'l-Arab kable'l-İslâm* (Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melayin, 1968).

¹⁰ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*, thk. Ali Muhammed Ömer, (Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 2001).

¹¹ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf* (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1966).

¹² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğabe fî ma'rifeti's-sahâbe* (Kahire: Dârü's-Şa'b, 1970).

¹³ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk* (Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981).

¹⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Kahire: Darü'r-Reyyan, 1936).

¹⁵ İbn Habîb, *Kitâbü'l-Muhabber* (Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifü'l-Osmaniyye, 1942).

¹⁶ Taberî, *Tarihü'l-ümem ve'l-müluk* (Beyrut: Dârü'l Turas, 1968).

¹⁷ İbn Esîr, *el-Kâmil fî't-târih* (Beyrut: Dâru Beyrut, 2002).

¹⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1997).

¹⁹ İbn Haldûn, *Târihu İbn Haldûn = Kitâbü'l-iber* (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1992).

²⁰ İhsan Nas, *el-Kabâilü'l-Arabîyye ensâbihâ ve a'lâmihâ* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000).

*Mezhic Kable'l-İslam*²¹ adlı eserinin varlığından haberdar olunmuştur. Mezkûr eserin, çalışmada yol gösterici mahiyette olacağı düşünülmüş bu sebeple eserin matbu haline ulaşabilmek için Türkiye Maarif Vakfı Ortadoğu Masası Daire Başkanı Sayın Ramazan Turgut aracılığı ile Yemen'den bazı kimselerle iletişime geçilmiş fakat bir sonuç alınamamıştır. Eserin dijital bir kopyasının internet ortamında bulunamaması sebebiyle bu kaynaktan istifade edilememiştir.

Adem Apak'ın asabiyeti ve asabiyet düşüncesinin cahiliye toplumu üzerindeki yansımalarını ele aldığı *Erken Dönem İslam Tarihinde Asabiyet*²² adlı kitabı ile aynı yazarın *Kur'an'ın Geliş Ortamında Arap Toplumu*²³ adlı kitabı Arap toplumu ve tarihini çalışanlar için ufuk açıcı niteliktedir. Mustafa Fayda'nın, İslam'ın Güney Arabistan'da nasıl yayıldığını ve Yemen'deki kabilelerin Hz. Peygamber ile ilişkilerini anlattığı *İslamiyet'in Güney Arabistan'da Yayılışı*²⁴ adlı eserinden de çalışma da çokça istifade edilmiştir. Hakan Temir'in *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı*²⁵ adlı eseri, kaynaklar konusunda öncelikli olarak hangilerine başvurulması ve bunların nasıl değerlendirilmesi gerektiğine dair aydınlatıcı mahiyette olmuştur. Aynı yazarın Arap kabilelerin soylarını tablolar halinde verdiği eseri *Nesep Atlası*²⁶, çalışmanın baştan sona yürütülmesinde yol gösterici olmuştur.

3) Genel Özellikleriyle Mezhic Kabilesi

Mezhic Kabilesi Kâhtanîler'e mensup bir Arap kabilesi olup adını kabileye mensup alt kolların ortak atası olan Mezhic lakaplı Mâlik b. Üded'den almıştır. Mâlik'in nesebinin Kâhtan'a ait olduğu konusunda hemfikir olan İslam tarihçileri, Mâlik'in soy zincirini; Mâlik b. Üded b. Zeyd b. Yeşcüb b. Arîb b. Zeyd b. Kehlân b. Sebe' (Abdüşems) b. Yeşcüb b. Ya'rub b. Kahtân şeklinde zikretmişlerdir.²⁷ Mezhic isminin manasının ne

²¹ Noor book.com (Erişim 12 Ekim 2022)

²² Adem Adem, *Erken Dönem İslam Tarihinde Asabiyet* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016).

²³ Adem Apak, *Kur'an'ın Geliş Ortamında Arap Toplumu* (İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an Araştırmaları Merkezi (KURAMER), 2017).

²⁴ Mustafa Fayda, *İslamiyet'in Güney Arabistan'a Yayılışı* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1982).

²⁵ Hakan Temir, *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2020).

²⁶ Hakan Temir, *Nesep Atlası* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2021).

²⁷ İbn Abdülber, *el-İnbâh*, 116; Ya'kubî, *Târîhü'l-ya'kubî* (Beyrut: Dâru Sadır, ts.), 202; İbn Hazm, *Cemheretu ensâbi'l-Arab* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1983), 1/ 406; Kalkaşendi, *Subhü'l-a'sa*, 1/378; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemu kabâ'ili'l-Arab* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1982), 448; İhsan Nas, *el-Kabâ'il*, 2/785.

olduğu hususu ihtilaflı olup farklı görüşler ileri sürülmüştür. Birinci görüşe göre Mezhic, Mâlik b. Üded'in annesidir ve annesine nispetle Mezhic diye isimlendirilmiştir. İkinci görüşe göre ise Mezhic'in kırmızı bir tepe olduğu ve Malik'e orada doğması sebebiyle Mezhic denildiği rivayet edilmiştir. Üçüncü görüşe göre Mâlik'in çocukları Mezhic isimli bir tepede toplanıp "Gelin kendimize Mezhic diyelim, Mezhic olalım" demişler ve böylece Mezhic diye anılmışlardır. Kalkaşendî, bu olayın bir tepede değil Mezhic adında bir ağacın altında gerçekleştiğini zikretmiştir.²⁸ Dördüncü görüşe göre ise Mezhic, Zühûc kelimesinden türemiş olup ovalamak anlamına gelmektedir.²⁹

Mezhic'in alt kolları, zaman içinde farklı bölgelere göç etmiş fakat İslam tarihçileri, kabilenin ana vatanın Yemen olduğu konusunda ittifak etmiştir.³⁰ Mezhic'in çoğunluğu, komşuları olan Ezd ve Nasr kabilesi ile birlikte Yemen'deki pek çok kabilenin de putu olan Yağus'a ibadet etmiştir.³¹ İbn Kelbî'den gelen rivayete göre Yağus, Yemen'de bulunan Mezhic isimli bir tepenin üzerinde konumlanmıştır.³² Bu rivayet dikkate alınacak olursa Mâlik'e ismini veren şeyin Mezhic isimli bir tepe olduğu ve Mâlik'in doğduğu yere nispetle isimlendirildiği kuvvetle muhtemeldir. Mâlik'in soyu, eşi Selma b. Manzûr b. İkrime b. Hafsa b. Kays b. Gaylân b. Mudar'dan doğan çocukları Sa'd el-Aşîra, Celd (Hâlid), Zeyd (Ans), Yuhâbir (Murâd) ve Lemîs yoluyla devam etmiştir.³³ Zikredilen her bir oğul Mezhic'in batınlarını oluşturmuşken³⁴ Lemîs sayıca az olduğu için Ans batnına dahil olmuştur.

Mezhic'in en önemli batınlarından olduğu zikredilen³⁵ ve daha sonra genişleyerek kabile halini alan Benî Sa'd el-Aşîra'nın soyunun, Sa'd el Aşîra b. Mâlik b. Üded dayandığı rivayet edilmiştir.³⁶ Sa'd el-Aşîra kabilenin mutluluğu demek olup bu isim ona hem oğlu hem de oğlunun oğlu ile savaşılabilmiş olması sebebiyle verilmiştir.³⁷ Üç yüz

²⁸ Kalkaşendî, *Subhü'l-a'sâ*, 1/ 378.

²⁹ Süheylî, *er-Ravzü'l-ünüf* (Beyrut: Dâru'l İhyai't-Turâsi'l-Arabi, 2000), 1/214.

³⁰ Bekrî, *Mu'cemu me'sta'cem* 4/40; Sem'ânî, *el-Ensâb*, 5,240; Casim Avcı, "Benî Mezhic", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/543.

³¹ İbn Kelbî, *Kitâbü'l-Esnâm: Putlar Kitabı* (Ankara: Ankara Okulu, 2020), 5; Süheylî, *er-Ravzü'l-ünüf*, 1/ 223; Yakut el-Hamevî, *Kitabu Mu'cemü'l-büldân* (Beyrut: Daru's-Sadır, 1990), 5/ 539; Hakan Temir, *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı*, 228; Avcı, "Benî Mezhic", 29/ 543.

³² İbn Kelbî, *Kitabul-Esnâm*, 28.

³³ İbn Hazm, *Cemhere*, 1/ 406.

³⁴ İbn Hazm, *Cemhere*, 1/ 477

³⁵ İbn Haldûn, *el-İber*, 2/ 295.

³⁶ İbn Hazm, *Cemhere*, 1/ 407.

³⁷ İbn Kelbî, *Nesebu mead ve'l-yemeni'l-kebîr*, 1/ 267.

askerin bulunduğu ailesindeki herkes Sa'd el Aşîra'ya itibar göstermiştir.³⁸ Ona çocuklarının ve torunlarının kim olduğu sorulduğunda ise nazar değmesinden çekindiği için “onlar benim aşiretim” demiştir.³⁹ İbn Hazm'a göre Sa'd'ın soyu oğulları; Hakem (Yükenna), Sab ve Nemir, Enesullah, Evsullah, Âizullah ve Zeydullah ile devam etmiştir.⁴⁰

Zeydullah'ın soyu oğulları Eşres, Âmir, Dîl ve Avf' tan, Âizullah'ın soyu ise oğulları Abdümenât ile Evsumenât'tan devam etmiştir. Nemir'in soyu oğulları Hida' ve Silhim'den devam etmiş ancak amcaları Murâd'ın kabilesine dahil oldukları için kendilerine Nemire b. Nâciye b. Murâd denmiştir. Hakem'in Eslem, Cüşem, Silhim ve Sehm adında dört oğlu olmuş, Hakem'in soyu Silhim'den doğan Süfyân (Mezzâ) ile devam etmiştir.⁴¹ Hakem'in kabilesi, kabilenin ismiyle müsemma Hakem'de, Yemen'in Cûlb vadisine bakan Hasuf'da ve Yemen'deki Hard vadisinin aşağısında bulunan el-Sâkîfen⁴² bölgesinde yaşamıştır. Cezî'nin soyu oğulları Hamd ve Adl'dan; Evsullah'ın oğlu Eslem'den; Enesullah'ın Bilâl, Züfer, Zuheyr, Mulâim ve Ali adındaki oğullarından devam etmiştir.⁴³ Cu'fi'nin Erkâmân⁴⁴ olarak bilinen iki oğlu olmuş olup bunlar Harîm ve Merrân'dır.⁴⁵ Merran ve Harîm'in her biri birer batınken daha sonra genişleyerek kabile halini almıştır.⁴⁶ Cu'fi kabilesi, San'a ile arasında 42 fersah (243 Km) mesafe bulunan Cu'fi Bölgesi'nde yaşamıştır.⁴⁷ Sab'ın ise Münebbih (Zübeydülekber) ve Evd adında iki oğlu olmuş olup o ikisinin her biri kabile halini almıştır.⁴⁸

Mezhic'in batınlarından iken daha sonra genişleyerek kabile halini alan Benî Zübedy'in soyunun, Münebbih (Zübeydülekber) b. Sa'b b. Sa'l el- Aşîra'ya dayandığı rivayet edilmiştir. Münebbih'in soyundan gelen Münebbih b. Rebîa adında bir batın mevcut olup ata ve torunu birbirinden ayırmak üzere Münebbih b. Sa'b b. Sa'l el- Aşîra'ya Zübeydülekber⁴⁹, Münebbih b. Seleme b. Mazîn b. Rebîa b. Münebbih el-

³⁸ Kalkaşendî, *Subhü'l-a'sâ*, 1/ 379.

³⁹ Kalkaşendî, *Nihâye*, 291.

⁴⁰ İbn Hazm, *Cemhere*, 1/ 408.

⁴¹ Yâkut el- Hamevî, *el-Muktedab* (Beyrut: ed-Darü'l-Arabiyye li'l-Mevsuat, 1987), 284, 285,282.

⁴² Yâkut el-Hamevî, *Mucemü'l-büldân*, 2/ 280, 2/ 376, 3/ 228.

⁴³ Yâkut el-Hamevî, *el-Muktedab*, 285.

⁴⁴ İbn Hazm, *Cemhere*, 1/ 409.

⁴⁵ İhsan Nas, *el-Kabâil*, 2/ 793.

⁴⁶ Yâkut el-Hamevî, *el-Muktedab*, 282.

⁴⁷ Kehhâle, *Mu'cem*, 3/ 190.

⁴⁸ Yâkut el-Hamevî, *el-Muktedab*, 286; İbn Hazm, *Cemhere*, 1/ 410.

⁴⁹ Yâkut el-Hamevî, *el-Muktedab*, 636, 285.

Ekber'e (Zübeydülekber) de Zübeydüles'ar denmiştir.⁵⁰ Benî Zübeyd'in bir kısmı Yemen'de bulunan ve kendilerine ait olan Cüblân⁵¹ ve Cûe'de; Tihâme ve Hicaz arasındaki el Hâsâsa'da; Zehâban, Şerîh ve Kamelân'da; Teslîs ve Necran arasındaki Merya'da, El Heliyye⁵², Fağnû, Ferğân, Teslîs ve Sâze⁵³ isimli köylerde yaşarken kabilenin diğer bir kısmı ise Yemen'de bulunan ve Husâybe adıyla bilinen şehirde yaşamıştır. Yemen'de bulunan meşhur kalelerden Hâkıbe, Cûbe, Hamak, Rayme, Zâhid, Kavarîr ve Heyve'in Zübeyd kabilesine ait olduğu zikredilmiştir.⁵⁴ Arapların meşhur putlarından Zülhalesa'ya tapmışlardır.⁵⁵ Zübeyd'in bir kısmı Şam'ın Serhad, Guta, Merc, Havran ve el-Ahlâf bölgesine göç ederek oraya yerleşmiş ve her biri yerleştikleri bölge ile anılmıştır.⁵⁶ İslamiyet'ten önce Ezd ile Zübeyd arasında bir savaşın yaşandığı Benî Zübeyd'in Mezhic ile bir araya gelerek Ezd'e karşı savaştığı nakledilmiştir. Kaynaklarda, İslamiyet'ten sonra gerçekleşen ve San'a günü adı verilen bir savaştan bahsedilmiş fakat hakkında daha fazla malumata ulaşılamamıştır.⁵⁷ Zübeyd'in, Hâris b. Kab'ın kollarından olan Benî Ziyâd ile gerçekleştirdiği Yevmü'l-Erneb isimli savaşı şiirlere konu olmuştur.⁵⁸ Ayrıca Zübeyd kabilesinin sadece çevre kabilelerle değil, umre maksadıyla gittikleri Mekke'de bulunan Kureyş kabilesi ile de ilişki içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Zira İslam'dan önce Hz. Peygamber'in (sav) katıldığı Hilfû'l-Fudûl anlaşması, Zübeyd kabilesine mensup bir kimsenin umre maksadıyla geldiği Mekke'de yaşadığı mağduriyeti gidermek üzere yapılmıştır.⁵⁹

Sa'd el Aşîra'nın bir diğer batını olan Evd b. Sa'b⁶⁰, Yemen'de bulunan Evd bölgesi adı verilen bir badiyede yaşamıştır.⁶¹

⁵⁰ Kalkaşendî, *Subhü'l-a'sâ*, 1/ 379.

⁵¹ Bekrî, *Mu'cemu me'sta'cem*, 2/ 378.

⁵² Yâkut el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 1/ 284. 2/175, 2/ 375, 3/9, 3/ 340, 4/ 397, 5/ 409, 5/ 118.

⁵³ Kehhâle, *Mu'cem*, 2/ 465.

⁵⁴ Yâkut el-Hamevî, *Mucemü'l-büldân*, 2/ 266. 2/ 279, 2/ 290, 2/ 298, 3/ 115, 3/ 125, 4/411, 5/ 422.

⁵⁵ M.Sabri Küçükkaşçı, "Benî Zübeyd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/517.

⁵⁶ Kalkaşendî, *Subhü'l-a'sâ*, 4/ 421.; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, 97, 90, 103, 105, 111, 127.

⁵⁷ Kehhâle, *Mu'cem*, 2/ 465.

⁵⁸ Taberî, *Tarih*, 5/ 466.

⁵⁹ İbn Habîb, *Kitâbü'l-Münemmak fî aḥbâri Kureyş*, nşr. Hurşîd Ahmed Farûk, (Beyrut: Âlem'ül-Kütüb,1985), 52-53. Ayr. Bkz. Muhammed Hamîdullah, "Hilfû'l-Fudûl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/31-32.

⁶⁰ Kehhâle, *Mu'cem*, 1/ 49.

⁶¹ Yâkut el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 1/ 277.

Mezhic'in batınlarından iken daha sonra genişleyerek kabile halini alan Benî Ans'in soyunun,⁶² Zeyd b. Mâlik b. Üded'e dayandığı rivayet edilmiştir.⁶³ Kabileye ismini veren Ans, "güçlü dişi deve" manasına gelmekte olup Zeyd'in lakabıdır.⁶⁴ Zeyd'in soyu, oğulları; Cüşem, Azîz, Atîk, Âmir, Mâlik, Aynîl, Yâm, Şihâb, Sa'd el-Asgar, Sa'd el-Ekber, Muâviye, Kiriyye ve Amr yolu ile devam etmiştir.⁶⁵ Ans kabilesi, Yemen'in Necid bölgesinde⁶⁶; Ans'in doğusunda yer alan Beynûn'da; el Menşir'de ve Mevkîl'de yaşamıştır.⁶⁷ Ans kabilesine bağlı Benî Sahim kolu Şam'a göç etmiş⁶⁸ kabilenin büyük çoğunluğu ise Yemen'de kalmıştır.⁶⁹ Daha sonraki dönemlerde Ans kabilesinden bir grubun Endülüs'e giderek Yahsub Kalesi çevresine yerleştikleri de rivayet edilmiştir.⁷⁰

Mezhic'in batınlarından iken daha sonra genişleyerek kabile halini alan Benî Murâd'ın soyunun Yuhâbir b. Mâlik b. Üded'e dayandığı zikredilmiştir. Yuhâbir b. Mâlik, kabilesine isyan edip kabilesinden ayrıldığı için "Bıraktı, terk etti" anlamında Murâd diye isimlendirilmiştir. Yuhâbir'in soyu, oğulları; Zâhir ve Naciye vasıtası ile devam etmiştir.⁷¹ Yemen'de yaşayan ve Murâdî nisbesiyle bilinen kimselerin soyunun Yuhâbir b. Mâlik'e dayandığı nakledilmiştir.⁷² Murâd kabilesi, Mezhic kabilesinin de putu olan Yağus'a ibadet etmiştir.⁷³ Yağus'un paylaşımı hususunda ayrılığa düşen Hemdân kabilesi ile Murâd kabilesi arasında şiddetli bir çatışma yaşanmıştır. Rezm (Redm) adı verilen bu savaşta Murâd kabilesi ağır bir darbe almıştır.⁷⁴ Murâd kabilesi, Enşâm, Sülâs, Rezm, Sulâtîh Vadisi, Tihâme'de bulunan Şecve Vadisi, Umrân, Fütât, Lûfât, Nocrân'ın güneyinde bulunan ve mağaralarıyla meşhur olan Cebbân, Beyhân ve Cevf bölgesinde yaşamıştır.⁷⁵ Benî Rabt, Benî Zâhir, Benî Selmân, Benî Sânâbîh, Benî Uveynân, Benî Guteyf ve Benî Karn Murâd kabilesinin önemli batınlarındandır.⁷⁶

⁶² Kalkaşendî, *Subhü'l-a'sâ*, 1/380.

⁶³ Yâkut el-Hamevî, *el-Muktedab*, 290.

⁶⁴ Yâkut el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 4/ 361.

⁶⁵ Yâkut el-Hamevî, *el-Muktedab*, 290; İhsan Nas, *el-Kabâil*, 2/ 600.

⁶⁶ Kehhâle, *Mu'cem*, 647.

⁶⁷ Bekrî, *Mu'cemu me'sta'cem*, 1/ 268., 4/1270, 4/ 1280.

⁶⁸ İbn Hazm, *Cemhere*, I. 406.

⁶⁹ Sem'ânî, *el-Ensâb*, 9/ 79.

⁷⁰ Mustafa Fayda, "Benî Ans" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 5/217.

⁷¹ Yâkut el-Hamevî, *el-Muktedab*, 289; İhsan Nas, *el-Kabailü'l-Arabiyye*, 2/ 699.

⁷² İbn Abdülberr, *el-İnbâh*, 118, 382.

⁷³ Süheylî, *er-Ravzü'l-ünüf*, 1/ 213.

⁷⁴ İbn Hişâm, *Sire*, 5/ 224; Yâkut el-Hamevî, *Mucemü'l-büldân*, 5/ 539.

⁷⁵ Yâkut el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 1/ 265, 2/ 82, 3/ 42, 3/233, 3/ 326, 4/ 234, 5/ 19.; Bekri, *Mu'cemu me'sta'cem*, 1/ 290, 2/ 404, 2/485.

⁷⁶ Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, 57, 268, 292, 316, 379, 388, 397.

Mezhic'in batınlarından olan Celd (Hâlid) b. Malik'in soyu oğlu Ulle b. Celd yoluyla devam etmiştir. Ulle b. Celd'in, Amr ve Harb adında iki oğlu olmuş olup⁷⁷ Amr'ın soyu oğulları Âmir, Ka'b ve Cesr (Neha') yolu ile devam ederken Harb'in soyu ise oğulları Yezîd ve Münebbih yolu ile devam etmiştir.⁷⁸ Yezîd'in soyu oğulları, Yezîd (o Sudâ'dır⁷⁹), Hiffân, Şimrân, Münebbih, Sinhân, el-Hâris ve Galiy ile devam etmiştir.⁸⁰ Münebbih'in soyu ise Ruhâ adı verilen oğlu ile devam etmiştir.⁸¹

Mezhic'in batınlarından iken daha sonra genişleyerek kabile halini alan Benî Neha'nın soyunun Cesr b. Amr b. Ulle b. Celd b. Mâlik b. Üded'e dayandığı rivayet edilmiştir.⁸² Cesr b. Mâlik, mensup bulunduğu kabileye karşı gelip onlardan ayrıldığı için kendisine “bırakıp gitti” anlamında Neha' denmiş olup⁸³ kabilesi de bu sebeple Benî Neha' olarak isimlendirilmiştir. Neha'nın soyu Bekir ve Avf adındaki iki oğlu ile devam etmiştir.⁸⁴ Avf b. Neha', kırmızı bir tene sahip olduğu için ona kızı anlamına gelen Mısr lakabı verilmiştir.⁸⁵ Neha' kabilesinin aslı Yemen olup daha sonra bir kısmı Kûfe civarına yerleşmiştir.⁸⁶ Benî Yehm, Benî Bekr, Benî Cezîme, Benî Cesr, Benî Sa'd, Benî Sûhbân, Benî Âmir, Benî Avf, Benî Hilâl ve şerli olmaları sebebiyle Ehârib diye anılan Benî Kab'ın, Neha'nın batınlarından olduğu rivayet edilmiştir.⁸⁷

Mezhic'in batınlarından olan Ka'b b. Amr'ın soyu oğlu el-Hâris yoluyla devam etmiştir. el-Hâris'in soy zinciri, (Belhâris) b. Ka'b b. Amr b. Ulle b. Celd b. Mâlik b. Üded şeklinde zikredilmiş olup soyu Ka'b ve Rebîa adındaki iki oğlundan devam etmiştir.⁸⁸ el-Hâris, Mezhic'in önemli batınlarından birisiyken daha sonra kabile halini almıştır.⁸⁹ Necrân'ın yakınlarında yaşamış olan Hâris kabilesi, Ezd kabilesinden Zühl ile komşudur.⁹⁰ Kabilenin büyük çoğunluğu putperest olmakla beraber küçük bir kısmı ise

⁷⁷ İbn Kelbî, *Nesebu mead ve'l-yemeni'l-kebir*, 2/ 267.

⁷⁸ İhsan Nas, *el-Kabâil*, 2/ 685.

⁷⁹ İhsan Nas, *el-Kabâil*, 2/ 691.

⁸⁰ İbn Kelbî, *Nesebu mead ve'l-yemeni'l-kebir*, 1/ 299.

⁸¹ İbn Abdülberr, *el-İnbâh*, 117.

⁸² Yâkut el-Hamevî, *el-Muktedab*, 279.

⁸³ Sem'ânî, *el-Ensâb*, 5/ 478; Kalkaşendî, *Subhü'l-a'sâ*, 1/ 379; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, 76.

⁸⁴ Yâkut el-Hamevî, *el-Muktedab*, 279.

⁸⁵ Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, 77.

⁸⁶ Kehhâle, *Mu'cem*, 3/ 279.

⁸⁷ Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, 178, 208, 213, 284, 317, 351, 381, 443, 406.

⁸⁸ İbn Kelbî, *Nesebu mead ve'l-yemeni'l-kebir*, 1/268.

⁸⁹ Mustafa Ağırman, “Benî Hâris b. Kâ'b”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1997) 16/ 197.

⁹⁰ İbn Haldûn, *Kitâbü'l-iber*, 2/ 296.

Hristiyanlığı benimsemiştir.⁹¹ Buna rağmen Necrân bölgesinde, Hristiyan sayısının en fazla olduğu kabilenin Belhâris kabilesi olduğu zikredilmiştir.⁹² Himyerî devletinin hükümdarı olan Zûnüvâs, Necrân'daki Hristiyanlara dinlerini değiştirmeleri ve Yahudi olmaları hususunda baskı uygulamış, dinlerinden dönmeyenlere işkence uygulamakla sınırlı kalamayıp içlerinde Belhâris'ten kimselerin de olduğu Hristiyan grubu ateş dolu çukurlarda yakarak öldürtmüştür. Söz konusu topluluğun, Burûc sûresinde geçen⁹³ ve “ashâbü'l-uhdûd” diye anılan kimseler olduğu rivayet edilmiştir.⁹⁴

Mezhic'in batınlarından iken daha sonra genişleyerek kabile halini alan Benî Ruhâ'nın soyunun Ruhâ b. Münebbih b. Harb b. Ulle b. Celd b. Mâlik b. Üded'e dayandığı rivayet edilmiştir.⁹⁵ Ruhâ'nın Süleyman ve Abdullah adında iki oğlu olmuş olup soyu bu iki oğlundan devam etmiştir.⁹⁶

Mezhic'in batınlarından iken daha sonra genişleyerek kabile halini alan Benî Sudâ'nın soyunun, Yezîd (Sudâ) b. Harb b. Ulle b. Celd b. Malik b. Üded'e dayandığı rivayet edilmiştir.⁹⁷ Yezîd'e, “Karşı karşıya gelmek” anlamına gelen Sudâ lakabı verilmiştir.⁹⁸ Sudâ'nın soyu, oğulları Mûrr, Uleym, Esed ve Hışen yolu ile devam etmiştir.⁹⁹ Sudâ kabilesi, San'a' da bulunan ve kendilerine ait olan Tevv adlı bir koyda, San'a'da bulunan Harîf ve el- Hamse'de, Mihlâf ile arasında 42 fersah (243 Km) bulunan Sudâ bölgesinde, yine San'a' da bulunan el- Fâkteyn, Mend ve Nûb köylerinde yaşamıştır. San'a'da bulunan Şemsân adlı kalenin Sudâ kabilesine ait olduğu zikredilmiştir.¹⁰⁰

Mezhic'in batınlarından olan Benî Cenb, Yezîd'in; Hiffân, Şimrân, Münebbih, Sinhân, el-Hâris ve Galiy adındaki oğullarının kardeşleri Sudâ'ya karşı bir araya gelmesi ile oluşmuştur.¹⁰¹ Cenb kabilesi, Sudâ ile savaşmak üzere Sa'd el-Aşîra ile anlaşma

⁹¹ Ağırman, “Benî Hâris b. Kâ'b”, 16/ 198.

⁹² Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2004), 514-515.

⁹³ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), el-Burûc 85/4-9.

⁹⁴ Dineverî, *Ahbârü'l-tivâl* (Bağdad: Mektebetü'l-Müsenna, ts.), 60,61.; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Mehmet Yazgan (İstanbul: Beyan Yayınları, 2014.),515.

⁹⁵ Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, 266; Kehhâle, *Mu'cem*, 2/ 488.; İhsan Nas, *el-Kabâil*, 2/ 691.

⁹⁶ İbn Kelbî, *Nesebu mead ve'l-yemeni'l-kebir*, 1/298.

⁹⁷ İhsan Nas, *el-Kabâil*, 2/ 291.

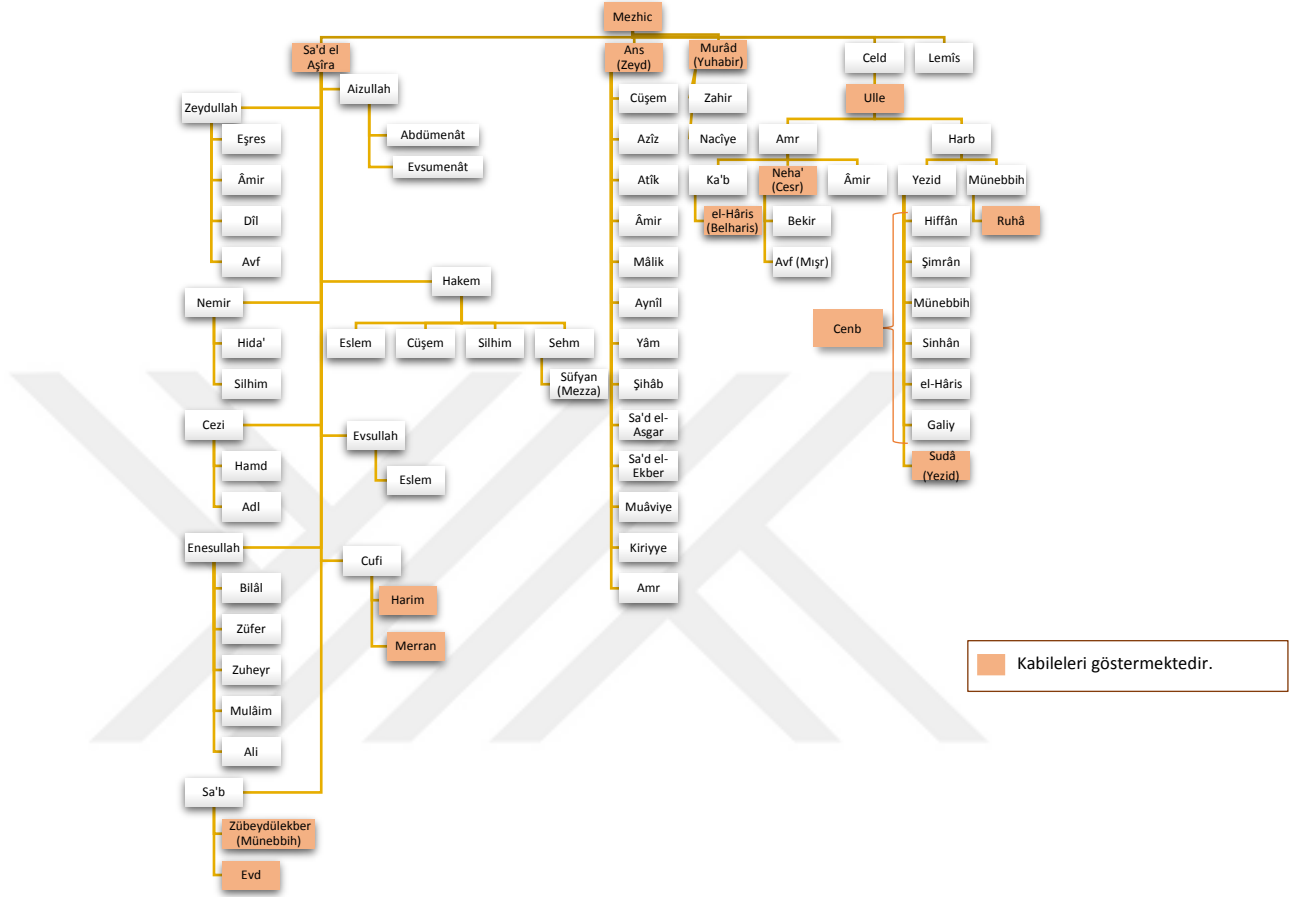
⁹⁸ Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, 314.

⁹⁹ İbn Kelbî, *Nesebu mead ve'l-yemeni'l-kebir*, 1/ 300.

¹⁰⁰ Yâkut el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 2/ 63, 2/ 336, 2/ 371, 3/ 397, 4/ 268, 5/209, 5/ 307. 3/ 362

¹⁰¹ İbn Hazm, *Cemhere*, 1/ 413.

yaparken kardeşleri Sudâ ise Benî Hâris b. Ka'b ile anlaşma yapmıştır.¹⁰² Cenb kabilesi, Cenb adı verilen bir bölgede yaşamıştır.¹⁰³

¹⁰² İhsan Nas, *el-Kabâilü'l-Arabiyye*, 2/692.

¹⁰³ Yâkut el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 5/ 70.

BİRİNCİ BÖLÜM:
HZ. PEYGAMBER (SAV) DÖNEMİNDE MEZHİC KABİLESİ

Hiz. Peygamber'in (sav) Medine'ye hicretinden sonra Müslümanlar, Medine'de bulunan Yahudilere karşı üstünlük kurmuş, Mekke'nin fethini gerçekleştirip Mekke'yi itaat altına almış, Hayber'in fethi ile yarımada'daki Yahudi tehlikesini ortadan kaldırmış, Müstalikoğulları Gazvesi ve Huneyn Savaşı'ndaki başarıları ile de Yarımada'daki yegâne siyasi güç unsuru haline gelmiştir. Bu gelişmelerden sonra hem Müslümanların kabileler nezdindeki itibarının artması hem de yarımada'da dağınık halde bulunan Arap kabilelerinin Müslümanlar karşısında aciz kalması sebebiyle Arap yarımadasında İslâmiyet'e girme temayülü ortaya çıkmıştır. Böylelikle bazı kabileler, Hiz. Peygamber'i (sav) tanımak, yeni dini öğrenmek, Medine'nin otoritesini kabul etmek amacıyla Hicretin 9. senesinde Medine'ye heyet veya elçi göndermeye başlamışlardır. Dolayısıyla bu yıla "Senetü'l-vüfûd" (Elçiler Yılı) adı verilmiştir.¹⁰⁴ Kabile heyetlerinin çoğunluğunun Hicretin 9. (M.630) yılında gelmiş olmasından dolayı siyer kaynaklarında bu yıla "Senetü'l-vüfûd" (heyetler/elçiler yılı) adı verilmiş olsa da heyetler Hiz. Peygamber'in (sav) vefat ettiği Hicrî 11. (M.632) yılının başlarına kadar gelmeye devam etmiştir.¹⁰⁵ Gelen heyetler arasında Mezhic'li kabileler de bulunmakta olup bunlar; Benî Cu'fî, Benî Sudâ, Benî Murâd, Benî Zübeyd, Benî Harîs b. Ka'b (Belhâris), Benî Ans, Benî Sa'd el-Aşîra, Benî Ruhâ ve Benî Neha'dır.¹⁰⁶

1.1.Benî Sudâ Heyeti

Hiz. Peygamber, (sav) Cirâne umresinden¹⁰⁷ sonra Hicrî 9. yılın başlarında Kays b. Sa'd b. Ubâde'yi 400 kişilik bir oduyla Mezhic'e bağlı Sudâ kabilesinin yaşadığı Kanâ bölgesine göndermiş ve Sudâ kabilesiyle savaşmasını emretmiştir.¹⁰⁸ Ordunun geldiği haberini alan Sudâ kabilesi, elçi olarak kendilerinden olan Ziyâd b. Hâris es-Sudaî'yi Hiz.

¹⁰⁴ Buhârî, *Sahîh-i Buhârî* (İstanbul: Dârü't-Tibâati'l-Âmire, 1897), "Meğâzi", 67,68,69,73,74,75,76; İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 2002), 4/203.; Halife b. Hayyât, *et-Tarih*, thk. Ekrem Ziyâ el-Ömerî, (Riyad: Daru Taybe, 1985), 93. Medine'ye gelen elçilerin tamamını görmek için bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 1/ 291-364.

¹⁰⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/203; İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 1/ 309

¹⁰⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/ 203-242; İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 1/280-298. Bu konuda bkz. Fayda, *İslamiyet'in Güney Arabistan'da Yayılışı*, 33-118.

¹⁰⁷ Hicrî 8. Yılın Şevval ayında gerçekleşmiştir. Bk. Muhammed Hamidullah, "Huneyn Gazvesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları,1997) 18/ 376.

¹⁰⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 1/282; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/83.

Peygamber'e (sav) göndermiştir. ¹⁰⁹ İbn Kesîr'den gelen bir rivayete göre Ziyâd b. Hâris daha önce Müslüman olmuş bir kişidir. ¹¹⁰ Ziyâd, Hz. Peygamber'e (sav) gelerek kabilesinin Müslüman olacağı teminatını vererek ordunun geri çekilmesini istemiştir. Daha sonra kabilesine bir mektup ile durumu izah etmiş, mektubu alan Sudâ kabilesi, Müslüman olduklarını bildirmek üzere on beş kişilik bir heyet ile Hz. Peygamber'e (sav) gelmiştir. Müslüman olan ve kabilenin de Müslüman olacağı teminatını veren Sudâlîlar, Sa'b. Ubâde'nin evinde misafir olmuş, ¹¹¹ on beş gün ¹¹² Medine'de kaldıktan sonra İslam'ı aralarında yaymak üzere ülkelerine dönmüştür. Hz. Peygamber, (sav) Veda haccında Sudâ kabilesinden 100 kişi ile karşılaşmıştır. ¹¹³

Ziyad b. Hâris es-Sudaî, Medine'de iken Hz. Peygamber (sav) kendisinden ezan okumasını istemiştir. Ezanı okuduktan sonra Hz. Peygamber (sav) ile Ziyad'ın yanına gelen Bilâl-i Habeşî, namazı kıldırmak istemişse de Hz. Peygamber (sav), buna mâni olarak "Sudâlî kardeş ezanı okudu. Kim ezanı okuduysa o kamet de getirir." buyurmuştur. ¹¹⁴

1.2. Benî Cu'fî Heyeti

Hicrî 9. yılda Mezhic'e bağlı Cu'fî kabilesinin Benî Mürrân b. Cu'fî boyuna mensup Kays b. Seleme b. Şerâhîl ile anne bir kardeşi Yezîd b. Meşce'a b. el-Mücemmi kabilelerinin elçileri olarak Hz. Peygamber'e (sav) gelmişler ve kendisi ile görüşükten sonra Müslüman olmuşlardır. Kays ve Yezîd, mensup oldukları Cu'fî kabilesinin tamamı gibi hayvana ait yüreği yemeyi kendilerine haram saymıştı. Hz. Peygamber (sav) onlara, "İşittiğime göre siz yürek yemiyorsunuz, öyle mi?" diye sormuş, onlar da bunu "Evet" diyerek tasdiklemişlerdir. Hz. Peygamber (sav) ise "Muhakkak ki yürek yemedikçe dininiz

¹⁰⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 1/282; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/83; Kalkaşendî, *Nihaye*, 314.

¹¹⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/83.

¹¹¹ Fayda, *İslamiyet'in Güney Arabistan'da Yayılışı*, 113.

¹¹² Kehhâle, *Mucem*, 2/636.

¹¹³ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 1/282; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/83.

¹¹⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 1/282; Ebû Davud, *Sünenü Ebî Davud.*, thk. Muhammed Avvame (Cidde: Darü'l-Kıble li's-Sekafeti'l-İslamiyye, 1998). "Sâlat", 30 (514-515); Sem'ânî, *el-Ensâb*, 8/39. Namazı yalnızca ezanı okuyan kimsenin kıldırıp kıldıramayacağı hususundaki mezhepler arasındaki farklılıklar bu hadiseye binaen oluşmuştur. Alimler arasındaki görüş farklılıklarını görmek için bkz. Ebû Davud, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, çev. Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1987), 2/317.

mükemmel olmaz.” diyerek kendilerine hayvan yüreği ikram etmiştir.¹¹⁵ Seleme b. Yezîd bu yüreği yemek istediye de yerken elleri titremiş ve şu şiiri söylemiştir:

”عَلَىٰ أَتَىٰ أَكَلْتُ الْقَلْبَ كَرْهًا ... وَتَرَعْدُ جِئَ مَسْتَهْ بَنَانِي”

“Bu işe bakınız ki ben zorla yürek yedim,

Parmaklarım ona dokununca titremeye başladı”¹¹⁶

Hiz. Peygamber, Kays b. Seleme’ye, beraberinde götürmek üzere bir mektup yazmıştır. Mektup şöyledir:

“Bu Resûlullah Muhammed’ten Kays b. Seleme b. Şerâhîl’e bir ahitnamedir. Bilinmelidir ki, ben seni Mürrân ve Mevlalarına, Harîm ve Mevlâlarına ve el-Külâb ve Mevlâlarına vali tayin ettim. Bunlardan namaz kılıp zekâtı veren ve malının sadakasını verip mallarını temizleyenler sana itaat edeceklerdir.” (el-Külâb’tan kasıt, Evd, Zübeyd, Sa’d el Aşîra’nın bir kısmı, Zeydullah b. Sa’di Âizullah b. Sa’d ve Benî Hâris b. Ka’b boyundan Benî Salâe’dir.)¹¹⁷

Kays ve Yezîd daha sonra Hiz. Peygamber’e (sav) annelerinin durumu ile alakalı şöyle bir soru yöneltmiştir: “Ey Allah’ın elçisi! Bizim annemiz Müleyke bt. El-Huluv âzat eden, yoksulları doyuran ve onlara merhamet eden birisiydi. Annemiz vefat etti fakat o, küçük bir kızını diri diri toprağa gömmüş. Onun hali ne olacak?” Hiz. Peygamber (sav) ise bu soruya kız çocuğunu gömenlerin Müslüman olup tövbe etmeleri halinde bağışlanacağını fakat etmeyenlerin ise ateşte olacağını belirterek küçük kızın cennette olduğunu söylemiştir.¹¹⁸ Bu cevaba sinirlenen Kays ve Yezîd ayağa kalkmışlar, bunun üzerine Hiz. Peygamber (sav), “Bana dönün, benim annem de sizin annenizle beraberdir.” demişse de iki kardeş durumdan hoşnut olmayarak “Bize yürek yediren ve annemizin de ateşte olduğunu söyleyen bir adam tabi olunmaya layık değildir.” diyerek Hiz. Peygamber’in (sav) yanında ayrılmışlardır. Yolda Hiz. Peygamber’in (sav) ashabından bir adama rastlamış ve adamı bağlayarak yanında bulunan zekât devesini alıp kaçmışlardır. Hiz. Peygamber (sav) durumdan haberdar olunca “Allah, Ri’l, Zekvân, Usayye, Lihyân ve Müleyke’nin iki oğluna, Harîm ve Mürrân’a lanet etsin!” diyerek beddua etmiştir.¹¹⁹

¹¹⁵ İbn Sa’d, et-Tabakât, 1/280; İbn Kesîr, el-Bidâye, 5/93.

¹¹⁶ İbn Sa’d et-Tabakât, 1/280; İbn Kesîr, el-Bidâye, 5/93.

¹¹⁷ İbn Sa’d, et-Tabakât, 1/281.

¹¹⁸ Mehmet Ali Kapar, Heyetler, (İstanbul: Endülüs Yayınevi, 2017), 206.

¹¹⁹ İbn Sa’d, et-Tabakât, 1/281.

Ebu Sebre künyeli Yezîd b. Mâlik b. Abdullah b. ez-Zübeyd b. Seleme b. Amr b. Zühey b. Mürrân b. Cu'fi, Sebre ve Azîz adındaki iki oğlu ile Hz. Peygamber'in (sav) yanına gelmiştir. Hz. Peygamber, (sav) Azîz'e ismini sormuş, aldığı cevaptan sonra *"Allah'tan başka Azîz yoktur. Bundan sonra sen Abdurrahman'sın."* diyerek Azîz'in ismini değiştirmiş ve bu kişiler Müslüman olmuştur. Hz. Peygamber (sav), Cu'fi'ye ait Hurdân vadisini Ebu Sebre'ye vermiş ve onlar için dua etmiştir.¹²⁰

1.3. Benî Murâd Heyeti

İslamiyet'in gelişinden hemen önce Mezhic'e bağlı Murâd kabilesi, taptıkları Yağus putunu paylaşamamaları sebebiyle komşuları Hemdân ile şiddetli bir mücadeleye girişmiştir. Kinde krallarından bekledikleri yardımı alamayan Murâd kabilesi, Rezm (Redm) adı verilen bu savaşta ağır bir yenilgiye uğramıştır.¹²¹ Bu yenilgi sonrası kendilerine yardımcı olmayan Kinde krallarından ayrılan Ferve b. Müseyyek el-Muradî, hicretin 10. senesinde¹²² Hz. Peygamber'e (sav) tabi olmak amacıyla kabilesinden bir heyetle beraber Medine'ye gelmiştir.¹²³ Sa'd b. Ubâde'nin evinde kalmış, Sa'd ona, Kur'an-i Kerim'i ve İslam dininin esaslarını öğretmiştir.¹²⁴ Hz. Peygamber (sav), Ferve b. Müseyk'e Rezm günüyle alakalı sorular sormuş, Rezm günündeki felaketin, Murâd kabilesinin Müslüman olmasındaki dolaylı etkisi sebebiyle hayırlara vesile olduğunu söylemiştir.¹²⁵

Hz. Peygamber (sav), Ferve'ye on iki ukıyye gümüş para, kıymetli bir deve ve Umân dokuması bir cübbe hediye etmiştir.¹²⁶ Ayrıca onu Murâd, Zübeyd ve Mezhic kabilelerine vali tayin etmiş, zekâtları toplaması için beraberinde Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs'ı da göndermiştir.¹²⁷ Hâlid, Hz. Peygamber ölünceye kadar Murâd kabilesinde kalmıştır.¹²⁸

¹²⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/281; İbn Kesîr, *el-Bidaye*, 5/93.

¹²¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/ 224; Yâkut el-Hamevî, *Mucemü'l-büldân*, 5/ 539.

¹²² Taberî, *Tarih*, 3/134.

¹²³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/224; İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 2/282; Taberî, *Tarih*, 3/134.

¹²⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/282.

¹²⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/225; Taberî, *Tarih*, 3/135.

¹²⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/282.

¹²⁷ İbn Hişâm *es-Sîre*, 4/224; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/282; Taberî, *Tarih*, 3/135; İbn Kesîr, 5/70.

¹²⁸ İbn Hişâm *es-Sîre*, 4/224; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/70.

1.4. Benî Zübeyd Heyeti

Hiz. Peygamber'in (sav) Arap yarımadasındaki şöhreti arttığı zaman Mezhic'e bağlı Zübeyd kabilesine mensup Amr b. Ma'dikerib ez-Zübeydî, Kays b. Mekşûh el Murâdî'ye *"Ey Kays, sen kavminin efendisisin. Kureyş'ten çıkan Muhammed isimli bir adam kendisinin peygamber olduğunu iddia ediyor. Bizi ona götür de ilmini bilelim. Eğer dediği gibi peygamber ise, bunu anlarız ve ona itaat ederiz yok değilse onu tanımış oluruz."* demiş, Kays b. Mekşûh'un ise bu teklifi reddedip Amr'ı aşağılaması üzerine Amr, Hiz. Peygamber (sav) ile görüşmeye karar vermiştir.¹²⁹ Zübeyd'ten on kişilik bir heyet ile Medine'ye gelen Amr, Sa'd b. Ubâde'nin evine giderek ona misafir olmuştur. Hiz. Peygamber (sav) ile tanıştıktan sonra Müslüman olan Amr ve heyeti, birkaç gün Medine'de kaldıktan sonra şehirden ayrılmıştır. Benî Murâd kabilesinden Ferve b. Müseyk'in hem Murâd hem de Zübeyd kabilesine vali tayin edilmesinden sebep kendilerine yeni bir yönetici atanmamıştır. Amr, kendi kabilesinin yönetici olarak kalmış fakat Medine'nin bölgeyi temsilen atadığı vali, Ferve b. Müseyk olmuştur.¹³⁰

1.5. Benî Ruhâ Heyeti

Hicretin 10. yılında Mezhic'in Ruhâ koluna mensup on beş kişilik bir heyet Hiz. Peygamber (sav) ile tanışmak ve kendisine biat etmek üzere Medine'ye gelmiştir.¹³¹ Hiz. Peygamber, Ramle bt. Hades evine misafir olan heyetin yanına gelerek kendileriyle sohbet etmiştir. İçlerinde Hiz. Peygamber'in (sav) çok beğendiği Mirvâh isimli bir atın da bulunduğu pek çok hediye Hiz. Peygamber'e (sav) takdim etmiştir. Hiz. Peygamber'i (sav) Medine'ye ödeyecekleri vergiden beş ukıyye gümüş parayı indirmiş ve her birine on iki buçuk ukıyye gümüş para hediye etmiştir. Daha sonra bu kabileye mensup bazı kimseler Medine'ye hicret etmiş, Hiz. Peygamber (sav) ile beraber hac yapmışlardır. Allah resulü de onlar için bir belge yazmış ve bu kimselere, Hayber ganimetlerinden sürekli olarak 100 yük verilmesini vasiyet etmiştir.¹³²

¹²⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/226; Taberî, *Tarih*, 3/136; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/71.

¹³⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/283.

¹³¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/297; Taberî, *Tarih*, 3/139.

¹³² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/297.

İbn Kelbî'den gelen rivayete göre, Ruhâ kabilesinden Amr b. Subey denilen bir kişi Medine'ye elçi olarak gitmiş ve Müslüman olmuştur. Hz. Peygamber'in (sav) kendisine sancak verdiği bu adam Allah resulüne şöyle demiştir:

”إِلَيْكَ رَسُولَ اللَّهِ أَعْمَلْتُ نَصَهَا ... تَجُوبُ الْفَيَافِي سَمَلًا بَعْدَ سَمَلٍ
عَلَى ذَاتِ أَلْوَا حِ أَكَلَفَهَا السَّرَى ... تَخْبُ بِرَحْلِي مَرَّةً ثُمَّ تُعْنِقُ
فَمَا لَكَ عِنْدِي رَاحَةً أَوْ تَلْجُجِي ... بِيَابِ النَّبِيِّ الْهَاشِمِيِّ الْمُوَفَّقِ
عَنْقَتِ إِذَا مِنْ رَحْلَةٍ ثُمَّ رَحْلَةٍ ... وَقَطَعَ دِيَامِيمَ وَهَمَّ مُورِقِ
فَالَ هِشَامٌ: التَّلْجُجُ أَنْ تَبْرُكَ فَلَا تَنْهَضُ. وَقَالَ الشَّاعِرُ
فَمَنْ مَبْلُغُ الْحَسَنَاءِ أَنْ حَلِيلَهَا ... مَصَادُ بْنُ مَذْعُورٍ تَلْجَجَ غَادِرًا؟
سرية علي بن أبي طالب. رحمه الله. إلى اليمن. يقال مرتين"

“Ey Allah’ın Resulü, sana gelmek için devemin sırtını hazırladım.

Birbiri ardınca çölleri aşıp geliyordu.

Tıpkı nehir üzerinde seyreden bir kayık misali,

Bineğim, çöl ortasındaki kum tepelerini kat ediyor.

Bazen yükümle birlikte kabarıyor,

Bazen de hızını kesiyordu.

Ey bineğim! Peygamberin (sav) kapsına diz çökmeden,

Benim yanımda senin için bir istirahat yoktur.

Ancak o zaman yükten, seyir halinde olmaktan

Ve seni uykusuz bırakan üzüntülerden kurtulursun.” ¹³³

1.6. Benî Sa’d el- Aşîra’ya Mensup Zübâb

Hicret’in 10. senesinde Hz. Peygamber’in (sav) fetih için Medine’den çıktığı duyulduğu zaman Benî Esedullah b. Sa’d el-Aşîra’dan Zübâb adında bir adam, kabilesine ait Ferras adındaki bir puta saldırarak onu parçalamıştır. Daha sonra Hz. Peygamber’e (sav) elçi olarak gidip Müslüman olan Zübâb, Allah resulüne şöyle demiştir:

”تَبِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ إِذْ جَاءَ بِالْهُدَى ... وَخَلَفْتُ قَرَاضًا بِدَارِ هَوَانٍ
شَدَدْتُ عَلَيْهِ شِدَّةً فَتَرَكَتُهُ ... كَأَنْ لَمْ يَكُنْ وَالْذَّهْرُ دُو جَدَّتَانِ

¹³³ İbn Sa’d, et-Tabakât, 1/297.

فَلَمَّا رَأَيْتُ اللَّهَ أَظْهَرَ دِينَهُ ... أَجَبْتُ رَسُولَ اللَّهِ حِينَ دَعَانِي
فَأَصْبَحْتُ لِلْإِسْلَامِ مَا عِشْتُ نَاصِرًا ... وَالْقَيْتُ فِيهَا كُلُّكُلِي وَجِرَانِي
فَمَنْ مَبْلَغُ سَعْدِ الْعَثِيرَةِ أَنَّنِي ... شَرِيتُ الَّذِي بَيَّعَ بِأَخْرَ قَان؟"

"Hidayet getirdiği için Resûlullah'a uydum.

Ferrâs'ı da zillet yurduna yolladım.

Ona bir darbe indirdim ki, sanki tarihte hiç olmamış gibiydi.

Allah'ın, dinini güçlendirdiğini görünce,

Çağırdığında Resûlullah'a icabet ettim.

Yaşadığım süre boyunca İslâm'a yardımcı oldum.

Yüreğimi ve boynumu davanın içerisine koydum.

Fani nefsimi Allah yolunda sattığımı

Sad el-Aşira'ya kim duyuracak?"¹³⁴

1.7. Benî Ans'e Mensup Rebîa

Hicrî 10. yılda Mezhic'e bağlı Ans kabilesinden Rebîa isimli bir adam, kabilesinin elçisi sıfatıyla Hz. Peygamber (sav) ile tanışmak üzere Medine'ye gitmiştir. Hz. Peygamber'in (sav) yanına gittiğinde onu yemek yerken bulmuş, Hz. Peygamber (sav) kendisini yemeğe davet etmiş, yemek bittikten sonra Rebîa'ya dönerek şahadet getirmiştir. Bunun üzerine Rebîa da şahadet getirerek Müslüman olmuştur. Hz. Peygamber'in (sav) "İsteyerek mi geldin yoksa korkudan mı?" sorusu üzerine Rebîa, "İsteyerek gelmiş olmaya gelince, Allah'a yemin ederim ki, senin elinde bir dünya malı yoktur. Korkuya gelince, yemin olsun öyle bir beldeyim ki, senin askerlerin oraya yetişemezler. Fakat ben Allah'ın azabından korkar oldum. Bana Allah'a iman et dendi ben de iman ettim." Şeklinde cevap vermiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), insanlara dönerek "Ans'ten nice hatipler çıkmıştır." demiş, bir müddet daha Rebîa'yı misafir etmiştir. Elçi, yola çıktıktan sonra hastalanmış ve akabinde vefat etmiştir.¹³⁵

¹³⁴ İbn Sa'd, et-Tabakât, 1/297.

¹³⁵ İbn Sa'd, et-Tabakât, 1/295.

1.8. Benî Hâris b. Ka'b Heyeti

Arabistan'daki kabileler "Senetü'l-vüfûd" adı verilen elçiler-heyetler yılında Medine'ye gelerek Müslüman olduklarını bildirmiştir. Mezhiç'e bağlı ve ekseriyeti müşrik olan Benî Haris b. Ka'b kabilesinden ise bir elçinin gelmemesi, Hz. Peygamber'in (sav) bu duruma son vermek amacıyla Hâlid b. Velîd'i, Necrân'a göndermesine sebep olmuştur.¹³⁶ Hicret'in 10. senesinin ilk aylarında Hz. Peygamber (sav), Hâlid b. Velîd'i 400 askerle birlikte Necrân'a, Benî Hâris b. Ka'b kabilesinin kolu olan Abd el-Mudân'ın¹³⁷ üzerine göndermiştir.¹³⁸ Halîd b. Velîd'in Necrân'a hangi ayda gittiği konusu ihtilaflıdır. İbn İshak, bu olayın vuku bulduğu ayın Rebîyülâhir veya Cemâziyelevvel¹³⁹ olduğunu zikrederken İbn Sa'd ise Rebîyülevvel¹⁴⁰ ayında olduğunu rivayet etmiştir.

Hâlid b. Velîd, Hz. Peygamber'in (sav) emri doğrultusunda Benî Hâris'in yaşadığı bölgeye gitmiş ve "Ey insanlar, Müslüman olunuz!" diye bağırarak birçok süvariye halkın arasına göndermiştir. Kabileye mensup kişiler ise bu davete icabet ederek Müslüman olmuşlardır. Kabilenin herhangi bir savaş olmaksızın Müslüman olmasından sonra Hâlid b. Velîd, bir müddet onların arasında kalarak kendilerine İslam'ın ahkâmını, Allah'ın kitabını ve Hz. Muhammed'in (sav) sünnetini tebliğ etmiştir. Daha sonra Hz. Peygamber'e (sav) içinde bulunduğu vaziyeti aktardığı bir mektup kaleme almış mektubu, Bilâl b. El-Hâris el-Müzenî ile Allah resulüne göndermiştir.¹⁴¹ Hâlid b. Velîd'in Hz. Peygamber'e (sav) yazdığı mektup şöyledir:

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'ın Rasulü Muhammed'e Hâlid b. Velîd'den,

Ey Allah'ın elçisi! Allah'ın selâm, rahmet ve bereketi senin üzerine olsun! Kendisinden başka hiçbir ilâhın olmadığı Allah'a seninle hamd ederim. Ey Allah'ın elçisi! Sen beni, Benî Hâris b. Ka'b kabilesine gönderdin ve bana, onların yanına vardığım zaman üç gün harp etmememi ve onları İslam'a çağırmamı; Müslüman

¹³⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/234; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/292.

¹³⁷ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 521.

¹³⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/292.

¹³⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/234; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/292.

¹⁴⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/292.

¹⁴¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/235; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/293; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/99.

olurlarsa kabul etmemi ve kendilerine İslam'ın esaslarını, Allah'ın kitabı ve Peygamberinin sünnetini öğretmemi; Müslüman olmazlarsa onlarla savaşmamı emrettin. Ben onların yanına vardım, Allah'ın elçisinin bana emrettiği gibi kendilerine: “Ey Benî Hâris, Müslüman olunuz, selamet bulursunuz!” diyen süvariler göndererek onları İslam dinini kabul etmeye çağırdım. Onlar da Müslüman oldular, savaşmadılar. Ben şimdi onların arasında oturuyorum ve kendilerine Allah'ın emrettiği gibi emrediyor, menettiği şeylerden nehyediyorum. İslam'ın esaslarını ve peygamberinin sünnetini öğretiyorum. Allah'ın elçisinin cevabı gelinceye kadar bu şekilde hareket edeceğim.

Ey Allah'ın elçisi! Allah'ın selamı senin üzerine olsun!”¹⁴²

Hâlid b. Velîd'in mektubu kendisine ulaştıktan sonra Hz. Peygamber (sav), Halîd'e şu mektup ile cevap vermiştir:

“Sana selam olsun! Kendisinden başka hiçbir ilâhın olmadığı Allah'a seninle hamd ederim. Benî Haris b. Ka'b'lıların savaşmadan, davet ettiğin İslam'ı kabul ettikleri, Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Hz. Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet ettiklerini bildirdiğin mektubun elçin aracılığı ile bana ulaştı. Allah onlara hidâyet yolunu göstermiştir. Onları müjdele ve kendilerini uyar. Sen Medine'ye dön ve seninle onları temsilen bir heyet de gelsin!

Allah'ın selamı ve rahmeti üzerine olsun!”¹⁴³

Hz. Peygamber'in (sav) mektubu üzerine Hâlid b. Velîd içlerinde Kays b. Husayn, Zü'l-Gussa, Yezîd b. Abdülmedân, Abdullah b. Kurâd, Şeddâd b. Abdullah el-Kenânî ve Amr b. Abdullah'ın bulunduğu yedi kişilik Benî Haris b. Ka'b heyeti ile Medine'ye gelmiştir. Hz. Peygamber (sav), heyetten kimselerin kıyafetlerini görünce şaşırılmış ve “Hintlilere benzeyen adamlar kimlerdir?” diye sorduğunda ona bu kimselerin Benî Haris b. Ka'b'tan olduğu söylenmiştir.¹⁴⁴ Heyet mensupları Hz. Peygamber'e (sav) gelip selam vererek “Şehâdet ederiz ki, sen Allah'ın resulüsün ve şehadet ederiz ki Allah'tan başka ibadete layık hiçbir ilâh yoktur.” demişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) onların sözünü tekrar etmiş ve tasdiklemiştir. Daha sonra Hz. Peygamber, “Menedildikleri zaman ilerleyenler sizler miydiniz?” diye üç defa sormuş ve dördüncü defa sorduğunda heyetten Yezîd b. Abdulmedân, Hz. Peygamber'in (sav) sözünü tasdiklemiş ve dört defa tekrar

¹⁴² İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/235; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/100; Hamidullah, *Vesâik*, 183.

¹⁴³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/235; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/293,294; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/100; Hamidullah, *Vesâik*, 184.

¹⁴⁴ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/236; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/294; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/100.

etmiştir. Hz. Peygamber (sav) ise “Şayet Hâlid bana sizin Müslüman olduğunuzu ve savaşmadığınızı yazmamış olsaydı elbette sizin başlarınızı ayaklarınızın altına alırdım.” demiştir. Akabinde Hz. Peygamber (sav) onlara Cahiliye döneminde kendileriyle savaşanlara karşı her seferinde nasıl galip geldiklerini sormuş, onların “Biz toplanırdık ve dağılmazdık, kimseye de zulmetmezdik.” demeleri üzerine Hz. Peygamber, onların sözlerini doğrulamıştır.¹⁴⁵ İbn İshak’tan gelen bu rivayetler doğrultusunda Hz. Peygamber’in (sav) heyetle olan görüşmesinde tehditkâr bir tavırda olduğu söylenebilmektedir. Malum görüşme süresince Hz. Peygamber’in (sav) sadece bir peygamber değil aynı zamanda bir devlet yönetici olduğu göz ardı edilmemelidir. Aynı zamanda mevcut rivayetler, Belhâris kabilesinin cahiliye dönemindeki karakterine dair bilgi verici mahiyettedir.

Hz. Peygamber (sav), Belhâris heyetindeki her bir kimseye on ukiyye (gümüş para), Kays b. el-Huseyn’e ise on iki ukiyye ile bir neş dirhem vermiş ve Kays’ı Belhâris kabilesine emir tayin etmiştir.¹⁴⁶ Belhâris heyeti on gün¹⁴⁷ kadar Hâlid b. Velid’in evinde kaldıktan sonra Şevval ayının sonunda¹⁴⁸ veya Zilkâde’nin başında¹⁴⁹ ülkesine dönmüştür. Hz. Peygamber (sav), Amr b. Hazm’ı dini öğretmesi ve zekâtları toplaması amacıyla Belhâris kabilesine göndermiş, kendisi de dört ay sonra vefat etmiştir.¹⁵⁰

1.9. Benî Neha’ Heyeti

Mezhic’e bağlı Neha’ kabilesinin Müslüman oluşu ile alakalı İbn Sa’d’tan iki farklı rivayet aktarılmıştır. Bunlardan ilki el-Kelbî’den gelen rivayettir. Bu rivayete göre; Neha’lılar, Müslüman olduklarını bildirmek için Benî Hârise b. Sa’d b. Mâlik b. en-Neha’ boyundan Ertât b. Şerâhîl ile Benî Bekir b. Avf b. en-Nehâ boyundan el-Cüheys’i Hz. Peygamber’e (sav) göndermişlerdir. Hz. Peygamber (sav) ile görüşen Ertât ile Şerâhîl’in nezaketli davranışları, Allah Resûlünün dikkatini çekmiş ve onlara “Kavminizde sizin gibiler var mıdır?” diye sormasına sebep olmuştur. Onların “Ya Resûlullah! Kavmimizin içinde, her biri bizden daha faziletli yetmiş adam bıraktık. Onların her biri emirleri yerine getiren ve yönetimde söz hakkı iddia etmeyen kişilerdir.” cevabı üzerine Hz. Peygamber

¹⁴⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/236; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/101.

¹⁴⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/237; İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 1/295; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 522.

¹⁴⁷ Fayda, *İslamiyet’in Güney Arabistan’da Yayılışı*, 43.

¹⁴⁸ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 1/295.

¹⁴⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/237.

¹⁵⁰ Halife b. Hayyât, *et-Tarih*, 94.

(sav) çok etkilenmiş, “*Ya Rabbi! Neha’ kabilesine bereketini koy.*” diyerek dua etmiştir. Ertât b. Şerâhîl’e bir sancak vererek onu kavmine sancaktar yapmıştır. İbn Sa’d, bu rivayetin sonunda Hz. Peygamber’in (sav) verdiği bu sancağın Kadisiye savaşında¹⁵¹ Ertât’ın elinde olduğu bilgisini vermiştir.¹⁵²

İbn Sa’d’tan aktarılan ikinci rivayet ise el-Eslemî’den gelen rivayettir. Bu rivayete göre; Benî Neha’ heyeti hicretin 11. senesinde, Muharrem ayının ikinci yarısında, iki yüz adam ile Medine’ye gelmiştir. Ramle bt. el-Hades’in evinde misafir olan ve Yemen’de Muaz b. Cebel’e biat eden heyet, Hz. Peygamber’e (sav) gelerek Müslüman olmuştur. Neha’ heyeti Medine’ye gelen son heyettir.¹⁵³

İbn Sa’d’dan gelen bu iki rivayet birleştirildiğinde; ilk heyetin ne zaman geldiği bilinmemekle birlikte bu kişilerin Hz. Peygamber’e (sav) bireysel olarak biat ettiği, Muaz b. Cebel’in Yemen’e seferinden sonra Neha’ kabilesinden Muaz’a biat edenlerin olduğu ve Hicretin 11. senesinde de Neha’ heyetinin gelişi ile kabilenin ekseriyetinin biat edip Müslüman olduğu söylenilebilir.

---

¹⁵¹ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 6/63.

¹⁵² İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 1/298.

¹⁵³ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 1/298.

İKİNCİ BÖLÜM:
HZ. PEYGAMBER (SAV) SONRASI MEZHİC KABİLESİ

2.1. Ridde Hadiseleri

Ridde hadiseleri, Hz. Peygamber'in (sav) Vedâ haccından döndükten sonra Medine'de rahatsızlandığı günlerde Esved el-Ansî'nin kabilesinin desteğini alarak peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkması neticesinde başlamıştır. Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti döneminde ise bazı bedevî kabilelerin namaz ibadetini yerine getireceklerini ancak zekât yükümlülüğünü kabul etmediklerini ilân etmesiyle genişlemiş ve büyük çapta bir isyan hareketine dönüşmüştür. Hz. Peygamber'in (sav) vefatından önce başlayan söz konusu isyan hareketi, Hz. Ebu Bekir'i iki yıllık hilafeti süresince fazlasıyla meşgul etmiştir. Ridde hadiselerinin cereyan etmesi bu şekilde olmakla birlikte ortaya çıkmasına ilişkin çeşitli nedenler sıralamak mümkündür: Hz. Peygamber'in (sav) hastalanması ve ölümüyle paralel olarak siyasi otoritenin zayıflayacağı düşüncesi, siyasi emellerini gerçekleştirmek isteyen kimselerin halkı ayaklanmaya teşvik etmesi, özgürlüğüne düşkün Arap kabilelerinin herhangi bir siyasi otoritenin altına girmek istememesi en temel nedenler arasındadır. Ayrıca bazı kabilelerin zekât ve cizye gibi mali yükümlülük doğuran eylemlerden kendilerinin muaf tutulmasını istemesi, kabile asabiyeti nedeniyle Kureyş hakimiyetini kabul etmemeleri ve Arap coğrafyası için görece yeni olan İslam dininin toplumun her kesimi tarafından tam anlamıyla benimsenmemiş olması diğer nedenler arasındadır.¹⁵⁴

Hz. Peygamber'in (sav) vefatından önce büyük çoğunluğu Müslüman olan Mezhic kabilesinden Esved el-Ansî'nin peygamberlik iddiasıyla başlattığı isyana, önce İslamiyet'in tam anlamıyla yayılmadığı Ans kabilesi, ardından Mezhic kabilesine bağlı pek çok batın katılmıştır.¹⁵⁵ Fîrûz ed-Deylemî'yi ortadan kaldırmak isteyen Kays b. Mekşûh ile Ferve b. Müseyk'in kendisine rakip gören Amr b. Ma'dikerib'in irtidad edip Esved'e katılmasıyla birlikte Mezhic kabilesinden Ridde hadiselerini destekleyenlerin sayısı çoğalmıştır.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Bahriye Üçok, *İslam'dan Dönenler ve Yalancı Peygamberler*, (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1967) 24.

¹⁵⁵ Abdülgaffar Aslan, *İslam'da Peygamberlik ve Yalancı Peygamber Olgusu*, (Ankara: Araştırma Yayınları, 2009)103.

¹⁵⁶ Üçok, *İslam'dan Dönenler ve Yalancı Peygamberler*, 40.

2.1.1 Mezhic'ten Esved el-Ansî'nin Peygamberlik İddiasında Bulunması

Mezhic'e bağlı Ans kabilesine mensup olan Esved el-Ansî, peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkmış ve kendisiyle savaşanlara karşı siyasi ve askeri başarılar elde etmiştir. Kısa süre içerisinde elde ettiği başarıların ve kendisine verilen büyük desteğin anlaşılabilmesi, Yemen bölgesindeki siyasi konjonktürün ve genel olarak Arabistan'daki asabiyet düşüncesinin anlaşılması ile mümkün olmuştur.

Yemen bölgesi M.Ö 115 ve M.S 525 yılları arasında¹⁵⁷ Tübbâ' adı verilen Himyerî krallar tarafından yönetilmiştir. Bizans ve Habeşistan gibi Hristiyan devletlerin bölge üzerindeki siyasi ve iktisadi emellerinin farkında olan Himyer kralı Zûnüvâs, Yahudiliği benimsemiş ve bölgedeki Hristiyanlara ciddi baskılar uygulamıştır. Bizans'ın desteğini alan Habeşistan Kralı, Hristiyanlara yapılan zulüm ve işkencelere son vermek ve bölge hakimiyetini sağlamak amacıyla Ebrehe ve Eryât isminde iki komutanını bölgeye göndermiştir. Bu iki komutan Zûnüvâs'ı öldürüp Yemen'deki Himyerî hakimiyetini sonlandırmıştır. Daha sonra Eryât'ı öldürerek tek başına Yemen valisi olan Ebrehe, yürüttüğü misyoner faaliyetler neticesinde Hristiyanlığın Yemen'de güçlenmesine ve yayılmasına katkı sağlamıştır.¹⁵⁸ Yemen'de yetmiş sene süren Habeşistan hakimiyetinden sonra Seyf b. Zîyezen el-Himyerî, öç almak ve Himyerî devletini tekrar canlandırmak amacıyla harekete geçmiştir. Bu doğrultuda önce Bizans kralından destek istemiş, aradığı desteği bulamayınca da Sâsânî hükümdarı Kisra'dan yardım talep etmiştir. Siyasi ve iktisadi çıkarları sebebiyle yardım teklifine olumlu cevap veren Kisra, Vehrez adındaki komutanını askeri bir birlikle beraber Seyf'e yollamıştır. Kisra'nın desteğini alan Seyf, Ebrehe'yi öldürerek bölgedeki Habeşistan hakimiyetini sonlandırmış ve Sâsânî'nin vasalı olarak Yemen tahtına oturmuştur. Sâsânî hükümdarı ise vergileri toplaması amacıyla bölgeye valiler göndermiştir.¹⁵⁹ Elli sene süren Sâsânî hakimiyeti süresince, İranlı devlet adamlarının yerli kadınlarla evlenmeleri sonucunda Ebnâ adı verilen yeni ve kalabalık bir sosyal sınıf ortaya çıkmıştır. Siyasi ve askeri gücü elinde bulunduran bu topluluk ile yerli Arap kabileleri arasında, özellikle Sâsânî

¹⁵⁷ Hüseyin Algül, "Himyerîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1998) 18/ 62-63.

¹⁵⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/305.

¹⁵⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/306.

nüfuzunun azalmaya başladığı sıralarda büyük mücadeleler olmuştur.¹⁶⁰ Hz. Peygamber'in (sav) davet mektupları üzerine Sâsânî'nin son valisi Bâzân ve Fîrûz ed-Deylemî Müslüman olmuşlardır.¹⁶¹ Ebnâ'nın Müslüman olması sonrasında Hz. Peygamber, (sav) San'a'ya Bâzân'ın oğlu Şehr'i vali tayin etmiştir.¹⁶² Bu durumda yerel halk içerisinde Ebnâ-Arap karşıtlığından kaynaklanan bir hoşnutsuzluk oluşmuştur.

Esved b. Ka'b b. Avf el-Ansî, Necrân'a yakın bulunan Keh Hubbân'da doğmuştur.¹⁶³ Asıl adının Abhele¹⁶⁴ veya Ayhele¹⁶⁵ olduğu rivayet edilmiştir. Ten rengi siyah olduğu için kendisine "Esved" lakabı verilen el-Ansî, yüzünü peçe ile örtüp başına sarık sardığı için "Zülhimâr, yahut tesiri altında bulunan ve emirlerini yerine getiren bir eşeğe sahip olduğu için "Zülhimâr" lakabıyla da tanınmıştır.¹⁶⁶ Ayrıca Müseylimetü'l Kezzâb'ın kendisine Rahmânü'l-Yemâme demesinden mülhem o da kendisi için Rahmânü'l-Yemen sıfatını kullanmıştır.¹⁶⁷ Belâzüri'den gelen rivayete göre Müslüman olmadığı bilinen Esved el-Ansî'nin¹⁶⁸ hitabetinin çok etkileyici olduğu, kendisini dinleyenlerde hayranlık uyandırdığı, iyi şiir söylediği ve Yemen'de bulunan Merib adındaki bir mağarada sihir ve büyü öğrendiği zikredilmiştir.¹⁶⁹ Ayrıca Esved'in yaşadığı Yemen bölgesi, tarih boyunca Hristiyanlık, Yahudilik ve Mecûsîlik gibi din mensuplarının yoğun olarak yaşadığı bir bölge konumunda olmuştur. Böylece Esved el-Ansî'nin, peygamberlik olgusuna yabancı olmadığı, büyü ve sihir gibi işlerle alakadar olduğu, bu sebeple de isyanını gerçekleştirirken kendisine böyle bir yöntem belirlediği söylenilebilmiştir.

Esved'in mensup olduğu Ans kabilesi, Mezhic kabilesinin batınlarından birisidir.¹⁷⁰ Kabilenin her bir batnı, heyetler yılında Hz. Peygamber'e (sav) gelmiş ve Müslüman olduklarını bildirmiştir. Fakat Mezhic kabilesinin İslam'a girişinin diğer kabilelere görece geç olması, henüz yeni dinin tam anlamıyla benimsenmemiş olması ve Arabistan'da hâkim olan kabilecilik düşüncesinin hala çok güçlü olması sebebiyle

---

¹⁶⁰ Mustafa Fayda, "Ebnâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994) 10/ 78.

¹⁶¹ Taberî, *Tarih*, 3/227; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/307.

¹⁶² Taberî, *Tarih*, 3/229; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/308; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/311.

¹⁶³ İbn Kesîr, *el Bidâye*, 6/ 305.

¹⁶⁴ Taberî, *Tarih*, 3/185; İhsan Nas, *el-Kabâil*, 2/710.

¹⁶⁵ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/311.

¹⁶⁶ Belâzüri, *Fütûhu'l-Büldân*, 144; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/311.

¹⁶⁷ Belâzüri, *Fütûhu'l-Büldân*, 144.

¹⁶⁸ Belâzüri, *Fütûhu'l-Büldân*, 144.

¹⁶⁹ Taberî, *Tarih*, 3/185.

¹⁷⁰ Kalkaşendî, *Subhü'l-a'sâ*, 1/380.

Mezhic kabilesinden pek çok batın Esved el-Ansî'nin sözde peygamberliğini kabul etmiş ve kendisini desteklemişlerdir. Dolayısıyla Esved el-Ansî'nin, kısa bir süre içerisinde bu denli güçlenmesinde; tarih boyunca Yemen'de siyasi bir birliğin oluşmaması, yerli halkın ebnâ hakimiyetine karşı gösterdiği tepki, Yemen halkı için görece yeni olan İslam dininin yeterince özümsememesi ve Esved'in kabilesi olan Mezhic'in desteğini almış olması gibi amiller etkili olmuştur.

Esved el-Ansî, Hicrî 11. yılda, Hz. Peygamber'in (sav) rahatsızlanmasını fırsat bilerek peygamberlik iddiası ile ortaya çıkmıştır.¹⁷¹ Esved el-Ansî, ayaklandığı zaman Hz. Peygamber'in (sav), Yemen'de bulunan valilerine hitaben şöyle bir mektup yazmıştır:

*“Ey bize karşı direnenler! Elimizden aldığınız topraklarımızı bize iade edin. Topladığınız malları da iade edin. Çünkü biz o topraklara ve mallara sizden daha layığız. Size nispetle o yerler ve o mallar üzerinde daha çok hak sahibiyiz. Siz de kendi işinize bakın.”*¹⁷²

Esved, bu mektubun ardından Necrân'a gitmiştir. Ordusu yedi yüz süvariden oluşmuş olup Muâviye b. Kays, Yezîd b. Mahrem b. Hısn el-Hârisî ve Yezîd b. Efkel el-Ezdî gibi kimseler ordu komutanı olarak görev yapmıştır.¹⁷³ Mezhic'e bağlı Murâd kabilesinin ileri gelenlerinden olan Kays b. Abdiyağus, Esved'in ordu üzerindeki vekili iken, yine Mezhic'e bağlı Zübeyd kabilesinden Amr b. Ma'dikerib, Müslüman olduğu halde irtidâd ederek Esved'in Mezhic üzerindeki vekili olmuştur.¹⁷⁴ Esved, on gece içerisinde Necrân'ın tamamını ele geçirdikten sonra San'a'ya yönelerek karşısına çıkan Şehr b. Bâzâm'ı öldürmüştü¹⁷⁵ ve Şehr'in, Ebnâsından oluşan ordusunun tamamını ortadan kaldırmıştır.¹⁷⁶ Esved günden güne güçlenip Yemen'de iktidarı ele geçirirken Mezhic kabilesinden olup irtidâd etmeyenler Ferve b. Müseyk'in yanında toplanmış, Yemen'de öğretmen olarak görev yapan ve Esved'in saldırısı esnasında San'a'da bulunan Muaz b. Cebel ise Ebu Mûsâ el-Eş'ârî'nin yanına sığınmıştır. Hz. Peygamber'in (sav) Yemen'deki valilerinden Âmir b. Şehr, Ebu Mûsâ el-Eş'ârî ve Ya'lâ b. Ümeyye, Akk ve San'a

¹⁷¹ Belâzürî, *Fütûhu'l-Büldân*, 145; Taberî, *Tarih*, 3/185; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/ 305; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/312.

¹⁷² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/306.

¹⁷³ Taberî, *Tarih*, 3/230; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/307.

¹⁷⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/307; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/312.

¹⁷⁵ İbnü'l-Esîr, Esved'in isyanından yirmi beş gün sonra Şehr b. Bâzâm'ın öldürüldüğünü rivayet etmiştir. Bkz. İbn Esîr, *el-Kâmil*, 2/312.

¹⁷⁶ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/ 307.

dağlarında bulunan Tâhir b. Ebi Hâle'ye katılırken Necrânîlâr üzerine görevlendirdiği Amr b. Hazm ile Zübeyd üzerine görevlendirdiği Hâlid b. Saîd b. el-Âs Medine'ye dönmüştür. Böylece bölgede Esved'e karşı koyabilecek büyüklükte bir güç kalmamıştır. Esved el-Ansî, Hamdramût'tan Tâif'e, oradan Bahreyn'e kadar olan bölgeyi ele geçirdiği gibi el-Ahsâ'dan Aden'e kadar olan bölgeyi de hakimiyeti altına almıştır.¹⁷⁷ Esved'in gücünden çekinen Müslümanlar, kendilerine işkence eden Esved'in zulmünden kaçındıkları için takıyye yapmaya mecbur kalmışlardır.¹⁷⁸

Esved el Ansî, Yemen'i kontrol altına aldığı sırada Hz. Peygamber (sav), bölgede bulunan valilerine Esved'in çarpışarak veya suikast düzenlemek suretiyle öldürülmesi gerektiği ile alakalı mektuplar göndermiştir.¹⁷⁹ Öncelikle Muâz b. Cebel bu görevi üstlenerek Müslümanların manevi açıdan güçlenmelerine ve harekete geçmelerine yardımcı olmuştur. Hz. Peygamber'in (sav) mektuplarından sonra Dâzaveyh el-Fârisî ve Ebnâların başında bulunan ve Hz. Peygamber'in (sav) vali olarak atadığı Fîrûz ed-Deylemî harekete geçmeye karar vermişlerdir.¹⁸⁰ Kas b. Abdiyağus'un durumunda bir değişiklik olduğunu fark edip Kays'ı çağırarak Hz. Peygamber'in (sav) Esved ile alakalı verdiği hükümlerin bulunduğu mektubu okumuşlardır. Bunun üzerine Kays b. Abdiyağus, Fîrûz ve diğerlerinin çağırısına uymuş ve Esved el-Ansî'ye karşı Müslümanların yanında yer alacağını bildirmiştir.¹⁸¹ Kays, Esved'in yanında muhbirlik yaparken Hz. Peygamber'in (sav) mektupları, Necrân'a ulaşmış ve orada bulunan Müslümanları ayaklandırmıştır. Esved el-Ansî, Fîrûz, Kays ve Dâzaveyh'den şüphelense de onların faaliyetlerini engelleyememiştir.¹⁸² Fîrûz, Esved'in öldürdüğü Şehr b. Bâzâm'ın eşi olan Azâd'ın¹⁸³ yanına giderek eşinin ve öldürülen akrabalarının intikamını almak üzere ondan yardım istemiştir. Esved'den nefret ettiğini belirten Azâd, yardım tekliflerini kabul ederek Esved aleyhine çalışmaya başlamıştır.¹⁸⁴

Esved'i öldürmek üzere yapılan ilk deneme Kasy b. Abdiyağus, tarafından gerçekleştirilmiştir. Kays, Esved'i öldürmek üzere yanına gitmiş ve onun Hemdân'dan ve

¹⁷⁷ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/311-312.

¹⁷⁸ Taberî, *Tarih*, 3/230; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/ 307.

¹⁷⁹ Taberî, *Tarih*, 3/228.

¹⁸⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/ 307.

¹⁸¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/312.

¹⁸² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/308; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/312.

¹⁸³ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/309; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/314-315. Ayrıca Belâzürî, *Fütûhu'l-Büldân* isimli eserinde Esed'in eşinin ismini Merzubâne olarak zikretmiş olmakla birlikte bu çalışmada yaygın olan görüş esas alınmıştır. Bkz. Belâzürî, *Fütûhu'l-Büldân*, 146.

¹⁸⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/309; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/315.

Mezhic kabilesinden on kişi ile beraber olduğunu görünce öldürmekten vazgeçerek yanından ayrılmıştır.¹⁸⁵ Bunun haberini alan Fîrûz ve Dâzaveyh, Esved'in eşi Azâd'ın yanına giderek durum hakkında bilgi almışlardır. Azâd, Esved'in çok sağlam bir koruma altında olduğunu söyleyerek, onlara güvenlik zafiyetinin olduğu yerleri ve ne yapmaları gerektiğini anlatmıştır. Fîrûz, Dâzaveyh ve Kays, bir gece vakti tünel kazarak Esved'in yanına girmişlerdir. Esved'in üzerine atlayan Fîrûz, onun boynunu kırmış, öldüğüne emin olamayan Kays ise boynunu keserek Esved'i öldürmüştür. Daha sonra Fîrûz, Dâzaveyh ve Kays, ne yapmaları gerektiğine dair istişare etmişler, tan yeri ağardıktan sonra da Esved'in başını destekçilerinin arasına atarak Esved'in öldürüldüğünü duyurmuşlardır.¹⁸⁶ Esved'in ölüm haberi Hz. Peygamber (sav) ölmeden önce kendisine vahiy yoluyla ulaşmış, bu haberi alınca Hz. Peygamber (sav), *"el-Ansî, öldürüldü, onu mübarek bir aileden mübarek bir kimse öldürdü."* demiş, etrafındakiler onu kimin öldürdüğünü sorunca Hz. Peygamber (sav), *"Onu Fîrûz"* öldürdü diyerek cevap vermiştir.¹⁸⁷ Böylece Esved el-Ansî'nin, toplam üç ay süren isyanı bastırılmış ve Yemen'de dağılan siyasi birlik yeniden sağlanmıştır.¹⁸⁸

2.1.2. Mezhic'ten Kays b. Mekşûh'un ve Amr b. Ma'dîkerib'in İrtidâdı

Mezhic'e bağlı Murâd kabilesine mensup Kays b. Mekşûh, Dâzaveyh ve Fîrûz ed-Deylemî ile birlik olup yalancı peygamber Esved el-Ansî'yi öldürerek Yemen'deki siyasi karışıklığa son vermiştir. Fakat, Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber'in (sav) ölümünden sonra Yemen'in idaresini Fîrûz'a vermiş, bu durumdan rahatsız olan Kays b. Mekşûh ise Fîrûz ve Dâzaveyh'i öldürerek Yemen'deki Ebnâ hakimiyetini sonlandırmaya karar vermiştir.¹⁸⁹ Bu uğurda en büyük destekçisi daha evvel Hz. Peygamber'e (sav) gelerek Müslüman olan fakat Ferve b. Müseyk'e verilen görevlerden rahatsız olduğu için irtidâd

¹⁸⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/310.

¹⁸⁶ Belâzürî, Taberî ve İbn Kesîr, Fîrûz ve Dâzaveyh'ten sonra Esed'i öldüren üçüncü kişinin Kays b. Mekşûh olduğunu zikretmiştir. Sa'd ın da Kays b. Mekşûh'u, Esved'i öldürenler arasında zikretmesiyle Kays'ın bu üç kişiden biri olduğu ihtimali kesinleşmiştir. İbnü'l Esîr, Esved'i öldüren üç kişinin Fîrûz, Cişnes ve Dâzaveyh olduğunu rivayet etmiş ve bu rivayetiyle diğer rivayetlere görece yalnız kalmıştır. Dolayısıyla, yaygın kanaat göz önüne alındığında Esved'i öldüren üç kişinin Fîrûz, Dâzaveyh ve Kays olduğu ihtimali güçlenmiştir. Bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/58; Belâzürî, *Fütûhu'l-Büldân*, 146-148; Taberî, *Tarih*, 3/234-235; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/310-311; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 315-317.

¹⁸⁷ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 317.

¹⁸⁸ Taberî, *Tarih*, 3/235; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 311; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/317.

¹⁸⁹ Taberî, *Tarih*, 3/323; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/331; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/348.

eden Amr b. Ma'dikerib olmuştur.¹⁹⁰ Hz. Ebû Bekir'in Ömer Zû Murrân, Said Zû Zûd, Zû'l Kelâ, Havşeb Zû Zuleym, Şehr Zû Niyâf mektup yazıp Ebnâ'ya karşı çıkanlara yardımcı olmalarını emrettiği mektubu öğrenince Zû'l Kelâ ve arkadaşlarına çağrıda bulunarak Ebnâ'yı Yemen'den sürmeyi teklif etmiştir. Bu çağrı karşısında kendisine destek vermeyi reddeden Zû'l Kelâ ve arkadaşları Ebnâ'yı korumak için de herhangi bir girişimde bulunmamışlardır.¹⁹¹ Ebnâ'ya ve onun yöneticilerine karşı tek başına hareket etmeye karar veren Kays b. Mekşûh, Dâzaveyh ve Fîrûz'a olan yakınlığını kullanarak bir suikast planı tertip ederken¹⁹² bir yandan da Esved'in dağılan müttefiklerine mektuplar göndermiş ve onları ayaklanmaya teşvik etmiştir. Bunun üzerine Esved'in destekçileri Kays'ın etrafında toplanmış fakat Fîrûz ve Dâzaveyh durumdan haberdar olmadıkları gibi Kays'tan da şüphelenmemişlerdir.¹⁹³ Daha sonra bir ziyafet veren Kays, evine gelen Dâzaveyh'i öldürmüş, Fîrûz ed-Deylemî ise yolda konuşan iki kadından Dâzaveyh'in öldürüldüğü haberini almış ve oradan uzaklaşarak dayılarının bulunduğu Havlân dağına yönelmiştir. Kays'ı destekleyen bir grup Fîrûz'un peşine düştüyse de yakalayamamışlardır. Böylece San'a çevresinde bulunan kabileler ikinci kez isyan etmiş ve Esved el-Ansî'yi destekleyenler de bu isyana katılmıştır.¹⁹⁴

Fîrûz ed-Deylemî kendisini destekleyenleri etrafında topladıktan sonra Hz. Ebû Bekir'e bir mektup yazmış ve Yemen'deki durumdan kendisini haberdar etmiştir. Kays ise Ebnâ'yı Yemen'den sürmek üzere faaliyetlere başlamıştır.¹⁹⁵ Fîrûz, Kays'ın Ebnâ için hazırladığı sürgün planı öğrenince işin ciddiyetine vararak Ukayl b. Rabâ b. Âmiroğulları'ndan ve Akklılar'dan yardım istemek üzere elçiler göndermiştir.¹⁹⁶ Yardım teklifini kabul eden Ukaylılar ve Akklılar, Fîrûz'un destekçileri ile bir araya gelerek Kays'ın ve Amr'ın taraftarları ile San'a yakınlarında karşı karşıya gelmiş, şiddetli bir çatışmadan sonra Kays b. Mekşûh ve Amr b. Ma'dikerib mağlup olmuştur.¹⁹⁷ Kays ve Amr, esir alınarak Medine'ye götürülmüştür.¹⁹⁸ Hz. Ebû Bekir, Amr b. Ma'dikerib'e neden irtidâd ettiğini sorunca Amr, mensup olduğu Zübeyd kabilesinin yönetiminin

¹⁹⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/331.

¹⁹¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/348.

¹⁹² Taberî, *Tarih*, 3/324; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/331; İbn Esîr, *el-Kâmil*, 2/349.

¹⁹³ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/350.

¹⁹⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/332; İbn Esîr, *el-Kâmil*, 2/349.

¹⁹⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/332.

¹⁹⁶ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/350.

¹⁹⁷ Taberî, *Tarih*, 3/329-330; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/332; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/350.

¹⁹⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/332.

Ferve'ye verilmesinden rahatsız olduğunu söylemiş bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Zübeyd'in yönetimini Amr'a vermiş ve Amr tekrar Müslüman olmuştur.¹⁹⁹ Esved'in destekçileri ise San'a ve Necrân bölgesi arasından dağılmıştır. Yemen civarındaki ikinci irtidâd hareketi de böylece son bulmuştur.²⁰⁰

2.2. Cemel Vak'ası

Hz. Osman'ın evi isyancılar tarafından muhasara altına alındığı zaman Hz. Peygamberin hanımlarından bazıları Hac ibadetini yerine getirmek için Mekke'ye gitmişlerdir. Hz. Osman'ın şehit edilişinin ardından ise Medine'de bulunanlar Hz. Ali'ye biat etmişler ve Hz. Ali yeni halife olarak göreve başlamıştır.²⁰¹ Hz. Ali'nin halife olduktan sonra karşılaştığı ilk zorluk, Hz. Osman'ın katillerinin bulunması ve cezalandırılmasına yönelik yapılan baskı olmuştur. Özellikle Hz. Âişe, Hz. Osman'ın katillerinin bulunması ve cezalandırılmasında Hz. Ali'nin yavaş davrandığını iddia ederek Hz. Ali'ye karşı tavır almıştır. Hz. Ali'ye biat eden Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvâm, Umre yapmak bahanesiyle Mekke'ye giderek Hz. Âişe'ye katılmışlardır.²⁰² Hz. Osman'ın atadığı valilerinden olan Ya'lâ b. Umeyye, Abdullah b. Âmir ile Ümeyye oğullarından ve sahabenin önde gelenlerinden oluşan bir topluluk Mekke'de bir araya gelerek Hz. Osman'ın katillerini cezalandırmaya karar vermiştir. Yapılan görüşmelerde bir grup Medine'ye gidilmesi görüşünü savunurken bir diğer grup ise Basra'ya giderek orada bulunan asileri cezalandırmayı teklif etmiştir. Çoğunluğun görüşü dikkate alınarak Basra'ya gidilmesi kararlaştırılmıştır.²⁰³ Hz. Âişe'ye bağlı birliğin şehre doğru geldiği haberini alan Basra valisi Osman b. Huneyf, bir elçi göndererek Hz. Âişe'nin geliş nedenini sordurmuş, Hz. Âişe de Hz. Osman'ın katillerini cezalandırmak için geldiklerini belirtmiştir.²⁰⁴ Hz. Âişe, Merbe bölgesinde konakladığı sırada Osman b. Huneyf ordusu ile bölgeye gelmiş ve iki ordu karşılaşmıştır. Söz atışmaları ile başlayan silahlı çarpışma karanlık çökünce duraksamış ertesi sabah ise devam etmiştir. Bu çatışmalarda iki taraf da ağır kayıplar vermiş, tarafların barış çağrısında bulunması üzerine sonlamıştır.²⁰⁵ Ancak

¹⁹⁹ Taberî, *Tarih*, 3/330.

²⁰⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/332; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/350.

²⁰¹ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 139; Taberî, *Tarih*, 4/427; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/230.

²⁰² Mesudî, *Mürücüz'z-Zeheb*, (Kahire: el-Mektebetü't-Ticaretî'l-Kübra, 1964), 2/466.

²⁰³ Taberî, *Tarih*, 4/455; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/231; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/179.

²⁰⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/232; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/180-181.

²⁰⁵ Taberî, *Tarih*, 4/461-462; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/233.

Osman b. Huneyf halktan bir grup isyancının saldırısına uğramış, saçları ve sakalları yolunmuş halde Talha ve Zübeyr'in yanına getirilmiştir.²⁰⁶ Osman b. Huneyf, Hz. Âişe'nin ricası üzerine serbest bırakılmış, bu olay akabinde Basra'nın kontrolü Hz. Âişe ve taraftarlarına geçmiştir.²⁰⁷

Basra'da yaşanan hadiseleri haber alan Hz. Ali, Basra'ya doğru yola çıkmıştır.²⁰⁸ Oğlu Hz. Hasan ve Mezhic'ten Ammâr b. Yâsir'i halkın desteğini almak üzere Kûfe'ye göndermiştir. Her ikisinin halkla yaptığı görüşmeler olumlu neticelenmiş²⁰⁹ ve Ammâr ve Hz. Hasan 12.000 kişi ile Zûkar bölgesinde Hz. Ali'ye katılmıştır.²¹⁰ Hz. Ali, kendisine bağlı birlikleri sekiz bölüğe ayırarak her bir kabileye sancak vermiştir. Mezhic kabilesine de bir sancak vererek başlarına er-Rabî' b. Ziyâd el-Hârisî'yi tayin etmiştir.²¹¹ Zaviye mevkinde konumlanan Hz. Ali, üç gün boyunca Basra'daki isyancı gruba elçiler göndererek kendilerini itaate dönmeye ve halifenin yanında yer almaya davet etmiş fakat olumlu bir cevap alamamıştır.²¹² Bunun üzerine Hz. Ali 10 Cemâziyelâhîr perşembe günü hareket geçmiş, ordunun sağ tarafına Mezhic kabilesinden el-Eşter en-Neha'î'yi, sol tarafına ise Mezhic kabilesinden Ammâr b. Yâsir'i tayin etmiştir.²¹³ Taraflar karşı karşıya gelmiş ardından ise savaş başlamıştır. Rivayetlere göre Hz. Ali ve Hz. Âişe, savaşı durdurmak için çaba sarfetmişler fakat başarılı olamamışlardır. Özellikle Hz. Âişe'nin devesinin etrafında cereyan eden çarpışmalar şiddetini arttırarak devam etmiştir. Bu durumu fark eden Hz. Ali, Eşter en-Neha'î'yi yanına çağırarak devenin yularını ele geçirmesini emretmiştir. Eşter, devenin kontrolünü kendisine vermeyen 70 kişiyi bertaraf etmiştir. Fakat devenin müdahalelere rağmen kontrol edilememesi üzerine Hz. Ali devenin öldürülmesini emretmiş, devenin ayaklarının kesilmesi ile savaş sona ermiştir. Savaş ardından Hz. Ali, vefat edenlerin defin işlemleriyle bizzat alakadar olmuş ve Hz. Âişe'ye son derece müsamahalı davranmıştır. Akabinde Muhammed b. Ebu Bekir'i kardeşi Hz. Âişe'yi Medine'ye götürmekle görevlendirmiştir.²¹⁴

²⁰⁶ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/234.

²⁰⁷ Taberî, *Tarih*, 4/466.

²⁰⁸ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 138; Mesudî, *Mürücüz'z-Zeheb*, 2/368; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/231.

²⁰⁹ Taberî, *Tarih*, 4/499-500.

²¹⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/ 237.

²¹¹ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 138.

²¹² Taberî, *Tarih*, 4/504.

²¹³ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 139.

²¹⁴ Taberî, *Tarih*, 4/538-539.

Hız. ÂiŖe'nin devesinin etrafında gerekleŖen ve Cemel Vak'ası olarak isimlendirilen bu savaŖın İslam tarihinin ilk i savaŖı olduğu zikredilmiŖtir. SavaŖta Hız. Ali'nin tarafları arasında pek çok farklı kabile bulunmuŖtur.²¹⁵ Tezin konusunu teŖkil eden Mezhic kabilesi ise bu savaŖta er-Rabî' b. Ziyâd el-Hârisî kumandasında Hız. Ali'nin saflarında yer almıŖtır. Ayrıca Hız. Ali'nin en büyük destekçilerinden olan Ammâr b. Yasîr ile EŖter en-Neha'î'nin de Mezhic kabilesine mensup olduğu göz önüne alındığında malum hadisede Mezhic kabilesinin etkisinin azımsanamayacak derecede olduğu söylenilebilmiŖtir.

2.3. Sıffın SavaŖı

Hız. Ali halife olduktan sonra valilere elçiler göndererek kendisine biat etmelerini istemiŖtir. Ŗam valisi olan Muâviye b. Ebu Süfyan'a da Cerîr b. Abdullah el-Beceli'yi göndermeye karar vermiŖtir. EŖter en-Neha'î ise bu görevi kendisine vermesi için ısrarcı olmuŖ Ŗayet kendisinin gitmesi durumunda Muaviye'den istenen biatı kesin olarak alabileceğini iddia etmiŖtir. Hız. Ali ise kararından dönmeyerek Cerîr b. Abdullah'ı Ŗam'a göndermiŖtir. Amr b. Âs ve Ubeydullah b. Ömer b Hattâb'ın da desteğini alan Muâviye ise Cerîr'in biat isteğini reddetmiŖ ve Hız. Osman'ın katilleri cezalandırılıncaya kadar Hız. Ali'ye biat etmeyeceğini açıklamıŖtır.²¹⁶ Ayrıca Muâviye, Hız. Ali'nin Hız. Osman'ın katillerini desteklediği Ŗayiasını halk arasında yayarak halkın desteğini sağlamıŖtır.²¹⁷

Hız. Ali, Muâviye b. Ebû Süfyan'ın kendisine biat etmediği haberini alıp Ŗamlıların üzerine yürümeye karar verdiğinde minbere çıkıp Kûfe halkını kendisini desteklemeye davet etmiŖtir. Fezâreli bir adam ise *“Basralı kardeŖlerimizle bizi savaŖtırdın, Ŗimdi de bizi Ŗamlı kardeŖlerimizle mi savaŖtırmak istiyorsun?”* diye sormuŖtur. EŖter en-Neha'î ise insanları galeyana getirerek Fezâreli adamın öldürölmesine sebep olmuŖtur. Daha sonra EŖter, Hız. Ali'ye destek verdiğini bildiren bir konuŖma yapmasıyla halkın çoğunluğu Hız. Ali'yi destekleyeceğini bildirmiŖtir.²¹⁸ Kendisini destekleyenlerle beraber en-Nuhayle'den yola çıkan Hız. Ali, önce Medâin'de

²¹⁵ Bu kabileler: Tay, Kays, Abs, Zübyân, Kinde, Hadramevt, Kuzâa, Mehre, Ezd, Becile, Has'am, Huzâa, Bekir, Taėlip, Rebiâ ve Kureys'tir. Bkz. Dineverî, *Ahbârü't-tvâl*,138; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/198.

²¹⁶ Dineverî, *Ahbârü't-tvâl*,148; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/253; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/ 234-235.

²¹⁷ Taberî, *Tarih*, 4/562.

²¹⁸ Dineverî, *Ahbârü't-tvâl*, 155.

sonra da el-Belîh'te konaklamış, Fırat nehrini geçtikten sonra önden gitmeleri için Mezhic'ten Ziyâd b. Nadr el-Hârisî ile Şureyh b. Hânî'yi görevlendirmiştir. Sûru'r-Rûm mevkiine vardıklarında Şamlılardan oluşan bir birlikle karşılaşan Ziyâd, durumu Hz. Ali'ye haber vermiş, Hz. Ali de Eşter en-Neha'î'yi yardıma göndermiştir.²¹⁹ O sırada Muâviye, süvarileriyle beraber Bizans'ın inşa ettiği köhne bir kasaba olan Sıffîn'e varmış, bunun haberini alan Hz. Ali'de Sıffîn'e doğru yola çıkmıştır. Sıffîn'e vardıklarında Muâviye'nin birlikleri Hz. Ali'nin ordusunun suya ulaşmasına engel olmuştur. Eşter en-Neha'î ve Eş'as b. Kays ise suyun başında duran birlikleri dağıtmıştır.²²⁰

Hicrî 36. yılının Zilhicce ayında başlayan çatışmalar Hicrî 37. yılın Muharrem ayında tarafların uzlaşma çabasıyla son bulmuştur. Yapılan görüşmelerden sonra herhangi bir uzlaşmanın olamayacağını anlayan Hz. Ali, Muharrem ayı geçtikten sonra ordusunun saflarını düzenleyerek savaşa hazır hale getirmiştir.²²¹ Muâviye'ye elçi göndererek savaşa başlayacağını ilan eden Hz. Ali, ordusunu birliklere ayırarak her birinin başına bir komutan tayin etmiştir. Süvarilerin başına Mezhic'ten Ammâr b. Yâsir'i, Mezhic kabilesinin başına ise Eşter en-Neha'î'yi tayin etmiştir.²²² Şiddetli çarpışmaların yaşandığı sırada Ammâr b. Yâsir şehit edilmesiyle Muâviye'nin ordusunda bulunup “Ey Ammâr seni isyancı bir topluluk öldürecek.”²²³ meâlindeki hadisten haberdar olan kimselerin de savaşıma yönelik isteklerinin azaldığı zikredilmiştir.²²⁴ Mübâreze ile başlayıp günden güne şiddetlenen savaşta Mezhic kabilesi de üstün bir mücadele göstermiştir. Rivayete göre Zü'l- Kılâ', Akk ve Lahmlılardan oluşan Şamlı bir topluluk savaşa girdiğinde karşısına Rebâlîliler ile Abdullah b. Abbas çıkmış, Mezhicli bir adamın akrabalarını yardıma çağırmasıyla Mezhic kabilesi saldırıya geçerek Akklıları kılıçtan geçirmiştir.²²⁵ Mezhic'ten Eşter en-Neha'î, savaşın başından sonuna kadar büyük sorumluluklar üstlenmiş özellikle kabilesi olan Mezhic'i cesaretlendirerek savaşta üstün bir mücadele göstermiştir. Ayrıca Hz. Ali'nin komutan olarak en çok görevlendirdiği

²¹⁹ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 157; Taberî, *Tarih*, 4/ 564; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/239.

²²⁰ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 158; Taberî, *Tarih*, 4/569; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/239.

²²¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/2567; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/ 246.

²²² Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 160-161.

²²³ Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevre es-Sülemî Tirmizî, *el-Câmiü'l-kebir*, (Amman: Ervika li'd-Dirasat ve'n-Neşr, 2017), “Menâkıb”, 106 (3800)

²²⁴ Taberî, *Tarih*, 5/38-40; Mesudî, *Mürûcüz'z Zeheb*, 291; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/267; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/262.

²²⁵ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 166; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/260.

kimsenin Eşter en-Neha'î olduğu zikredilmiştir.²²⁶ İbn Esîr'den gelen rivayete göre Eşter en-Neha'î, savaşın en şiddetli olduğu bir zamanda kabilesine şöyle seslenmiştir: “*Ey Mezhic kabilesi! Bana doğru geliniz! Siz Rabbinizin razı olacağı şekilde düşmanla savaşıyorsunuz. Hani siz savaşın çocuğu olduğunı söyler dururdunuz? Hani siz her çeşit akını yapan adamlardınız? Hani siz düşmanlarınızı kovalardınız? Hani siz ölümden korkmayan kahramanlardınız? Sizler, ezelden beri bir damla dahi kan akıtmadan en hızlı şekilde intikam alan Mezhic kabilesi değil misiniz? Hadi şimdi intikam alma günüdür.*” Eşter'in bu seslenişinin ardından Mezhic kabilesi, “*Bizi istediğin gibi bulacaksın.*” diye cevap vermişler ve sonuna kadar savaşımaya devam etmişlerdir.²²⁷ Mezhic kabilesinin Sıffın savaşındaki en büyük motivasyonunun kendi kabilelerine mensup Ammâr b. Yâsir ile Eşter en-Neha'î'nin Hz. Ali saflarında savaşıyor olduğu söylenmiştir. İbn Esîr, özellikle Mezhic'e bağlı Neha' kabilesinin kahramanca savaştığını, bu kabileye mensup hadis alimi Alkame b. Kays'ın kardeşi Ubey'in dahi Sıffın'de öldürüldüğünü zikretmiştir.²²⁸

Hz. Ali, Herîr adı verilen gecenin sabahında bir hutbe vermiş, ordusunu cesaretlendirerek düşmanın son derece zayıflamış olduğunu belirtmiştir.²²⁹ Herîr gecesinin sabahına kadar devam eden savaşta sağ kanadın başında Eşter en-Neha'î'nin, sol kanadın başında ise İbn Abbas'ın yer aldığı zikredilmiştir. Rivayete göre; Eşter en-Neha'î, birlikleri arasında dolaşırken “*Kim nefisini Allah'a satıncaya kadar Eşter ile savaşmak ister?*” diye seslenmiş, Mezhic kabilesine mensup Hayyân b. Hevze en-Neha'î ile bazı kimseler öne çıkarak Eşter'in yanında toplanmıştır.²³⁰

Gün geçtikçe güç kaybeden ve savaşın Hz. Ali lehine sonuçlanacağını anlayan Şamlılar, mızrakların ucuna Mushaf sayfeleri geçirerek “Kur'an'ın hakemliğine başvurma” çağrısı ile Iraklıların üzerine yürümüştür. Mushafları mızrakların ucunda asılı halde gören Iraklılar, savaşmaktan vazgeçerek geri çekilmek istemişlerdir.²³¹ Hz. Ali, bunun bir hile olduğunu söylemişse de ordusunu ikna edememiştir. Hz. Ali'nin geri çekilme emrine ilk karşı çıkan Mezhic'ten Eşter en-Neha'î olmuştur. Hz. Ali'nin emri

²²⁶ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/268.

²²⁷ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/257.

²²⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 6/ 150; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/264.

²²⁹ Dineverî, *Ahbârü't-tıvâl*, 174-175; Mesudî, *Mürûcüz'z-Zeheb*, 2/399.

²³⁰ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/267.

²³¹ Dineverî, *Ahbârü't-tıvâl*, 175; Taberî, *Tarih*, 5/48-50; Mesudî, *Mürûcüz'z-Zeheb*, 2/400; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/273; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/279.

kendisine ulaştığında şiddetli bir çarpışmanın içerisinde olan Eşter en-Neha'î bu uyarıyı dikkate almayarak savaşıma devam etmiş ve Iraklılar'ı korkaklıkla itham etmiştir²³². Fakat, Muâviye, Iraklıları Allah'ın kitabı ile hükmetmeye davet edince Hz. Ali'nin saflarında bulunan pek çok kimse bu davete icabet edilmesi gerektiği konusunda ısrarcı olmuş ve Hz. Ali'yi, sonunun Hz. Osman'a benzeyeceği söylemleri ile tehdit etmiştir. Bunun üzerine her iki taraf meselenin çözümü için Kur'an'ın hakemliğine başvurulacağına dair anlaşmış, böylece savaş sonlanmıştır.²³³

Sıffın savaşı Hulefâ-yi Raşîdîn dönemindeki en önemli savaşlardan birisidir. Tezin konusunu teşkil eden Mezhic kabilesinin Sıffın savaşındaki faaliyetleri rivayetler ışığında incelendiğinde söz konusu savaşta son derece etkin oldukları gözlemlenmiştir. Özellikle Dineverî ve İbnü'l-Esîr'de yer alan rivayetlerde, Hz. Ali'nin saflarında savaşa dahil olan Mezhiclilerden fazlasıyla söz edilirken Mezhic kabilesinden herhangi birinin Muâviye'nin saflarında yer aldığına dair bir rivayet tespit edilmemiştir. Bu durumda Mezhic kabilesinin malum hadisede son derece etkin bir rol oynadığı söylemek mümkündür.

2.4. Kerbela Hadisesi

Emevî devletinin kurucusu Muâviye b. Ebû Süfyân, oğlu Yezîd'i kendisinden sonra halife tayin etmiş ve tüm Müslümanları oğlu Yezîd'e biat etmeye davet etmiştir.²³⁴ Ashabın ileri gelenlerinin de arasında bulunduğu bazı kimseler, Yezîd b. Muâviye'nin halifelik makamına uygun olmamasını gerekçe göstererek biat etmek istememişlerdir. Biat etmeyenler arasında Hz. Peygamber'in (sav) torunu Hüseyin b. Ali ile Zübeyr b. Avvâm'ın oğlu Abdullah b. Zübeyr'in de olduğu zikredilmiştir.²³⁵

Muâviye b. Ebû Süfyân'ın ölüm haberini alan ve Yezîd'in hilafetini tanımak istemeyen Kûfeliler, Hz. Hüseyin'e kendilerini kurtarması için çok sayıda mektup göndermişler ve kendisine destek sözü vererek onu Kûfe'ye davet etmişlerdir.²³⁶ Kûfe'den gelen ilk heyet hicretin 60. senesinin Ramazan ayında Hz. Hüseyin'i ziyaret

²³² Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 176-177.

²³³ Taberî, *Tarih*, 5/63-64; Mesudî, *Mürûcüz'z-Zeheb*, 2/400; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/273; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/280.

²³⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/151; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/474-475.

²³⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/151.

²³⁶ Mesudî, *Mürûcüz'z-Zeheb*, 3/64.

etmiş daha sonra Mezhic'in Sudâ kabilesine mensup Kays b. Mesher es-Sudâî, Abdurrahmân b. Abdullâh b. Kevvâ el-Erhabî ve Ammare b. Abdullah es-Selulî gibi kimseler Hz. Hüseyin'e gelerek kendisi ile görüşmüşlerdir. Şis b. Rib'i, Haccar b. Ebcar, Mezhic'in Zübeyd kabilesine mensup Amr b. Haccâc ez-Zübeydî gibi kimseler de Muâviye'nin ölümüne duydukları sevinci ve Hz. Hüseyin'e verecekleri destekleri anlattıkları mektuplar yazmıştır. Bu mektuplarla beraber Hz. Hüseyin'e gelen mektupların yüz elliye ulaştığı rivayet edilmiştir.²³⁷

Hız. Hüseyin, bu davet mektupları üzerine amcasının oğlu Müslim b. Akîl'i durumu araştırması ve gözlem yapması amacıyla Kûfe'ye göndermiştir.²³⁸ Müslim b. Akîl, Mezhic'in Murâd kabilesine mensup Hânî' b. Humeyd b. Urve'nin evinde misafir olmuş ve onun koruması altında kalmıştır.²³⁹ Müslim'in geldiğini haber alan Kûfe halkı Müslim'in yanına gelerek Hz. Hüseyin adına ona biat etmiştir.²⁴⁰ Bu hadiselerden sonra Müslim b. Akîl, Hz. Hüseyin'e bir mektup yazarak durumu bildirmiş ve kendisini Kûfe'ye davet etmiştir.²⁴¹ Müslim ayrıca Basra eşrafına da mektuplar göndererek onları Hz. Hüseyin adına kendisine biat etmeye davet etmiştir.²⁴² Bütün bu olanları haber alan Kûfe valisi Nu'mân b. Beşîr, durumu suhuletle karşılamış ve halkı fitneye düşmemeleri konusunda uyarmıştır. Abdullah b. Müslim, Kûfe'de olanlara karşı Nu'mân b. Beşîr'in tutumunu bir mektupla Yezîd b. Muâviye'ye bildirmiş, akabinde Yezîd, Kûfe valisi Nu'mân b. Beşîr'i azlederek yerine Ubeydullâh b. Ziyâd'ı vali tayin etmiştir.²⁴³ Ubeydullah'ın ilk işi Hânî' b. Humeyd b. Urve'nin evine bir muhbir göndererek durumun ne olduğunu haber almak olmuştur.²⁴⁴ Daha sonra Müslim'e yardım ettiği gerekçesi ile adamlarına Hânî' b. Humeyd b. Urve'yi tutuklayıp yanına getirmelerini emretmiştir. Bu haberi alan Mezhic kabilesine mensup bir grup, Amr b. Haccâc'ı yanlarına alarak kalenin önünde toplanmıştır. Kalabalığın gürültüsünü duyan Ubeydullah, Kadı Şüreyh'e kalabalığı dağıtmasını emretmiştir. Kadı Şüreyh da adamlarına zarar verilmeyeceğini

²³⁷ Dineverî, *Ahbârü't-tıvâl*, 212; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/152.

²³⁸ Dineverî, *Ahbârü't-tıvâl*, 213; Mesudî, *Mürûcüz'z-Zeheb*, 3/64; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/152; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/476.

²³⁹ İbn Kesîr, Hânî'nin Müslim'i isteyerek koruması altına aldığını zikrederken; Dineverî ve İbnü'l-Esîr Hânî'nin bu durumdan pek de memnun olmayarak yaptığını rivayet etmiştir. Bkz. Dineverî, *Ahbârü't-tıvâl*, 215; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/154; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/479.

²⁴⁰ Dineverî, *Ahbârü't-tıvâl*, 213; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/476.

²⁴¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/153.

²⁴² İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/ 477.

²⁴³ Dineverî, *Ahbârü't-tıvâl*, 214; Mesudî, *Mürûcüz'z-Zeheb*, 3/65; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/153-154, İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/476.

²⁴⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/154; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/ 477.

sadece sorgulamak üzere oraya getirildiğini bildirmiş ve Mezhiçli grup dağılmıştır.²⁴⁵ Hâni' b. Humeyd b. Urve'nin Ubeydullah tarafından ele geçirildiğini öğrenen Müslim b. Akîl, atına binerek "Ya Mansur öldür!" parolasını söyleyerek destekçilerini etrafında toplamıştır. Müslim, Abdullah b. Uzeyr'i Kindelilerin, Müslim b. Avsace'yi de Mezhiç ve Esedlilerin başına geçirerek kendisini destekleyenlerle birlikte Ubeydullah'ın kalesine doğru yola çıkmıştır. O sırada Hâni'yi sorguya çeken Ubeydullah b. Ziyâd, kendisine itaat eden Mezhiçlileri kalabalığa korku salmak üzere görevlendirmiş ve bu kimseler kalabalığa seslenerek Müslim'in etrafından dağılmalarını istemiştir.²⁴⁶ Komutanların tehditlerinden korkan kalabalık, yavaş yavaş Müslim'in yanından ayrılmasıyla yalnız kalan Müslim, kaçarak bir cariyenin evine sığınmıştır.²⁴⁷ İbn Ziyâd, Müslim'in yakalanmasını emretmiştir. Müslim'in yerini öğrenen Abdurrahman b. Muhammed b. Eş'as, Müslim'in yerini Ubeydullah'ın adamlarına haber vermiş ve böylece Müslim'in yakalanmasına sebep olmuştur.²⁴⁸ Ubeydullah'ın huzuruna getirilen Müslim b. Akîl öldürülmüştür.²⁴⁹ Ölümünden önce Hz. Hüseyin'e Kûfe'ye gelmemesi konusunda haber gönderdiği rivayet edilmiş olup bu haberin Hz. Hüseyin'e ulaşip ulaşmadığı bilinmemektedir.²⁵⁰

Müslim b. Akîl'in ilk mektubunu alan Hz. Hüseyin, hicretin 61. yılının Muharrem ayında Kûfe'ye doğru yola çıkmıştır.²⁵¹ Mekke'deki yakınlarının ve ashabın ileri gelenlerinin gitmemesi yönünde uyarılarda bulunduğu fakat Hz. Hüseyin'in bu uyarıları dikkate almadığı zikredilmiştir.²⁵² Arkadaşları ile yola çıkan Hz. Hüseyin Zû Husum bölgesine vardığı zaman Hür b. Yezîd kumandasındaki 1.000 süvarinin Hz. Hüseyin'in yanına vardığı nakledilmiştir.²⁵³ Rivayete göre Hz. Hüseyin, Mezhiç kabilesinden olan Haccâc b. Mesrûk el-Cûfi'den ezan okumasını istemiş, Hür b. Yezîd ve ona bağlı birlikler Hz. Hüseyin'in arkasında namaz kılmıştır. Daha sonra Hz. Hüseyin, Kûfe'ye geliş amacını bildiren bir konuşma yaparak Kûfe halkının kendisini davet ettiği

²⁴⁵ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 219; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/155; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/ 482.

²⁴⁶ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/483.

²⁴⁷ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 220; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/155-156.

²⁴⁸ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 221; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/157.

²⁴⁹ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 223; Mesudî, *Mürücüz'z-Zeheb*, 3/66; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/157. İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/484.

²⁵⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/158.

²⁵¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/172; İbn Esîr, Hz. Hüseyin'in yola çıktığı günü Zilhicce'nin 8. Günü olarak rivayet etmiştir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/492.

²⁵² Mesudî, *Mürücüz'z-Zeheb*, 3/64; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/159-163; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/490.

²⁵³ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 230.

mektupları göstermiş ve yolundan çekilmelerini istemiştir. Fakat Hür b. Yezîd buna müsaade edemeyeceğini kendisini Ubeydullah b. Ziyâd'a götürmekle yükümlü olduğunu bildirmiştir.²⁵⁴ Aralarında geçen bu konuşmalar sonrasında bir neticeye varamayan Hz. Hüseyin, Mukâtiloğulları'nın bölgesine varmış ve Mezhic kabilesine mensup Ubeydullah b. Hurr el-Cu'fî'den yardım istemiştir. Fakat Ubeydullah, Hz. Hüseyin'e düşmanlık beslediğini ve kendisine yardım edecek son insan olduğunu söyleyerek yardım teklifini kabul etmemiştir.²⁵⁵ Hz. Hüseyin, Hür b. Yezîd komutasındaki ordu gözetiminde Ninova bölgesine doğru yola devam etmiş²⁵⁶ ve nihayet Kerbela denilen bölgeye varmıştır.²⁵⁷ Hicretin 61. Senesi Muharrem ayının ikinci pazartesiye tekabül eden bir günde Kerbela'ya vardıklarında Kûfe'den gelen bir elçi Hür b. Yezîd'e İbn Ziyâd'dan bir mektubu iletmiş, ertesi gün de Ömer b. Ebû Vakkâs komutasındaki 4.000 kişilik bir birlik bölgeye gelmiştir. Aralarında geçen konuşmalardan sonra bir neticeye varılamadığı nakledilmiştir.²⁵⁸ Hz. Hüseyin, Muharrem ayının 10. günü cuma sabah namazından sonra savaşa hazırlanmış, 32 süvari ve 40 piyadeden oluşan birliğini düzenlemiştir. Ömer b. Sa'd, ordunun sağ tarafına Mezhic kabilesinden Amr b. Haccâc ez-Zübeydî'yi, sol tarafında Şimr b. Zilcevşen'i yerleştirmiştir.²⁵⁹ Ömer b. Sa'd'ın attığı mızrakla savaş başlamış, uzun bir çarpışmanın ardından Hz. Hüseyin'in birliği mağlup olmuş, aile efradından pek çok kimse öldürülmüştür.²⁶⁰ Rivayetlere göre Hz. Hüseyin bir müddet tek başına beklemiş ancak karşı taraftan kimse onu öldürmeye cesaret edememiştir.²⁶¹ Daha sonra Şimr b. Zilcevşen'in teşviki ile Mezhic kabilesinden Sinan b. Enes en-Neha'î, aynı kabileden Kaş'am b. Nuzer el-Cufî, Sâlih b. Veheb el-Yezenî ve Hevelî b. Yezîd el-Asbahî'nin aralarında bulunduğu bir grup Hz. Hüseyin'in etrafını çevirmiştir.²⁶² Otuz dört kılıç darbesi alan Hz. Hüseyin tek başına mücadele etmiş ve Sinan b. Enes'in mızrak darbesiyle yere yığılmıştır.²⁶³, Sinan b. Enes'in mızrak darbesiyle yere yığılmıştır.²⁶⁴

²⁵⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/172; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/501.

²⁵⁵ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 231; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/503.

²⁵⁶ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/173-174; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/504.

²⁵⁷ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 232.

²⁵⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/174; İbn Esîr, Ninova'ya vardıkları günü Muharrem ayının ikinci perşembesi olarak nakletmiştir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/505.

²⁵⁹ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 236; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/179; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/512.

²⁶⁰ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 237; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/181-188; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/517.

²⁶¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/188.

²⁶² İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/528.

²⁶³ Mesudî, *Mürûcüz'z-Zeheb*, 3/71.

²⁶⁴ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 223

Daha sonra Sinan, başını keserek Hz. Hüseyin'i şehit etmiş ve ordudan bazı kimseler ile onun eşyalarını ganimet olarak almıştır.²⁶⁵

Hz. Hüseyin'in Müslim b. Akil'i Kûfe'ye göndermesinden Kerbela hadisesine kadar olan süreçte Mezhic kabilesinden pek çok kimse yaşanan olaylara dahil olmuş veya sürecin seyrini değiştirmiştir. Bu hadisede başka hiçbir kabile bu denli etkin olmamıştır. Mezhic kabilesine mensup Hani b. Humeyd b. Urve, Haccâc b. Mesruk gibi kimseler Hz. Hüseyin'in yanında yer alırken, Amr b. Haccâc ez-Zübeydî Hz. Hüseyin'e mektup yazıp kendisini Kûfe'ye davet ettiği halde Hz. Hüseyin'i karşısında yer almış ve ona karşı faaliyetlerde bulunmuştur. Son tahlilde Hz. Hüseyin'in şehit eden Sinan b. Enes'in Mezhic kabilesine mensup olduğu göz önüne alındığında ortaya konulan iddianın bir varsayımdan ibaret olmadığı söylenmiştir.

---

²⁶⁵ Dineverî, Hz. Hüseyin'i şehit eden kişinin Şibl b. Yezîd olduğunu rivayet etmiştir. Fakat yaygın görüşe göre onu öldüren kişi Sinan b. Enes'tir. Bkz: Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 239; Mesudî, *Mürücüz'z-Zeheb*, 3/71; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/ 189; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 3/530.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
MEZHİC KABİLESİNE MENSUP MEŞHUR ŞAHSİYETLER

3.1. Yâsir b. Âmir

Yâsir b. Âmir b. Mâlik b. Kinâne b. Kays b. El-Husayn b. El-Vezîm b. Sa'lebe b. Avf b. Hârise b. Âmir el-Ekber b. Yâm, Mezhic'e bağlı Ans kabilesine mensuptur.²⁶⁶

Yâsir b. Âmir, el-Hâris ve Mâlik isimli iki kardeşi ile kayıp kardeşlerini aramak üzere Mekke'ye gelmiştir. Kardeşlerini Mekke'de bulamayan el-Hâris ve Mâlik Yemen'e geri dönmüş, Yâsir ise Benî Mahzûm kabilesinden Ebû Huzeyfe b. El-Muğîre b. Abdullah ile ittifak yaparak Mekke'de kalmıştır.²⁶⁷ Ebû Huzeyfe, Yâsir'i, kendisine ait Sümeyye bt. Hayyât adında bir cariye ile evlendirmiş ve bu evlilikten Hureys, Ammâr ve Abdullah adında üç oğlu olmuştur. Hureys b. Yâsir, Cahiliye döneminde Dîloğulları tarafından öldürülmüştür. Yâsir ve Ammâr ise ölünceye kadar Ebû Huzeyfe'nin yanında kalmışlardır.²⁶⁸ Hz. Peygamber, risâlet görevine başladığında Yâsir, Sümeyye ve oğulları Ammâr ile Abdullah Müslüman olmuştur. Buna karşı çıkan Benî Mahzûm'dan bazı kimseler, Yâsir'i dininden döndürmek için ağır işkenceler yapmıştır. Öyle ki Yâsir'e yapılan işkencelere şahit olan Hz. Peygamber (sav): "Ey Yâsir sabret! Allah'ım! Yâsir ailesine mağfîret et." diyerek dua etmiş ve Yâsir ailesini cennet ile müjdelemiştir.²⁶⁹

3.2. Mâhmiyye b. Cez'

Mahmiyye b. Cez b. Abdüyağûs b. Avîc b. Amr b. Zübeyd el-Asğar, Mezhic'e bağlı Zübeyd kabilesine mensuptur. Mahmiye b. Cez'in annesinin isminin Hind olduğu ve Himyer'den Zû Halîl boyundan Havle bt. Avf b. Züheyr b. el-Hâris b. Hamâta olduğu rivayet edilmiştir. Mahmiye b. Cez', el-Abbâs b. Abdülmuttalib'in annesi olan Ümmü'l-Fadl Lübâbe bt. El-Hâris'in anne bir kardeşi olduğu belirtilmiştir.²⁷⁰

Mâhmiyye b. Cez', ilk Müslümanlardan olup tarihçilere göre ikinci Habeşistan hicretine katılmıştır. Medine'ye hicret edildikten sonra Medine'ye gelmiş ve pek çok savaşta Hz. Peygamber'le (sav) birlikte bulunmuştur. Müreyysi ve gazvesine de katıldığı

²⁶⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/101.

²⁶⁷ Belâzûrî, *Ensab*, 1/156-157.

²⁶⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/101; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe fî ma'rifeti's-sâhabe*, 5/533.

²⁶⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/102; İbn Abdüberra, *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 4/1589.

²⁷⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/150.

rivayet edilmiş hatta Müreysi gününde Hz. Peygamber (sav), humusun paylaşılması görevini kendisine vermiştir.²⁷¹

3.3. Hâni b. Yezîd

Hâni b. Yezîd b. Nehîk b. Düreyd b. Süfyân b. ed-Dabâb'ın asıl ismi Seleme b. el-Hâris b. Rebî'a b. el-Hâris b. Ka'b şeklinde zikredilmiş olup Mezhic'e bağlı Belhâris kabilesine mensuptur. Ebû Amr lakaplı Hâni b. Yezîd'in Neha' kabilesine mensup olduğu söylenmişse de bu bilginin doğru olmadığı belirtilmiştir.²⁷²

Hâni b. Yezîd, mensup olduğu Benî Hâris heyetiyle birlikte Hz. Peygamber'e (sav) elçi olarak gelmiş ve müslüman olmuştur.²⁷³ Hz. Peygamber'in (sav) huzurundayken birkaç kişi Hâni'ye "Ebû Hakem" diye seslenmiş bunun fark eden Allah Resulü (sav) "*Bunlar neden seni Ebû'l Hakem künyesiyle çağırıyorlar?*" diye sormuştur. Hâni'de, "*Aralarında bir anlaşmazlık çıktığı zaman bana gelirler; ben de hüküm veririm*" diye cevap vermiştir. Hz. Peygamber (sav) bir oğlu olup olmadığını sorunca Hâni, Şüreyh adında bir oğlu olduğunu söylemiştir. Hz. Peygamber'de (sav) "*Öyleyse sen bundan böyle Ebû Şüreyh'sin*" diyerek Hâni'nin künyesini değiştirmiştir.²⁷⁴

Hâni müslüman olduktan sonra bütün savaşlarda yer almış ve uzun bir ömür yaşamıştır.²⁷⁵ Oğlu Şüreyh b. Hâni, babası Hâni'den pek çok hadis rivayet etmiş, bu hadisler saygın Hadis alimlerinden Buhârî, Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin eserlerinde yer almıştır.²⁷⁶

3.4. Ferve b. Müseyk

Ferve b. Müseyk b. el-Hâris b. Seleme ez-Züeyb b. Mâlik b. Münye b. Gutayf b. Abdullah b. Nâciye b. Murâd, Mezhic'e bağlı Murâd kabilesindendir.²⁷⁷ Ferve'nin mensup olduğu Gutayfoğulları'nın Mezhic'in meşhur boylarından olduğu ve kendilerine "Murâd'ın Kureyş'i" denildiği nakledilmiştir.²⁷⁸

²⁷¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/150.

²⁷² İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, 5/359; İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 5/1535.

²⁷³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/119.

²⁷⁴ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, 5/359.

²⁷⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/119; İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 5/1536.

²⁷⁶ İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 5/1536; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 6/411.

²⁷⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/57-58; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, 4/343.

²⁷⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/58.

Ferve b. Müseyk, kabilesi Murâd ile Hemdân arasında gerçekleşen ve Rezm günü adı verilen savaşta, bağlı olduğu Kinde krallarından yardım istemiş ancak beklediği yardımı göremeyince büyük bir mağlubiyete uğramıştır. Bu durum Murâd kabilesinin ve kabile reisi olan Ferve b. Müseyk'in Kinde krallarına olan bağlılığını sorgulamasına sebep olmuştur. Bu gelişmelerden sonra Ferve, Hz. Peygamber'e (sav) tâbi olmak üzere Hicrî 10. yılda Medine'ye gelmiş ve Hz. Peygamber'e (sav) biat ederek müslüman olmuştur.²⁷⁹ Ferve'nin, Medine'de kaldığı süre boyunca Hz. Peygamber (sav) her nerdeyse yanında hazır bulunduğu ve Kur'ân-ı Kerim'i, İslam'ın farzlarını, diğer hükümlerini öğrendiği rivayet edilmiştir. Bir gün Hz. Peygamber (sav), *“Ey Ferve! Rezm günü kavminin başına gelenler seni üzdü mü?”* diye sormuş, Ferve de *“Rezm gününde kavminin başına gelen felaket, kimin kavminin başına gelse mutlaka üzüldü.”* şeklinde cevap vermiştir. Hz. Peygamber (sav) bu cevap üzerine şöyle buyurmuştur: *“Fakat bu durum kavminin İslam'daki hayrını artırmıştır.”*²⁸⁰

Ferve b. Müseyk'in Rezm gününde şöyle bir şiir söylemiştir:

*“Şayet biz galip gelirsek, zaten en çok galip olan biziz eskiden beri,
Mağlup edilsek de olmayız biz defalarca hezimete uğratılanlardan biri
Korkaklık âdetimiz değildir asla bizim, ancak bu defa,
Kader bize ölümleri, başkalarına zaferi gördü reva...
Zamanın saltanatı sırayla, işte böyledir zaman,
Hücum eder onun musibetleri zaman zaman...”*

Ferve, bir müddet Medine'de kalmış daha sonra Hz. Peygamber (sav) tarafından Murâd, Zübeyd ve bütün Mezhic kabilelerine vali tayin edilmiştir.²⁸¹ Hz. Peygamber (sav) Ferve ile Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs'ı da göndermiş ve Hâlid'e zekât miktarlarını bildiren bir mektup vermiştir. Hâlid, Ferve b. Müseyk'yle birlikte sadakalardan sorumlu olmaya devam etmiştir. Hz. Peygamber (sav), Ferve'ye on iki ukıyye gümüş para, asil bir deve ve Umân tarzı işlenmiş bir ulle hediye etmiştir. Ferve, Hz. Peygamber'in (sav) vefatına kadar vali sıfatıyla Mezhic kabilesinden sorumlu olmuştur.²⁸² Hz. Ömer zamanında Kûfe'ye yerleşmiş ve ölünceye kadar orada yaşamıştır.²⁸³

²⁷⁹ İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 3/1261.

²⁸⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 4/345.

²⁸¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 4/344.

²⁸² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/58.

²⁸³ İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 3/1262.

3.5. Kays b. Mekşûh

Kays b. Hübeyre (Mekşûh) b. Abdiyeğûs b. el-Guzeyyil b. Seleme b. Beddâ b. Âmir b. Avsebân b. Zâhir b. Murâd Mezhic'e bağlı Mûrad kabilesine mensup olup kendi kabilesinin önde gelen süvarilerinden olduğu zikredilmiştir.²⁸⁴ Mekşûh, göğsü ateşle dağlanan demek olup bu isim babasına göğsü dağlandığı için verilmiştir. Babası Hübeyre b. Abdiyeğûs'un, Murâd kabilesinin büyüklerinden olduğu nakledilmiştir.²⁸⁵

Amr b. Ma'dîkerib, heyetler yılında (Senetü'l Vüfûd) Hz. Peygamber (sav) ile tanışmak üzere Medine'ye gelmeden önce Kays b. Mekşûh'a mektup yazarak Medine'ye beraber gitmeyi teklif etmiş fakat Kays, Amr'ın bu teklifini kabul etmediği gibi Amr'ın da gitmesini istememiştir. Kays'ın emrini geri çeviren Amr, Medine'ye gitmiş ve Müslüman olmuştur.²⁸⁶ Kays ise daha sonra Müslüman olmadığına haberini alan Ferve b. Müseyk'in kendisini öldüreceğinden korkarak Müslüman olmuştur.²⁸⁷

Esved el-Ansî Mezhic kabilesinden çıkıp peygamberlik iddiasında bulunduğu zaman Kays b. Mekşûh irtidâd ederek Esved'in ordu komutanı olarak görev yapmıştır. Hz. Peygamber, Esved el-Ansî içi ölüm emri verip mektuplar gönderdiği zaman harekete geçen Dâzaveyh ve Fîrûz ed-Deylemî, Kays'ın kendilerine yardım edebileceğini düşünerek kendisinden destek istemişler, bu teklife olumlu cevap veren Kays, Fîrûz ve Dâzaveyh'le beraber Esved el-Ansî'yi öldürmüştür.²⁸⁸ Daha sonra Kays, kabilesinin kendisinden intikam alacağından korkmuş ve Esved'in öldürülmesinde yanında bulunan Dâzaveyh'i kısas gereği öldürmüştür. Bunun üzerine dönemin halifesi Hz. Ebû Bekir, Muhâcir b. Ebû Ümeyye'den Kays'ı zincire vurup Medine'ye göndermesini istemiş, Kays Medine'ye geldiğinde Hz. Ömer (as), Kays'ın kısas gereği öldürülmesi gerektiğini söylemiştir. Fakat Kays'ın, Dâzaveyh'i öldürmediğine dair yemin etmesi üzerine Ebû Bekir, "*Dâzeveyh'i kendisinin öldürmediğine ve onu kimin öldürdüğünü bilmediğine*" dair Hz. Peygamber'in minberi yanında elli kez yemin ettirmiş, sonra da onu affetmiştir. Hz. Ömer ise bu karardan hiçbir zaman hoşnut olmamakla birlikte Hz. Ebu Bekir onu affettiği için Kays'a dokunmamıştır.²⁸⁹ Yermük savaşında tek gözünü kaybeden Kays,

²⁸⁴ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 5/520.

²⁸⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/58.

²⁸⁶ İbn Hişâm, *es-Sire*, 4/226; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/283; Taberî, *Târih*, 3/136; İbnü'l-Esîr, *el-Bidâye*, 5/71.

²⁸⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/58.

²⁸⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, ;6/ 307-308; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/312; Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 5/520.

²⁸⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/58.

Hicrî 37 yılında gerçekleşen Sıffin savaşında Hz. Ali'nin saflarında mücadele ederken şehit edilmiştir.²⁹⁰

3.6. Ammâr b. Yâsir

Ammâr b. Yasîr b. Âmir b. Malik, Mezhic'e bağlı Ans kabilesine mensup olup lakabının Ebû'l Yakzân olduğu zikredilmiştir. Babası Yâsir b. Âmir iki kardeşi ile Yemen'den Mekke'ye gelmiş daha sonra Benî Mahzûm kabilesinden Ebû Huzeyfe'nin halîfi olarak Mekke'ye yerleşmiştir. Ebû Huzeyfe Yâsir b. Âmir'i cariyesi Sümeyye ile evlendirmiş ve bu evlilikten Hureys, Ammâr ve Abdullah dünyaya gelmiştir.²⁹¹

Hz. Peygamber (sav) İslam dinini tebliğe başladığı zamanlarda Yâsir ailesinin Dâru'l Erkâm'da ona iman eden ilk yedi kişi arasında bulunduğu rivayet edilmiştir.²⁹² Müslüman olmaları sebebiyle halîfi oldukları Benî Mahzûm kabilesi tarafından işkencelere maruz kalmışlardır. Öyle ki kızgın çölde kayaların altında işkence edilmek suretiyle inkara zorlanmıştır. Bir gün Hz. Peygamber (sav) Ammâr'ın annesine ve babasına işkence yapıldığı sırada yanlarından geçerken olaya şahit olmuş ve “*Ey Yâsir ailesi müjdeler olsun size! Varacağınız yer cennettir.*” diye seslenmiştir.²⁹³ Ammâr b. Yâsir yapılan işkencelerden sağ kurtulmuş olsa da bazen yapılan eziyetler sebebiyle ne söylediğini bilemez duruma geldiği rivayet edilmiştir.²⁹⁴ Nitekim yapılan işkencelere daha fazla dayanamayan Ammâr, müşriklerin Hz. Peygamber'e (sav) küfretmesi isteğini yerine getirmek zorunda kalmıştır. Daha sonra Hz. Peygamber'e (sav) gelerek durumu anlatmış, Hz. Peygamber (sav) de bunu sadece diliyle mi yoksa kalbiyle mi söylediğini sorunca Ammâr, sadece diliyle söylediğini kalbinin ise imanla dolu olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine Nahl Suresi 106. ayet nâzil olmuş²⁹⁵ ve İslam dinine göre işkence sebebiyle yapılan inkarın geçersiz olduğu müjdelenmiştir.²⁹⁶ Ammâr b. Yâsir hayatı boyunca kendisine yapılan işkencenin izlerini vücudunda taşımıştır. Hatta rivayete göre bir kişi Ammâr b. Yâsir'i üstü çıplak bir vaziyette gördüğünde vücudundaki yara izlerini

²⁹⁰ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 5/520.

²⁹¹ Belâzürî, *Ensab*, 1/157-158; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 4/122.

²⁹² Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 1/406.

²⁹³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 3/ 191.

²⁹⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 3/190; Belâzürî, *Ensâb*, 1/158

²⁹⁵ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 1/411.

²⁹⁶ “Kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse -kalbi iman ile dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka- fakat kim kalbini kâfirliğe açarsa, işte Allah'ın gazabı bunlaradır; onlar için büyük bir azap vardır.” Bkz. *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), en-Nâhl, 16/106.

sormuş, Ammâr da “Bu izler Kureys’in Mekke’de bana yaptığı işkencelerin izleridir.” şeklinde cevap vermiştir.²⁹⁷ Ammâr b. Yâsir, kendisine yapılan işkencelere daha fazla dayanamamış ve İkinci Habeşistan seferine katılarak Mekke’den uzaklaşmıştır.²⁹⁸ Daha sonra Medine’ye gelmiş ve müşrikler ile mücadelede Hz. Peygamber’in (sav) yanında yer almıştır. Medine’ye hicret esnasında Hz. Peygamber’in (sav) emriyle Kubâ mescidini inşa etmiştir.²⁹⁹ Medine’ye geldiğinde Mübeşşir b. Abdülmünzir’e misafir olmuştur.³⁰⁰ Hz. Peygamber tarafından Huzeyfe b. Yemân el-Absî ile kardeş ilan edilmiştir.³⁰¹ Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarında kahramanca mücadele eden Ammâr b. Yâsir, Mescid-Nebevî’nin inşasında da herkesten fazla gayret sarf etmiştir. Öyle ki diğerleri kerpiçleri birer birer taşıırken Ammâr ikişer ikişer taşımış bunu gören Hz. Peygamber “*Ey Ammâr! Seni azgın bir topluluk öldürecek*” buyurmuştur.³⁰²

Hz. Peygamber (sav) Ammar’dan övgü dolu sözlerle bahsetmiştir. Bir hadisinde “Cennet üç kişiyi özlüyor. Bu üç kişi Ali, Ammâr ve Bilâl’den başkası değildir.” buyurmuştur.³⁰³ Yine bir hadisinde “*Ammâr’ınki gibi hidayete sahip olun ve İbn Mes’ud’un sözünü dinleyin.*” diye tavsiye de bulunmuştur. Hz. Aişe’den gelen bir rivayette Hz. Peygamber, Ammâr’ın kulağından ayak parmağına kadar iman ile dolu olduğunu söyleyerek kendisini övmüştür.³⁰⁴ Hâlid b. Velîd’den gelen bir rivayete göre Hz. Peygamber (sav) şöyle demiştir: “*Ammâr b. Yâsir’i sevmeyen Allah’ı sevmiyor gibidir.*” Hâlid b. Velîd bu sözü işittikten sonra Ammâr’ı çok sevdiğini belirtmiştir. Hz. Ali de Hz. Peygamber’in Ammâr’a olan sevgisini şu sözler ile anlatmıştır: “*Bir gün Resullulah (sav) ile mescitte oturuyorduk. Ammâr b. Yâsir kapının arkasından izin istedi. Hz. Peygamber (sav) o sesi tanıdı ve şöyle seslendi: Merhaba, ey iyilerin iyisi! İzin verin, dedi.*” İbn Hişâm’dan gelen rivayette Mekke’de Kur’an’ı en çok okuyan kişinin Ammâr b. Yasîr olduğu zikredilmiştir.³⁰⁵ Ayrıca Ammâr b. Yâsir’in az konuşan bir kimse olduğu belirtilmiştir.³⁰⁶

²⁹⁷ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 3/191; Belâzürî, *Ensâb*, 1/159.

²⁹⁸ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 3/ 191; İbn Abdülberr, *İstîâb*, 3/1136.

²⁹⁹ İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-gabe*, 4/122.

³⁰⁰ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 3/ 191.

³⁰¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 3/227.

³⁰² İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 3/193.

³⁰³ Belâzürî, *Ensâb*, 1/160.

³⁰⁴ İbn Abdülberr, *İstîâb*, 3/1138.

³⁰⁵ Belâzürî, *Ensâb*, 1/161.

³⁰⁶ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 3/196.

Ammâr, Hz. Ebû Bekir döneminde gerçekleşen Yemâme savaşında kulağını kaybetmiştir.³⁰⁷ Bu olayı İbn Ömer şöyle aktarmıştır: “*Yemâme günü Ammâr’ı bir kaya parçasının üzerinde görmüştüm. Yüksek bir sesle “Ey Müslümanlar! Yoksa siz cennetten mi kaçıyorsunuz? Ben Ammâr b. Yâsir’im, haydi bana gelin” diyordu. Sonra kulağına baktığımda onu kesilmiş sallanırken gördüm.*”³⁰⁸ Ammâr b. Yâsir’in nüfuzu bu dönemle de sınırlı kalmamış, Hz. Ömer döneminde de Kufe’ye vali olarak atamıştır. Hz. Ömer Kûfeliler için bir mektup kaleme almıştır. Bu mektupta Ammâr b. Yâsir’den şöyle bahsetmiştir: “*Ey Kûfeliler! Size Ammâr’ı vali olarak gönderdim. Abdullah b. Mes’ud’u ona yardımcı olarak atadım. Bu ikisi Hz. Peygamber (sav)’in ashabının en zeki olanlarıdır. Onları dinleyin.*” Ammâr b. Yâsir, Kûfe’de vali iken Nihâvend Savaşı’na ve Hûzistan’ın fethine bizzat katılmıştır. Daha sonra Hz. Ömer tarafından görevden azlettirilmiştir.³⁰⁹ Bunu sebebi ise Kûfe halkının Ammâr’ı istememesi ve Hz. Ömer’e gelerek onu şikâyet etmesi olmuştur.³¹⁰ Hz. Ömer ona valilikten azlettirilmesinden rahatsız olup olmadığını sormuş Ammâr da “*Beni vali olarak tayin ettiğin gün de, azlettiğin gün de rahatsız oldum.*”³¹¹ Hz. Osman halifeliği döneminde ise Ammâr b. Yâsir’i aleyhindeki faaliyetleri öğrenmesi için Mısır’a göndermiştir. Hz. Osman’ın şehadetinden sonra Hz. Ali’ye biat etmiş, Cemel ve Sıffin Savaşı’nda Hz. Ali ile mücadele etmiştir.³¹² Cemel savaşında Hz. Hasan’la birlikte Hz. Ali adına halkın desteğini almak üzere Kûfe’ye gitmiştir. İkisinin yaptığı görüşmeler olumlu neticelenmiş³¹³ ve 12.000 kişi ile Zûkar bölgesinde Hz. Ali’ye katılmışlardır.³¹⁴ Yine bu savaşta Hz. Ali’nin sol kuvvetlerinin başında yer almıştır.³¹⁵

Ammâr b. Yâsir, Hicrî 37 yılının Rebîülâhir ayında gerçekleşen Sıffin Savaşı’nda 91 yaşındayken şehit edilmiştir. Rivayete göre Ebû’l Gâdiye el-Müzenî ile Ukbe b. Âmir el-Cühenî arasında Ammâr b. Yâsir’i kimin öldürdüğüne dair tartışma çıkmıştır. Bu tartışmaya şahit olan Amr b. el-As “*Keşke yirmi yıl önce ölseydim de bu tartışmayı duymasaydım.*” diyerek üzüntüsünü dile getirmiştir.³¹⁶ Abdurrahman es-Selemi, Ammâr

³⁰⁷ İbn Abdülberr, *İstîâb*, 3/1137.

³⁰⁸ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 3/194.

³⁰⁹ İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-gabe*, 4/122.

³¹⁰ İbnü’l-Esir, *el-Kâmil*, 3/26.

³¹¹ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 3/196.

³¹² Dineverî, *Ahbârü’t-tıvâl*, 139, 160-161; İbn Abdülberr, *İstîâb*, 3/1138.

³¹³ Taberî, *Tarih*, 4/499-500.

³¹⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/237.

³¹⁵ Dineverî, *Ahbârü’t-tıvâl*, 139.

³¹⁶ İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-gabe*, 4/122.

b. Yâsir'in Sıffîn Savaşı'ndaki mücadelesini şöyle anlatmıştır: “*Ali ve Ammâr ile Sıffîn’de savaşıyorduk. Ammâr öyle hızlı koşuyordu ki herkes onun arkasından koşuyordu. Bayrak gibiydi. Onun cennete gideceği gün o gündü.*”³¹⁷ Hz. Ali, Ammâr b. Yâsir’i kendi elleriyle defnetmiştir. Kıyafetleriyle gömüldüğü rivayet edilen Ammâr b. Yâsir hakkında Hz. Peygamber’in (sav) “*Ey Ammâr seni isyancı bir topluluk öldürecek.*” hadisi Hz. Muhammed’in (sav) peygamberliğine delil olarak gösterilmiştir.³¹⁸

3.7. Amr b. Ma’dîkerib

Amr b. Ma’dîkerib b. Abdullah b. Amr’l-b. Asım b. Amr b. Zübeyd el-Eşğar b. Rebia b. Seleme b. Mazin b. Şeybe b. Haris Mezhic’e bağlı Sa’d el-Aşire kabilesine mensup olup lakabının ise Ebu Sevr olduğu zikredilmiştir.³¹⁹ Kabilesinin meşhur cengaverlerinden olduğu nakledilmiştir.³²⁰

Hicretin 10. Yılında Murâd kabilesi heyeti ile Hz. Peygamber’e (sav) gelmiştir. Gelmeden önce Kays b. Mekşûh el-Murâdî’ye şöyle demiştir: “*Ey Kays, sen kavminde sözü dinlenen bir kimsesin. Hicâz’da peygamber olduğunu söyleyen Muhammed adında bir kimseden bana haber verildi. Hadi ona gidelim de ne olduğunu bir öğrenelim.*” Kays ise bu teklife olumsuz cevap vermiş ve Amr’ı aşağılamıştır. Medine’ye gelen Amr, bineğinin üzerinden kalabalığa doğru seslenerek “Bu bölgenin Amr b. Âmiroğulları’ndan lideri kimdir? diye sormuş ve “Sa’b. Ubâde” cevabını almıştır. Bunun üzerine Sa’d’ın evine gitmiş ve Sa’d tarafından hoşça karşılanmıştır. Daha sonra Hz. Peygamber’in (sav) yanına giderek müslüman olmuş ve akabinde memleketine dönmüştür. Mensubu olduğu Zübeyd kabilesinin yönetiminin kendisine değil de Ferve b. Müseyk’e verilmesinden rahatsızlık duyan Amr, zaman zaman Ferve ile tartışmalar yaşamıştır.³²¹

Amr b. Ma’dîkerib, Hz. Peygamber’in (sav) vefatından sonra irtidat etmiş Esved el-Ansi’yi desteklemiştir. Esved isyanını bastırmak üzere görevlendirilen Halîd b. Said b. As, Amr b. Ma’dîkerib’in üzerine yürümüş ve aralarında gerçekleşen çarpışmadan sonra Amr, esir alınarak Hz. Ebû Bekir’e götürülmüştür. Hz. Ebû Bekir tarafından

³¹⁷ İbn Abdülberr, *İstîâb*, 3/1139.

³¹⁸ İbn Abdülberr, *İstîâb*, 3/1140.

³¹⁹ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 6/58.

³²⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/119.

³²¹ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 6/59.

azarlandıktan sonra tövbe ederek tekrar Müslüman olmuş, akabinde Hz. Ebu Bekîr tarafından Şam'a gönderilmiş ve burada Yermük Savaşı'na katılmıştır. Daha sonra Kadisiye Savaşı'nda kahramanca mücadele ettiği nakledilmiştir. Hicrî 21. yılda gerçekleşen Nihavend Savaşı'nda şehit edilmiştir.³²²

3.8. Üveys el- Kâranî

Üveys b. Âmir b. Cez b. Mâlik b. Amr b. Sa'd b. Asvân b. Karn b. Redmân b. Nâciye, Mezhic'e bağlı Murâd kabilesine mensuptur.³²³ Hz. Peygamber'i (sav) döneminde yaşamış fakat Hz. Peygamber (sav) görememiştir "Önder", "zâhid" ve "tabîlerin efendisi" gibi sıfatlarla nitelendirilmiştir.³²⁴ Abdurrahman b. Ebû Leyla ve Ebû Abdurrahman ed-Dımaşkî kendisinden hadis rivayet etmiştir.³²⁵

Hz. Ömer döneminde Yemen'den bir grup Mekke'ye gelmiştir. Rivayetlere göre bu grubun içerisinde bulunan Üveys el-Kâranî ile Hz. Ömer arasında bazı konuşmalar geçmiştir. Bir gün Hz. Ömer, Yemen'den gelen bir grubun yanına giderek "Aranızda Üveys b. Âmir var mı?" diye sormuş, içlerinden biri de "Evet ben Üveys'im" diye cevap vermiştir. Bu cevap üzerine Hz. Ömer, Murat kabilesinin Karn kolundan olup olmadığını sormuş, Üveys ise "Evet" cevabını vermiştir. Hz. Ömer daha sonra sedef hastalığı olup olmadığını sormuş, Üveys o soruya da "Evet" cevabını vermiştir. Bunun üzerine Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in (sav) Murad'a bağlı Karn kolundan olup sedef hastalığına yakalanmış Üveys isimli birinin Medine'ye geleceğini ve kendisiyle karşılaşması durumunda Üveys'ten dua istemesini tavsiye ettiğini belirtmiş, Üveys de ona dua etmiştir. Hz. Ömer, kendisinden ne istediğini sormuş, Üveys de Kufe'de olmak istediğini söylemiştir. Hz. Ömer de Üveys'i Kûfe'ye göndermiştir.³²⁶

Kûfe'nin ileri gelen şahsiyetlerinden biri olan Üveys'in³²⁷, Kûfe'nin bazı mescitlerinde sohbetler verdiği zikredilmiştir. Hatta Ebû Nadre bir sohbetinde fakir bir zat olan Üveys el-Kâranî'den şöyle bahsetmiştir: "*Kûfe'de hadis rivayet eden birisi vardı. İnsanları etrafında toplayıp sohbetler verirdi. Onun konuşması insanların hoşuna gider, konuşması bittiğinde böyle bir konuşmacı yok, derlerdi. Bir gün ben de sohbetine katıldım*

³²² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/120

³²³ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 6/204; Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/19-20.

³²⁴ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/20.

³²⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, 6/204.

³²⁶ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/23.

³²⁷ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, 1/331.

ve çok sevdim. Sonra bir daha göremedim. Dedim ki: “Böyle böyle bir kişi vardı, güzel sohbetler verirdi, şimdi nerede o?” Gruptan bir kişi dedi ki: “Sen onu tanımıyor musun? O, Üveys el-Kâran’dır.” Bunun üzerine ona Üveys’i nerede bulabileceğimi sordum. O da yaşadığı yeri bildiğini söyleyerek beni Üveys’e götürdü. Oda gibi bir evde yaşıyordu. Girmek için izin istediğimizde kapıdan başını uzattı. “Neden yine sohbet yapıp insanlara bir şeyler anlatmıyorsun?” dedim. Üveys de “Fakirlikten çıkamıyorum, kıyafetim bile yok.” dedi. Evine beraber gittiğimiz adam arkadaşlarının hep onunla dalga geçtiğini söyleyince üstümdeki abayı çıkarıp ona verdim. İstememesine rağmen ısrarım üzerine kabul etti. Üveys, abayı giyerek mescide gitti. Bütün arkadaşları abanın kime ait olduğunu sordu. Bunun üzerine “Ona kimse lafları ile zarar vermeyecek, yokluk insanlık halidir.” diyerek onları azarladım. Daha da Üveys ile dalga geçemediler.”³²⁸ Yaşanan bu hadiseden sonra Sıffın Savaşı’na kadar ne yaptığıyla ilgili rivayet bulunamamıştır. Hicrî 37 yılında Sıffın’da şehit olduğu zikredilmiş olup rivayetlere göre savaşta kırktan fazla yara almıştır.³²⁹

3.9. Eşter en-Neha’î

Eşter en-Neha’î lakaplı Mâlik b. el-Hâris b. Abdiyegûs, Mezhiç’e bağlı Neha’ kabilesine mensuptur. Eşter, Arap’ın efendisi ve Araplıların şereflişi gibi sıfatlarla nitelenmiş, konuşmasının düzgün ve fasih olduğu belirtilmiştir.³³⁰ Hz. Ömer’den ve Hâlid b. Velîd’den hadis rivayet ettiği zikredilmiştir. Yermük savaşında bir gözünü kaybettiği için el-Eşter lakabını almıştır. Cömert, sözünü dinleten ve haklının yanında duran bir şahsiyet olduğu rivayet edilen Eşter en-Neha’î, Hz. Osman’ın hilafetine karşı çıkmıştır.³³¹ Cemel savaşında Hz. Ali’nin saflarında yer almıştır. Hz. Ali bu savaşta Eşter en-Neha’î’yi sağ birliklerin başına tayin etmiştir.³³² Ayrıca Cemel günü Hz. Âişe’nin devesinin ayaklarını keserek savaşın sonlanmasına sebep olan kişinin de Eşter en-Neha’î oldu zikredilmiştir.³³³ Sıffın savaşında Hz. Ali ile mücadele edenlerden biri olduğu ve savaşta üstün bir gayret gösterdiği vurgulanmıştır. Hatta Muaviye’nin az kalsın ona yenileceği söylenegelmiştir. Mushafın mızraklara takıldığı zaman herkes geri çekilmek

³²⁸ İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gabe*, 1/331.

³²⁹ İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gabe*, 1/331; Zehebî, *Â’lami’n-Nübelâ*, 4/30.

³³⁰ Zehebî, *Â’lami’n-Nübelâ*, 4/34.

³³¹ Zehebî, *Â’lami’n-Nübelâ*, 4/34.

³³² Dineverî, *Ahbârü’t-tıvâl*, 139.

³³³ Taberî, *Tarih*, 4/538-539.

isterken Eşter bunu kabul etmeyerek savaşmaya devam etmiştir.³³⁴ Eşter'in zor bir kişilik olduğu ve Hz. Ali'nin onun bu özelliğinden sebep zorlandığı rivayet edilmiştir.³³⁵

Sıffin savaşından sonra Hz. Ali, Muhammed b. Ebû Bekir'in yerine Eşter en-Neha'î'yi Mısır valisi olarak tayin etmiştir. Fakat bundan haberdar olan Muâviye, Muhammed yerine güçlü ve akıllı bulduğu Eşter'in Mısır valisi olmasını istememiş ve onu öldürtmeye karar vermiştir. Eşter, Hicrî 38 yılında Mısır'a doğru yola çıkmış, yolda Kulzum bölgesine gelip dinlendiği zaman³³⁶ Hz. Osman'ın destekçilerinden olduğu belirtilen haraç toplama görevlisi Hansar tarafından ikram edilen zehirli bir balı yemesi sonucu vefat etmiştir.³³⁷ Hz. Ali, Eşter'in ölüm haberini aldığı anda *"Malik Allah'a kavuştu. Mâlik'in eşi benzeri var mı sanıyorsunuz? Şayet Mâlik bir demir olsa kelepçe olurdu, taş olsa sert bir kaya olurdu. Şimdi ağlamak isteyenler Mâlik'e ağlasın."* diyerek üzüntüsünü belirtmiştir.³³⁸ Muâviye ve destekçilerinin ise bu habere çok sevindiği rivayet edilmiştir.³³⁹

3.10. Kesîr b. Şihâb

Kesîr b. Şihâb; İbn Yezîd b. Şeddâd b. Kanân b. Seleme b. Vehb b. Abdullah b. Rebîa b. el-Hâris b. Ka'b' şeklinde zikredilmiş olup Mezhic'e bağlı Belhâris kabilesine mensuptur. Boğazını tıkayan herhangi bir şeyden³⁴⁰ sebep Zü'l-Gusse diye adlandırılmıştır. Ayrıca Hârûn Reşîd döneminde Mâsebezân şehrine yerleşen ve bu şehrin valisi olan Muhammed b. Zühre'nin, Kesîr b. Şihâb'ın soyundan geldiği zikredilmiştir.³⁴¹

Kûfe'deki Mezhic kabilesinin reisi olan Kesîr b. Şihâb, Muâviye b. Ebû Süfyan zamanında Rey valisi olarak görev yapmıştır. Cimri bir kimse olduğu belirtilen Kesîr'in, az sayıda hadis rivayet ettiği nakledilmiştir.³⁴²

³³⁴ Dineverî, *Ahbârü't-tivâl*, 176-177.

³³⁵ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/34.

³³⁶ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 3/303-304.

³³⁷ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/313.

³³⁸ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/34.

³³⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/313.

³⁴⁰ Bu şeyin ne olduğu kaynaklarda zikredilmemiştir.

³⁴¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/196.

³⁴² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/196.

3.11. Rebî b. Ziyâd

Rebî b. Ziyâd b. Enes b. ed-Deyyân Mezhic'e bağlı Belhâris kabilesine mensuptur.³⁴³ Ömer b. el-Hattâb'dan rivayette bulunan Rebî b. Ziyâd'ın, mütevazî bir kimse olduğu, çokça hayır yaptığı belirtilmiştir. Öyle ki bir keresinde Hz. Ömer, “*Bana, kavmimin arasında emir olduğu halde sanki emir o değilmiş gibi davranan; kavminin arasında emir olmadığı halde sanki emir oymuş gibi davranan birini gösterin.*” diye buyurmuş bunun üzerine etrafında ulunan kişiler “*Rebî b. Ziyâd b. Enes'ten başka böyle birini bilmiyoruz.*” şeklinde cevap vermişlerdir.³⁴⁴

Muâviye b. Ebû Süfyan, Rebî b. Ziyâd'ı Sicistan'a daha sonra Hicrî 51 yılında Horasan valisi olarak atamıştır. Horsan bölgesinde pek çok sefer gerçekleştiren Rebî, pek çok bölgeyi İslam topraklarına katmış, Belh'i sulh yoluyla ele geçirirken Kûhistan'ı kılıç zoruyla fethetmiştir.³⁴⁵ Öyle ki görev süresi boyunca Horasan'ın tamamını fethetmiştir.³⁴⁶ Basralı meşhur tâbiî Hasan-ı Basrî, Rebî b. Ziyâd'ın özel kalemligini yapmıştır.³⁴⁷

3.12. Alkame b. Kays

Alkame b. Kays b. Abdullah, Mezhic'e bağlı Neha' kabilesine mensuptur. Ebu Şibl lakaplı Alkame b. Kays'ın Irak fakihlerinden olduğu rivayet edilmiştir. İbrahim en Neha'î' nin dayısı el-Esved'in ise amcası olduğu zikredilmiştir.³⁴⁸

Hiz. Peygamber'e (sav) risâlet görevi verildiği zaman doğan Alkame b. Kays, kısa bir zaman dahi olsa Cahiliye döneminde yaşamıştır. Muhadramûndan olduğunu rivayet edilen Alkame'nin³⁴⁹ Kur'an ilimlerini Hiz. Ömer, Hiz. Osman, Hiz. Ali, Hiz. Âişe, İbn Mes'ûd, Ammâr b. Yasîr, Halîd b. Velîd ve Ebu Derdâ'dan almış olduğu ve onlardan fıkıh öğrendiği zikredilmiştir.³⁵⁰ Hatta İbn Mes'ûd onun hakkında “*Benim okuyup öğrendiğim her şeyi o da biliyordu.*” diyerek Alkame'nin ilmî birikiminin mahiyetini ortaya koymuştur.³⁵¹ Ayrıca Alkame b. Kays'ın Abdullah b. Mes'ûd ile çok yakın arkadaş olduğu zikredilmiştir. Öyle ki çocuk sahibi olamaması sebebiyle kendisine Ebu

³⁴³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/202.

³⁴⁴ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, 2/255.

³⁴⁵ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 3/ 428.

³⁴⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/203; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, 2/256.

³⁴⁷ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, 2/256.

³⁴⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/146; Zehebî, *Tezkire*, 1/39.

³⁴⁹ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/53.

³⁵⁰ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/54.

³⁵¹ Zehebî, *Tezkire*, 1/39.

Şibl (Küçük aslanın babası) lakabını verenin İbn Mes'ûd olduğu rivayet edilmiştir. Abdullah b. Mes'ûd'u en iyi bilen kişinin de Alkame b. Kays olduğu hatta aralarındaki dostluk sebebiyle birbirine benzedikleri nakledilmiştir.³⁵² Şa'bî "Alkame'yi gören İbn Mes'ûd'u görmüş olur" diyerek bu benzerliği dile getirmiştir.³⁵³

Alkame b. Kays, kendi döneminin fıkıh otoritelerinden biri olduğu söylenmiştir. Örneğin; Kâbus b. Ebî Zabyân babasına "Neden ilmî bir soru soracağınız zaman sahâbeleri bırakıp Alkame'ye gidiyorsunuz?" diye sormuş, İbn Zabyân ise "Peygamberin sahâbelerinden bazıları Alkame'ye gidip fetva soruyorlar." diyerek Alkame'nin ilmî otoritesini ortaya koymuştur.³⁵⁴ Ayrıca Alkame'nin güzel sesli bir kari, sika ve takva sahibi bir râvî olduğu belirtilmiş, karakteri ve konuşma tarzı İbn Mes'ûd'a benzetilmiştir. Alkame b. Kays'ın öğrencileri arasında Yahyâ b. Vessâb, Ebû İshâk es-Sebî, Ebû Vâil, Şa'bî, İbrâhim en-Neha'î, Muhammed b. Sîrîn ve Ebû Zabyân'ın olduğu nakledilmiş olup kendisinden rivayet olunan pek çok hadis zikredilen öğrencileri tarafından aktarılmıştır.³⁵⁵

Sıffin Savaşı'nda Hz. Ali saflarında mücadele eden Alkame b. Kays'ın³⁵⁶ ölüm tarihi ile alakalı farklı rivayetler mevcuttur. Bir rivayete göre Hicrî 62 yılında,³⁵⁷ bir başka rivayete göre ise Hicrî 73 yılında vefat etmiştir.³⁵⁸

3.13. Amr b. Meymûn

Amr b. Meymûn, Mezhic'e bağlı Sa'd el-Aşîra kabilesinin Evd koluna mensuptur. Ebû Abdullah lakaplı Amr'ın Cahiliye döneminde doğmuş olması sebebiyle bu kültüre yabancı olmadığı zikredilmiştir. Hz. Peygamber (sav) zamanında Müslüman olmuş,³⁵⁹ Hz. Ebû Bekir zamanında Kûfe'ye yerleştiği için el-Kûfi nisbesiyle anılmıştır.³⁶⁰

Amr b. Meymûn Hz. Peygamber'e yakınlığı ile bilinen sahabeler ile iyi ilişkiler kurmuş; Hz. Ömer, Hz. Âişe, Sa'd b. Ebu Vakkâs, Ebû Hüreyre ve Ebû Zer gibi sahabenin ileri gelenlerinden hadis rivayet etmiştir.³⁶¹ Hz. Peygamber'in (sav) hayatıyla ilgili

³⁵² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/148.

³⁵³ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/56.

³⁵⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/149; Zehebî, *Tezkire*, 1/39.

³⁵⁵ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/55.

³⁵⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/150; Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/59.

³⁵⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/152.

³⁵⁸ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/61.

³⁵⁹ İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 3/1250.

³⁶⁰ Zehebî, *Tezkire*, 1/53.

³⁶¹ İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 5/120.

malumatı Yemen'e öğretmen olarak gönderilen Mu'âz b. Cebel'den öğrenmiş ve ölene kadar Mu'âz'ın yanından ayrılmamıştır.³⁶² Mu'âz b. Cebel'in ölümünden sonra ise İbn Mes'ûd ile arkadaşlık yapmış ve ondan kıraat ilmini arz usulüyle tahsil etmiştir.³⁶³ Ayrıca pek çok muhaddise hocalık yapan Amr'dan Şa'bî, Saîd b. Cübeyr, Amr b. Mürre, Ebû İshak es-Sebî gibi hadis alimleri hadis rivayet etmiştir.³⁶⁴ Sika bir râvi olduğu vurgulanan Amr'ın rivayet ettiği pek çok hadis Kütüb-i Sitte'de yer almıştır. Öyle ki Yunus b. İshâk Amr b. Meymûn girdiği mescitte Allah'ın adının daha sık zikredildiğini söylemiştir.³⁶⁵

Amr b. Meymûn, Abdulmelik b. Mervân'ın hilafetinin ilk yıllarında Hicrî 74 veya 75 yılında vefat etmiştir.³⁶⁶ Takva ve zühd sahibi olduğu belirtilmiş, 80 veya 100 kez hac yaptığı rivayet edilmiştir.³⁶⁷

3.14. Süveyd b. Gafele

Süveyd b. Gafele b. Avsece b. Âmir b. Vedâ b. Muâviye b. el-Hâris b. Mâlik b. Avf b. Sa'd b. Avf b. Harîm b. Cu'fî, Mezhic'e bağlı Sa'd el-Aşîra kabilesine mensuptur.³⁶⁸ Ebû Ümeyye lakaplı Süveyd'in doğum tarihi ile alakalı net bir bilgiye ulaşılamamış olup Fil yılında doğduğuna dair rivayetler mevcuttur.³⁶⁹

Hiz. Peygamber'i (sav) görüp görmediği ile alakalı farklı rivayetler mevcut olup bir rivayete göre Hiz. Peygamber'in (sav) dönemine yetişmiş fakat Hiz. Peygamber'i görememiştir.³⁷⁰ Bir diğer rivayete göre ise Hiz. Peygamber'i görmüş ve arkasında namaz kılmıştır.³⁷¹ Fakat yaygın kanaat, Hiz. Peygamber ile görüşmemiş olması yönündedir. Süveyd'in Cahiliye döneminde Hiz. Ömer ile arkadaş olduğu ve beraber ticaret yaptığı nakledilmiştir. Ashaptan pek çok kimseyle görüştüğü nakledilmiş olup İbn Hacer'den gelen rivayete göre Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Ömer, Hiz. Osman ve Hiz. Ali'yle arkadaşlık yapmıştır. İslam fetihlerine katılan Süveyd'in Kâdisiye Savaşı'nda yer aldığı ve bu

³⁶² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/152; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 4/263.

³⁶³ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 4/263

³⁶⁴ İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 5/120.

³⁶⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/152.

³⁶⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 4/263; İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 3/1251.

³⁶⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 4/263.

³⁶⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/132. Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/73.

³⁶⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 2/598; İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 2/679.

³⁷⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 2/598; İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 2/679; Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/73.

³⁷¹ İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 3/189.

savaşta kahramanca savaştığı zikredilmiştir. Öyle ki bir rivayete göre savaş meydanına gelen bir aslan askerlerin korkup kaçmasına sebep olmuştur. O sırada olaya şahit olan Süveyd b. Gafele tek bir kılıç hamlesiyle aslanı öldürmüştür.³⁷² Ayrıca Sıffin savaşında da Hz. Ali'nin saflarında yer almıştır.³⁷³

İlmî alanda da kendisinden söz ettiren Süveyd b. Gafele, Abdullah b. Mes'ûd'dan hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise İbrâhim en-Neha'î, Seleme b. Küheyl ve İbn Lübâbe gibi alimler hadis almıştır. Ayrıca Süveyd'in sika bir ravi olduğu rivayet edilmiştir.³⁷⁴ Zaman zaman kendisine yöneltilen eleştiriler olmuş olup bunlardan birisi de üzerinde ipek cübbe olduğu halde namaz kılmasıdır.³⁷⁵

Süveyd b. Gafale'nin dönemin Emevî valisi Haccâc b. Yûsuf ile arasının iyi olmadığı ve Haccâc'ın Süveyd'e baskı uyguladığına dair rivayet nakledilmiştir. Ali b. Müdrîk'in aktardığına göre Süveyd, el-Hâcîre'de ezan okuduğu sırada Haccâc kendisini duymuş ve *“Bu müezzini bana getirin!”* diyerek Süveyd'i huzuruna çağırmıştır. Haccâc'ın *“Neden el-Hâcîr'de namaz kıldın?”* sorusuna *“Ebû Bekir ve Ömer ile burada namaz kıldık”* şeklinde cevap vermesi sebebiyle kendisine ezan okumak ve imamlik yapmak yasaklanmıştır. Bu sebeple Süveyd, hayatı boyunca Cuma namazını dahi Haccâc'tan gizlenerek bir grup arkadaşıyla birlikte kılmıştır.³⁷⁶ Süveyd, ölmeden önce cenazesi ile alakalı vasiyette bulunmuş, öldüğü zaman kimsenin ağlamamasını; kabrine alçı, kiremit ve kefen kokusu getirilmemesini; ayrıca kefenlenmeyip kıyafetleriyle gömülmesini tavsiye etmiştir. Bir rivayete göre Hicrî 80 yılında bir diğer rivayete göre ise Hicrî 82 yılında Kûfe'de vefat etmiştir. Öldüğü zaman 128 yaşında olduğu zikredilmiştir.³⁷⁷

3.15. İbrahim en-Nehâ'î

İbrâhim b. Yezîd, b. Esved b. Amr en-Neha'î el-Kûfî, Mezhic'e bağlı Neha' kabilesine mensuptur. Bir gözü görmeyen İbrahim en Nehâ'î'nin Irak'ın meşhur

³⁷² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 2/598; İbn Abdülberr, *el-İstîâb*, 2/680.

³⁷³ Zehebî, *Tezkire*, 1/43.

³⁷⁴ Zehebî, *Tezkire*, 1/43.

³⁷⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/133.

³⁷⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/133.

³⁷⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/134; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe*, 2/598; Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 4/73.

fakihlerinden olduğu zikredilmiştir.³⁷⁸ Geçimini ticaretle kazandığı belirtilmiş, kaz alıp satmak suretiyle geçindi rivayet edilmiştir.³⁷⁹

Ebu İmrân lakaplı İbrâhim en Neha'î, dayısı Alkame'den, Mesrûk'tan ve Esved'den hadis rivayet etmiştir. Küçük yaşta Hz. Âişe'nin yanına girmiş ve bazı hadisleri bizzat kendisinden almıştır. Yetiştirdiği öğrencileri arasında Hammâd b. Ebû Süleyman el-Fakih, Semmâk b. Harb, A'meş, Mansûr gibi meşhur muhaddislerin bulunduğu nakledilmiştir.³⁸⁰ İhlas sahibi alimlerden olduğu zikredilen İbrâhim en-Neha'î'nin ilim alanındaki otoritesi pek çok alim tarafından kabul edilmiştir. Mugîre, "Halifeden korktuğumuz gibi İbrahim en-Neha'î'den korkardık." diyerek bu otoriteyi vurgulamıştır. İlmî tavır olarak Mürcie karşıtı bir tutum sergilemiş, Mürcie'ye mensup kimselerle oturulmasını dahi hoş karşılamamıştır.³⁸¹ İbadetlerine özen gösterdiği belirtilmiştir. Hatta A'meş'den gelen rivayette her namaz sonrası yorgun düştüğü ve hasta gibi yattığı nakledilmiştir. Ayrıca bir gün oruç tutup bir gün tutmadığı belirtilmiştir. Meşhur olmak gibi bir gayesi olmadığı bilakis bundan imtina ettiği zikredilen en-Neha'î'nin hadisleri özetlemek suretiyle muhatabının seviyesine göre naklettiği ve pek çok valinin dahi fetva konusunda kendisine danıştığı rivayet edilmiştir. Haccâc b. Yusûf'u sevmediği belirtilen en-Neha'î'nin Haccâc'ın ölüm haberi sonrası secde edip mutluluktan ağladığı nakledilmiştir.³⁸²

İbrâhim en-Neha'î, Hicrî 95 yılında 50 yaşındayken vefat etmiştir.³⁸³ Vefat edeceğini anladığı zaman ağlamış, kendisine niçin ağladığı sorulduğunda ise "*Ölüm meleğini bekliyorum. Bilemiyorum o beni cennetle mi yoksa cehennem ateşi ile mi müjdeleyecek.*" diyerek korkusunu dile getirmiştir.³⁸⁴ O öldüğünde Şa'bî, "Onun gibisi gelmeyecek." sözleriyle en-Neha'î'nin eşi benzeri olmayan bir alim olduğunu vurgulamıştır.³⁸⁵

³⁷⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/279; Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, 82.

³⁷⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/286; Zehebî, *Tezkire*, 1/59.

³⁸⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/280; Zehebî, *Tezkire*, 1/59.

³⁸¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/284.

³⁸² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/286; Zehebî, *Tezkire*, 1/59.

³⁸³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/291; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 9/140; Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, 82.

³⁸⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 9/140.

³⁸⁵ Zehebî, *Tezkire*, 1/59.

3.16. Amr b. Mürre

Amr b. Mürre b. Abdillâh el-Murâdî Mezhiç'e bağlı Murâd kabilesine mensuptur.³⁸⁶ Ebu Abdillâh lakaplı Amr b. Mürre'nin âmâ olduğu rivayet edilmiştir.³⁸⁷ Kûfe'nin meşhur imam ve hafızlarından olduğu zikredilmiş olup³⁸⁸ Abdullah b. Ebû Evfâ, Saîd b. Müseyyeb, İbn Ebû Leylâ, Amr b. Meymûn ve İbn Abbas gibi alimlerden hadis öğrenmiştir. Ebû İshâk es-Sebî, el A'meş, İdrîs b. Yezîd ve Mansûr b. Mu'temir gibi alimler ise kendisinden hadis rivayet etmiştir.³⁸⁹

Kûfe'nin saygın ve meşhur alimleri arasında gösterilen Amr b. Mürre, kendi döneminde yaşayan ilmî otoriteler tarafından takdir görmüştür. Ali b. Medîni'den gelen rivayete göre Amr b. Mürre iki yüz kadar hadis rivayet etmiştir. Saîd b. Ebû Saîd, Ahmet b. Hanbel'e Amr b. Mürre hakkında sorulduğunu, onun hakkında güzel cevap verdiğini nakletmiştir. Mansûr el-Kevsec ve Ebû Hâtîm, Amr b. Mürre'nin güvenilir ve olayları iyi tahlil eden bir kimse olduğundan bahsetmişlerdir. Hasen b. Muhammed, A'meş'in Amr'dan başka kimseyi övdüğünü duymadığını zikretmiştir. Ahmet b. Züheyr, Amr b. Mürre için *"Şu yaşıma kadar ondan daha iyisini görmedim"* derken Abdücebbâr b. Alâ ise *"Amr b. Mürre iyilerin iyisidir."* diyerek kendisini taltif etmiştir. Ebû Hatîm er-Râzî, *"Kûfe'de en iyi dört hafız vardır. Bunlar: Amr b. Mürre, Mansûr, Seleme b. Kehl ve Ebu Husayn'dır."* demiştir. Ahmet b. Sinan ise Kûfe hadislerine muhalefet edilemeyecek dört kişiden bahsetmiş ve onlar arasında Amr b. Mürre'yi zikretmiştir.³⁹⁰ Şu'be b. Haccâc, Amr b. Mürre gibi namaz kılan birini görmediğini, namaz bitmeden Allah'ın onu bağışlayacağını düşündüğünü söylemiştir.³⁹¹ Amr b. Mürre bir rivayete göre Hicrî 118 yılında³⁹², bir diğer rivayete göre ise Hicrî 126 yılında vefat etmiştir.³⁹³

---

³⁸⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/312.

³⁸⁷ Zehebî, *Tezkire*, 1/92.

³⁸⁸ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 5/196; Zehebî, *Tezkire*, 1/92.

³⁸⁹ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 5/197.

³⁹⁰ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 5/198.

³⁹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/313; Zehebî, *Tezkire*, 1/92.

³⁹² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/313.

³⁹³ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 5/200.

3.17. Şerîk b. Abdullah

Şerîk b. Abdullah b. İbn Ebû Şerîk b. el-Hâris b. Evs b. el-Hâris b. el-Ezhel b. Vehbîl b. Sa'd b. Mâlik b. en-Neha' şeklinde olup Mezhic'e bağlı Neha' kabilesine mensuptur. Hicrî 95 yılında Buhara'da doğduğu rivayet edilmiştir.³⁹⁴

Şerîk b. Abdullah, yaşadığı dönemde ilmî yetkinliği ile ön plana çıkmıştır. Bu sebeple dönemin halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr tarafından Kûfe kadısı olarak görevlendirmek istenmiş fakat Şerîk bu görevi kabul etmemiştir. Ebû Ca'fer'in, kendisini, ailesini ve kabilesini öldürmekle tehdit etmesi üzerine görevi kabul ederek Kûfe kadısı olarak görevlendirilmiş, ölünceye kadar da makamından ayrılmamıştır.³⁹⁵ Muhammed b. Abdullah el-Mehdî halife olunca, kendisini azletmiştir. Hadis alanında da otorite kabul edilen Şerîk'in; Enes b. Mâlik, Saîd b. Müseyyeb, Küreyb ve Atâ b. Yesâr'dan gibi muhaddislerden çok sayıda hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de pek çok alim hadis nakletmiş, bu alimler arasında Mâlik b. Enes, Süleyman b. Bilâl, Abdülaziz ed-Derâverdî ve İsmâil b. Ca'fer'in bulunduğu zikredilmiştir.³⁹⁶ Muhammed b. Süleym, Şerîk'in sika ve me'mûn bir zat olduğunu fakat sık sık yanıldığını söylerken³⁹⁷ Süfyân b. Ebû Uyeyne Şerîk b. Abdullah'tan daha hazır cevap birini görmediğini zikretmiştir.³⁹⁸

Rivayete göre Hicrî 177 yılında Kûfe'de vefat etmiştir.³⁹⁹ Cenaze namazını Hârûn er-Reşîd tarafından Kûfe valisi olarak atanan Mûsâ b. Îsâ b. Mûsâ b. Muhammed b. Ali kıldırmasıdır. Hatta Hârûn er-Reşîd'in cenaze namazını kıldırarak üzere yola çıktığı fakat cenaze namazının kılındığını öğrenince yoldan döndüğü rivayet edilmiştir.⁴⁰⁰

3.18. Abdullah b. İdrîs

Abdullah b. İdrîs b. Yezîd b. Abdurrahman el Evdî, Mezhic'e bağlı Evd kabilesine mensuptur.⁴⁰¹ Ebu Muhammed-el Kûfî lakaplı Abdullah, bir rivayette Hicrî 115 yılında

³⁹⁴ Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, 86.

³⁹⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/355.

³⁹⁶ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 6/160.

³⁹⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/356.

³⁹⁸ Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, 86.

³⁹⁹ Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, 86.

⁴⁰⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/356.

⁴⁰¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/362; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 10/ 208.

bir diğer rivayette ise Hicrî 120 yılında doğmuştur. İmam, hâfız, kâri, önder ve şeyhü'l-İslâm gibi sıfatlara sahip olduğu zikredilmiştir.⁴⁰²

Abdullah, yaşadığı dönemin önde gelen muhaddislerinden sayılmış; Husayn b. Abdurrahman, Süheyl b. Sâlih, Hişâm b. Urve, Ebû İshak eş-Şeybanî, Süleyman el-A'meş, İsmâil b. Ebû Hâlid ve İbn Cüreyc gibi alimlerden çok sayıda hadis rivayet etmiştir. Mâlikî mezhebine mensup olduğu ve İmam Mâlik ile aralarında sıkı bir dostluğun olduğu nakledilmiştir. İlmi tavır olarak Medine ekolünden oldması sebebiyle Kûfe ekolüne muhalefet etmiştir. Ayrıca Hârûnürreşîd tarafından kendisine teklif edilen Kûfe kadılığını reddetmiştir. Bunun üzerine Hârûnürreşîd ona, “*Keşke seni görmeseydim*” diyerek tepkisini belli edince Abdullah b. İdrîs de “*Keşke ben de seni görmeseydim*” şeklinde cevap vermiştir. Bu rivayetlerden yola çıkarak Abdullah b. İdrîs'in halifeye karşı gelecek kadar cesur biri olduğu söylenmiştir.⁴⁰³

Abdullah b. İdrîs sahip olduğu ilim ve üstün meziyetleri sayesinde pek çok alim tarafından övgü dolu sözlerle anılmıştır. Ebu Hatîm onunla ilgili “*Abdullah, İslam alimleri arasında hüccet sahibi bir kimsedir.*” derken İbn Arafe, “*Abdullah b. İdrîs'ten daha iyi bir kimse yoktur.*” diyerek kendisini taltif etmiştir. Ebu Davud'dan gelen bir rivayete göre Hârûnürreşîd “*Kıraati en iyi kimse kimdir?*” diye sormuş çevresinde bulunanlar da “*Abdullah b. İdris*” diye cevap vermişlerdir. İbn Ammâr el-Mevsîlî İbn İdrîs'in sâlih ve zühd sahibi kullardan biri olduğundan bahsederken Nesâî de güvenilir ve sözü doğru bir zât olduğunu rivayet etmiştir.⁴⁰⁴

Abdullah b. İdrîs, Hicrî 192 yılının Zilhicce ayında vefat etmiştir.⁴⁰⁵ Ölüm döşeğindeyken kızının ağlaması üzerine “*Kızım ağlama, bu evde dört bin hatim yaptım.*” dediği rivayet edilmiştir.⁴⁰⁶

---

⁴⁰² Zehebî, *Tezkire*, 1/256.

⁴⁰³ Zehebî, *Tezkire*, 1/256.

⁴⁰⁴ Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 9/47.

⁴⁰⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/362; Zehebî, *Tezkire*, 1/257.

⁴⁰⁶ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 10/ 208; Zehebî, *Â'lami'n-Nübelâ*, 9/48.

SONUÇ

Mezhic kabilesi, Güney Arapları olarak da bilinen Kahtânîlere mensup olup Kahtânîler arasındaki en kalabalık kabilelerinden biri sayılmıştır. Kabile ismini, atası Mâlik b. Üded b. Zeyd b. Yeşcüb b. Arîb b. Zeyd b. Kehlân b. Sebe' (Abdüşems) b. Yeşcüb b. Ya'rub b. Kahtân'dan almıştır. Mezhic ismi Malîk'in lakabı olmuş olup bu lakap ona Mezhic isimli kırmızı bir tepe de doğması sebebiyle verilmiştir. Mâlik'in soyu oğulları; Sa'd el-Aşîra, Celd (Hâlid), Zeyd (Ans), Yuhâbir (Murâd) ve Lemîs yoluyla devam etmiştir. Mezhic kabilesinin başlıca batınları; Benî Sad el-Aşîra, Benî Ans, Benî Murâd, Benî Sudâ, Benî Ruhâ, Benî Neha', Benî Cenb, Benî Belhâris, Benî Cu'fî, Benî Zübeyd, Benî Merran, Benî Harim ve Benî Evd'dir. Bu batınlardan en kalabalık olanının Sa'd el-Aşîra olduğu zikredilmiş olup Benî Evd, Benî Zübeyd, Benî Cu'fî, Benî Merrân ve Benî Harîm bu batından türemiştir. Zikredilen her bir batın ise zaman içinde genişleyerek kabile halini almıştır. Kabilenin çoğunluğu Yemen ve civarında yaşamışsa da İslam fetihlerinden sonra kabilenin bazı batınları Arap yarımadasının muhtelif yerlerine göç etmiştir. Bu göç hareketi daha sonrasında, Benî Zübeyd'in Şam bölgesine yerleşip Emevîler dönemindeki siyasi olaylarda rol oynamasına, Benî Neha'nın ise Kûfe civarına yerleşip Cemel ve Sıffin savaşlarında etkili olmasına sebep olmuştur. Böylece Yemen asıllı bir kabile İslam siyasi tarihinde rol oynayabilecek bir konuma ulaşmıştır.

Hiz. Peygamber (sav) dönemine gelindiğinde Mezhic kabilesine bağlı Benî Sudâ, Benî Cu'fî, Benî Murâd, Benî Zübeyd, Benî Ruhâ ve Benî Belhâris'ten heyetler Hiz. Peygamber'e (sav) gelerek Müslüman olmuşlar ve Hiz. Peygamber'e (sav) biat etmişlerdir. Biat ettikleri zamandan Hiz. Peygamber'in (sav) hastalanmasına kadarki süre zarfında Medine'ye tabi olmuşlardır. Fakat Mezhic kabilesine mensup olan Esved el-Ansî, Hiz. Peygamber'in (sav) hastalandığı haberini aldığı anda bu durumu fırsat bilerek peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Asabiyet düşüncesinin hala egemen olduğu Mezhic kabilesinin çoğunluğu kendilerinden olan Esved el-Ansî'yi desteklemiştir. Arkasına kabilesinin desteğini alan Esved, kısa sürede Yemen'i kontrolü altına almıştır. Mezhic kabilesinden Kays b. Mekşûh ve Amr b. Ma'dikerib de irtidat ederek Esved'e katılmışlar ve Hiz. Peygamber'in (sav) valilerini bölgeden çıkararak Müslümanlara çeşitli eziyetler uygulamışlardır. Mezhic kabilesinden irtidat etmeyip Hiz. Peygamber'e (sav)

bağlı kalanlar da olmuş, bu kimseler Murâd kabilesinden Ferve b. Müseyk'in etrafında toplanmışlardır. Esved'in isyanı, Hz. Peygamber'in (sav) bölgeye yönetici olarak atadığı Fîrûz ed-Deylemî ve yardımcısı Dâzaveyh yanlarına Kays b. Mekşûh'u da alarak Esved el Ansî'yi öldürmeleriyle sonlanmıştır. Hz. Peygamber'in (sav) vefatından önce Esved'in ölüm haberini alıp almadığı ihtilaflı olup bu hususta Hz. Peygamber'in (sav) ölüm haberini vahiy yoluyla aldığına dair yaygın kanaati destekleyen rivayetler tercih edilmiştir.

Mezhic kabilesi, Hz. Peygamber'in (sav) hastalanması ile başlayıp Hz. Ebû Bekir döneminde devam eden isyan hareketlerine destek vermiştir. Özellikle Kays b. Mekşûh ve Amr b. Ma'dikerib'in Yemen'deki Ebnâ hakimiyetine son vermek için başlattıkları isyanda Mezhic kabilesi de aktif rol oynamıştır. Kays, Yemen valisi Fîrûz'u ve beraberindekileri öldürerek bölgenin hakimiyetini ele geçirmek istemiştir. Fîrûz ise Kays'ın başlattığı isyanı Hz. Ebû Bekir'e haber vermiş ve beraberindekilerle beraber Kays b. Mekşûh ve Amr b. Ma'dikerib' ile savaşmıştır. Kays ve Amr'ın mağlup olmasıyla Yemen'de başlayan ikinci Mezhic kabilesi isyanı sona ermiştir.

Hz. Ali'nin hilafeti dönemine gelindiğinde Hz. Osman'ın şehit edilmesi ile başlayan ve Hz. Ali'nin hilafetinin sonuna kadar süren iç isyanlarda, Hz. Ali'yi destekleyen ve onun saflarında savaşan pek çok kabile olmuştur. Bu kabilelerden verdiği destek ile temayüz eden ise Mezhic kabilesi olmuştur. Hz. Ali ile Hz. Âişe arasında gerçekleşen Cemel savaşında Mezhic kabilesi, er-Rabî' b. Ziyâd el-Hârisî kumandasında Hz. Ali'nin saflarında yer almıştır. Bu durum Asabiyet düşüncesi bağlamında değerlendirildiğinde, Mezhic kabilesinin malum savaşta Hz. Ali'ye desteği, Ammâr b. Yasîr ile Eşter en-Neha'î'nin Mezhic kabilesine mensup olmasıyla da açıklanabilmektedir.

Muâviye b. Ebû Süfyân'ın, Hz. Osman'ın katillerinin teslim edilmemesi gerekçesiyle halife Hz. Ali'ye karşı başlattığı isyan, Sıffin adı verilen savaş ile neticelenmiştir. Mezhic kabilesi bu savaşta Eşter en-Neha'î kumandasında Hz. Ali'nin saflarında yer almıştır. Eşter en-Neha'î, savaş süresi boyunca Hz. Ali'nin sağ kolu olarak görev yapmış ve üstün bir mücadele göstermiştir. Ayrıca komutası altında olan Mezhic kabilesini yaptığı konuşmalar ile cesaretlendirmiştir. Mezhic'e mensup Ammâr b. Yâsir, Üveys el-Karanî ve Alkame b. Kays'ın kardeşi Ubey, Sıffin'de mücadele verirken şehit düşmüşlerdir. Dineverî ve İbn Esîr'in rivayetlerinde, Mezhic kabilesinden olup Hz. Ali'nin saflarında savaşa dahil olan pek çok kimseden bahsedilmişken Mezhic

kabilesinden olup Muâviye'nin tarafında yer alan herhangi birinden söz edilmemiştir. Bu durumda Mezhic kabilesinin malum hadisede Hz. Ali'nin yanında son derece etkin bir rol oynadığını söylemek mümkün olmuştur.

Muaviye b. Ebû Süfyan'ın hilafeti ile başlayan Emevîler dönemi, pek çok büyük hadiseyi ve iç karışıklıkları beraberinde getirmiştir. Bu dönemin en sarsıcı olaylarından biri, Hz. Hüseyin ve ehl-i beytin öldürülmesi ile sonuçlanan Kerbelâ hadisesidir. Mezhic kabilesine mensup pek çok kimse, malum hadisenin başlangıcından itibaren yaşanan olaylara dahil olmuş veya sürecin seyrini değiştirmiştir. Mezhic kabilesine mensup Hani b. Humeyd b. Urve, Haccâc b. Mesruk gibi kimseler Hz. Hüseyin'in yanında yer almış ve kendisini desteklemiştir. Amr b. Haccâc ez-Zübeydî Hz. Hüseyin'e mektup yazıp kendisini Kûfe'ye davet ettiği halde saha sonra Hz. Hüseyin'in karşısında yer almış ve ona karşı faaliyetlerde bulunmuştur. Son tahlilde Hz. Hüseyin'in şehit eden Sinan b. Enes'in de Mezhic kabilesine mensup olduğu göz önüne alındığında Kerbelâ hadisesinde Mezhic kabilesinin son derece etkin bir role sahip olduğu söylenmiştir.

Mezhic kabilesine mensup olan pek çok kişi İslam dünyasında şöhret kazanmıştır. Yaşadıkları dönemde siyasî, dinî, ilmî ve kültürel alanda öne çıkan bu şahsiyetler, İslam tarihine derin izler bırakmıştır. Mezhic'e mensup önde gelen sahâbîlerden olan Yâsir b. Amîr ve Ammâr b. Yâsir, ilk Müslümanlar arasında gösterilmiştir. Müşrikler tarafından dinden dönmeleri için yapılan pek çok işkenceye sabretmiş ve dinde sebat etmişlerdir. Bu yönleriyle örnek gösterilen şahsiyetlerden olmuşlardır. Mâhmiyye b. Cez' ile Hanî b. Yezîd, Mezhic'e mensup sahâbelîrdendir. Kays b. Mekşûh, Amr b. Ma'dikerib ve Ferve b. Müseyk Hz. Peygamber'e (sav) gelerek Müslüman olmuşlardır. Daha sonra Amr ve Kays, Mezhic destekli isyanlar çıkarmış, isyanlar bastırıldığında ise tövbe etmiş ve ardından İslam fetihlerinde yer almışlardır. Tâbiîn neslinin meşhur alimlerinden Üveys el-Karanî ve Süveyd b. Gafele; Hz. Ali'nin ünlü kumandanı Eşter en-Nehaî; hâdis alimlerinden Amr b. Meymûn, Kesîr b. Şihâb, Rebî b. Ziyâd, Amr b. Mürre, Şerîk b. Abdullah, Alkame b. Kays, Abdullâh b. İdrîs ve İbrahim en-Neha'î kabileden çıkan meşhur şahsiyetlerdir. Zikredilen bu isimlerin çoğu valilik ve kadılık gibi görevler üstlenip bürokrasi içerisinde yer almışlardır. Ayrıca Hz. Peygamber'den (sav) pek çok hadisi naklederek günümüze kadar ulaşmasında etkili olmuşlardır. Böylece Mezhic kabilesinin, başlangıçtan Emevîler'in sonuna kadar ki İslam siyasi tarihinde etkili olduğu

ayrıca Mezhic kabilesine mensup meşhur şahsiyetlerin de İslam tarihini şekillendirdiği söylemek mümkün olmuştur.

KAYNAKÇA

- Abdullah b. Abdülazîz b. Muhammed Ebû Ubeyd el-Bekri. *Mu'cemu me'sta'cem min esmai'l-bilad ve'l-mevazi*. 4 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 3., 1404.
- Abdülgaflar, Aslan. *İslam'da Peygamberlik ve Yalancı Peygamber Olgusu*. Ankara: Araştırma Yayınları, 2009.
- Ağırman, Mustafa. "Hâris b. Ka'b", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 7 Mayıs 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/haris-b-kab-beni-haris-b-kab>
- Algül, Hüseyin, "Himyerîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 7 Mayıs 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/himyeriler>
- Ali, Cevad. *el-Mufasssal fî tarihi'l-Arab kable'l-İslâm*. 9 Cilt. Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melayin, 1968.
- Avcı, Casim. "Benî Mezhic", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 26 Nisan 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mezhic-beni-mezhic>
- Belâzürî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Cabir Belâzürî. *Ensâbü'l-eşrâf*. 13 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1966.
- Belâzürî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Cabir Belâzürî. *el-Büldân ve fütuhuha ve ahkâmüha*, thk. Süheyl Zekkar. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1992.
- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail el- Buhârî. *Sahîh-i Buhârî*. 8 Cilt. İstanbul: Dârü't-Tıbbâti'l-Âmire, İsta., 1897.
- Dîneverî, Ebû Hanîfe Ahmed b. Davud b. Venend Dîneverî. *Ahbârü't-tivâl*. Bağdad: Mektebetü'l-Müsenna, ts.
- Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi Ebû Davud es-Sicistani. *Sünenu Ebî Davud*. çev. thk. Muhammed Avvame. 5 Cilt. Cidde: Darü'l-Kıble li's-Sekafeti'l-İslamiyye, 1998.
- Fayda, Mustafa. *İslamiyet'in Güney Arabistan'a Yayılışı*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1982.
- Fayda, Mustafa. "Ans", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 1 Mayıs 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ans-beni-ans>
- Fayda, Mustafa. "Ebnâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5 Mayıs 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebna>

- Halîfe b. Hayyât, Ebû Amr Halîfe b. Hayyât b. Halîfe eş-Şeybânî el-Basrî. *et- Tarih*. Riyad: Daru Taybe, 2. Basım, 1985.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Mehmet Yazgan. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- İbn Abdüberra, Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubi İbn Abdülber Nemerî. *el-İnbâh alâ kabâili 'r-ruvât*. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1985.
- İbn Abdilberr, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî, *el-İstî'âb fî ma 'rifeti 'l-ashâb*.thk. Ali Muhammed el-Becâvî.4Cilt, Beyrut: Dâru'l Cil,1992.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdadi. *Kitabü'l-Muhabber*. Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, 1942.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyîzi 's-sahâbe*. thk. Adil Ahmet Abdülmevcûd.1. Basım, 8 Cilt, Beyrut: Dâru'l-Kütüb-el-Âlemiyye, 1994.
- İbn Hâldûn, Ebû Zeyd Veliyyüddin Abdurrahman b. Muhammed İbn Haldun. *Târîhu İbn Haldûn = Kitâbü'l-iber*. 7 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1992.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd ez-Zahiri İbn Hazm. *Cemheretü ensâbi 'l-Arab*. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1983.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdülmelik İbn Hişâm. *es-Sîretü 'n-nebeviyye*. 4 Cilt. Kahire: Darü'r-Reyyan, 1. Basım, 1936.
- İbn İshak, Ebû Abdullah Muhammed b. İshak b. Yesar İbn İshak. *Sîretu İbn İshak*. Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 2. Basım, 1981.
- İbn Kelbî, Ebü'l-Münzir Hişâm b. Muhammed b. Saib el-Kelbi. *Cemheretü 'n-neseb*. Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 1986.
- İbn Kelbî, Ebü'l-Münzir İbnü's-Saib Hişâm b. Muhammed b. Saib Kelbi. *Nesebu mead ve 'l-yemeni 'l-kebîr*. 2 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1988.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esir. *el-Kâmil fî 't-târîh*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Beyrut, 2002.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esir. *Üsdü'l-gabe fî ma 'rifeti 's-sâhabe*. 7 Cilt. Kahire: Dârü's-Şa'b, 1970.

- İbnü'l Kelbî, Ebü'l-Münzir Hişâm b. Muhammed b. Sâib b. Bişr el-Kelbî el-Kûfî.
Kitabul-Esnam: Putlar Kitabı. çev. Beyza Bigin. Ankara: Ankara Okulu, 3. Basım, 2020.
- İbnü'l Kesîr, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesir. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. 14 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1997.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' Zühri İbn Sa'd, thk. Ali Muhammed Ömer. *Kitâbü't-Tabakati'l-kebîr*. 11 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 1. Basım, 2001.
- İpşirli, Mehmet. "Kalkaşendî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 26 Nisan 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kalkasendi>
- Kalkaşendî, Ebü'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ali b. Ahmed Kalkaşendi. *Nihayetü'l-ereb fî mâ'rifeti ensâbi'l-Arab*. Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-Lübnan, 2. Basım, 1980.
- Kalkaşendî, Ebü'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ali b. Ahmed Kalkaşendi. *Subhü'l-a'sâ fî sinâ'ati'l-inşâ*. 15 Cilt. Kahire: el-Müessesetü'l-Mısriyyeti'l-Amme, 1963.
- Kehhâle, Ömer Rıza. *Mu'cemu kabâ'ili'l-Arabi'l-kadîme ve'l-hadîse*. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 3. Basım, 1982.
- Kapar, Mehmet Ali. *Heyetler*, İstanbul: Endülüs Yayınevi, 2017.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri, "Benî Zübeyd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 27 Nisan 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/zubeyd-beni-zubeyd>
- Mesudî, Ebü'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali Mes'udî, *Mürûcü'z-zeheb ve me'âdinü'l-cevher*, 3 Cilt. Kahire: el-Mektebetü't-Ticareti'l-Kübra, 4. Basım, 1964.
- Nas, İhsan. *el-Kabailü'l-Arabiyye ensâbiha ve a'lamiha*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- NBC, noor-book.com. "book/review/405817". Erişim 12 Ekim 2022. <https://www.noor-book.com/book/review/405817>
- Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerim b. Muhammed b. Mansur el-Mervezi es- Sem'ani. *el-Ensâb*. 13 Cilt. Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, 1982.
- Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerim b. Muhammed b. Mansur el-Mervezi Sem'ani. *el-Ensâb*. 5 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Cinan, 1988.

- Süheyli, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed Süheyli. *er-Ravzü'l-ünüf fi şerhi's-Sîreti'n-nebeviyye li'bni Hişâm*. 7 Cilt. Beyrut: Daru'l İhya et-Turâs el-Arabi, 1. Basım, 2000.
- Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi Ebu Davud es-Sicistanî. *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*. çev. Necati Yeniel, Hüseyin Kayapınar. 12 Cilt. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1987.
- Şîrâzî, Ebu İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, thk. İhsan Abbas. Beyrut: Dâru'l Raîd, 1970.
- Taberî, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberî. *Tarihü'l-ümem ve'l-müluk*. 11 Cilt. Beyrut: Dâru'l Turas, 2. Basım, 1968.
- Temir, Hakan. *Nesep Atlası*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2021.
- Temir, Hakan. *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2020.
- Üçok, Bahriye. *İslam'dan Dönenler ve Yalancı Peygamberler*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1967.
- Ya'kubî, İbn Vazîh Ahmed b. İshak b. Ca'fer Ya'kubî. *Tarihü'l-ya'kubî*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru Sadır, ts.
- Yâkût el-Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh Hamevî Bağdâdî Rûmî Yakut Hamevi. *el-Muktedab min Kitâbî Cemhereti'n-neseb*. Beyrut: ed-Darü'l-Arabiyye li'l-Mevsuat, 1987.
- Yâkût el-Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh Hamevî Bağdâdî Rûmî *Kitâbu Mu'cemü'l-büldân*. 5 Cilt. Beyrut: Daru's-Sadır, 2. Basım, 1990.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. thk. Şeyh Şa'îb-el-Arnâvut. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'l-Risale, 1985.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*. 4 Cilt, Dâru'l-Kütüb-el-Âlemiyye, 1. Basım, 1998.